

Contents

I. EDITORIAL

CRIMINAL LIABILITY OF DIRECTORS IN COMPANY LAW Teodor-Andrei TOADER	6
---	---

II. STUDIES, ARTICLES, OPINIONS

VALIDITY CONDITIONS OF THE ACT OF SUCCESSIONAL OPTION - OBJECT AND CAUSE. THE FORM OF THE ACT OF SUCCESSIONAL OPTION Ioana NICOLAE	10
--	----

THE EXCEPTIONAL POWER OF FORUM NECESSITATIS. APPLICABILITY OF ART. 1070 OF THE CODE OF CIVIL PROCEDURE Diana-Daniela COROIAN	15
---	----

CHALLENGING, IN THE PRELIMINARY CHAMBER PROCEEDINGS, THE DECISION OF THE JUDGE OF RIGHTS AND FREEDOMS TO ALLOW TECHNICAL SUPERVISION Andrei-Sebastian MURARIU	21
---	----

THE PROTECTION MANDATE IN ROMANIAN AND FRENCH LEGISLATION - COMPARATIVE APPROACH Roxana MATEFI	32
---	----

ON THE OPPORTUNITY OF SOME AGGRAVATING CIRCUMSTANTIAL ELEMENTS. CONSIDERATIONS ON THE CHANGES TO THE CRIMINAL CODE BY LAW NO. 248/2023 Adrian STAN	38
--	----

RAPE - LEGAL DEFINITIONS IN ROMANIA AND THE UNITED STATES. A PERSPECTIVE ON MACRO-POLICY DOCTRINE AND PRACTICE IN DEALING WITH THE PHENOMENON Adrian CUCULIS	49
--	----

FACTORS INFLUENCING INCREASED FEAR OF BEING A VICTIM OF CRIME. THEIR IMPACT ON PENAL POLICY ON CHILD TRAFFICKING Delia-Nicoleta ANCA	55
---	----

VALENCES AND INADVERTENCES IN THE CONSTITUTIONAL AND
LEGAL REGULATION OF ACTS SUBJECT TO THE ADMINISTRATIVE
TUTELAGE CONTROL OF THE PREFECT

Anca-Jeanina NIȚĂ81

TERMINATION OF THE TRAVEL PACKAGE CONTRACT BEFORE
STARTING THE EXECUTION OF THE PACKAGE

Valentin-Lucian FLUERARU89

SELF-KNOWLEDGE AND THE EXTENT OF A COUNSELLOR'S RIGHT
TO INVESTIGATE A PERSON'S THINKING

George VLĂESCU95

III. STUDIES, DISCUSSIONS, COMMENTS (R. Moldova and Ukraine)

THE EVOLUTION OF PROCEDURAL LAW OF THE CONSTITUTIONAL
LITIGATION

Andrei UNGUREANU, Andrei NASTAS104

IV. Legislative News111

V. Case-law of the High Court of Cassation and Justice155

Cuprins

I. EDITORIAL

RĂSPUNDEREA PENALĂ A ADMINISTRATORILOR ÎN DREPTUL SOCIETAR

Teodor-Andrei TOADER6

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CONDIȚIILE DE VALIDITATE ALE ACTULUI DE OPȚIUNE SUCCESORALĂ – OBIECTUL ȘI CAUZA. FORMA ACTULUI DE OPȚIUNE SUCCESORALĂ

Ioana NICOLAE10

COMPETENȚA EXCEPȚIONALĂ A FORULUI DE NECESITATE. INCIDENȚA ART. 1070 C. PR. CIV.

Diana-Daniela COROIAN15

CONTESTAREA, ÎN PROCEDURA CAMEREI PRELIMINARE, A ÎNCHEIERII JUDECĂTORULUI DE DREPTURI ȘI LIBERTĂȚI PRIN CARE S-A ADMIS MĂSURA DE SUPRAVEGHERE TEHNICĂ

Andrei-Sebastian MURARIU21

MANDATUL DE OCROTIRE ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNĂ ȘI CEA FRANCEZĂ – PRIVIRE COMPARATIVĂ

Roxana MATEFI32

DESPRE UTILITATEA UNOR ELEMENTE CIRCUMSTANȚIALE AGRAVANTE. CONSIDERAȚII PE MARGINEA MODIFICĂRIILOR ADUSE CODULUI PENAL PRIN LEGEA NR. 248/2023

Adrian STAN38

VIOLUL – ELEMENTE DEFINITORII DIN PUNCT DE VEDERE LEGAL ÎN ROMÂNIA ȘI STATELE UNITE ALE AMERICII. O PERSPECTIVĂ A DOCTRINEI ȘI A PRACTICILOR MACRO-POLIȚIENEȘTI DE ABORDARE A FENOMENULUI

Adrian CUCULIS49

FACTORII CARE INFLUENȚEAZĂ CREȘTEREA FRICII DE A FI VICTIMA UNEI INFRAȚIUNI. IMPACTUL ACESTORA ASUPRA POLITICII PENALE ÎN MATERIA TRAFICULUI DE MINORI Delia-Nicoleta ANCA	55
--	----

VALENȚE ȘI INADVERTENȚE ALE REGLEMENTĂRII CONSTITUȚIONALE ȘI LEGALE A ACTELOR CE FAC OBIECTUL CONTROLULUI DE TUTELĂ ADMINISTRATIVĂ EXERCITAT DE PREFECT Anca-Jeanina NIȚĂ	81
--	----

ÎNCETAREA CONTRACTULUI PRIVIND PACHETUL DE SERVICII DE CĂLĂTORIE ÎNAINTE DE ÎNCEPEREA EXECUTĂRII PACHETULUI Valentin-Lucian FLUERARU	89
---	----

AUTOCUNOAȘTEREA ȘI ÎNTINDEREA DREPTULUI CONSILIERULUI DE A INVESTIGA GÂNDIREA UNEI PERSOANE George VLĂESCU	95
---	----

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII (R. Moldova și Ucraina)

EVOLUȚIA DREPTULUI PROCESUAL AL CONTENCIOSULUI CONSTITUȚIONAL Andrei UNGUREANU, Andrei NASTAS	104
--	-----

IV. ACTUALITATE LEGISLATIVĂ

APROBAREA METODOLOGIEI-CADRU DE ORGANIZARE A CONSILIILOR DE ADMINISTRAȚIE DIN UNITĂȚILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT PREUNIVERSITAR (OME NR. 6223/2023) Redacția Pro lege	111
--	-----

APROBAREA METODOLOGIEI-CADRU DE ACORDARE A BURSELOR (OME NR. 6238/2023) Redacția Pro lege	121
--	-----

APROBAREA UNOR MĂSURI BUGETARE (O.U.G. NR. 73/2023) Redacția Pro lege	125
---	-----

NORMELE METODOLOGICE PRIVIND UTILIZAREA ȘI COMPLETAREA ORDINULUI DE PLATĂ PENTRU TREZORERIA STATULUI (OPT) ȘI A ORDINULUI DE PLATĂ MULTIPLU ELECTRONIC (OPME) – MODIFICĂRI (OMF NR. 2538/2023)	
Redacția Pro lege	126
APROBAREA NORMELOR METODOLOGICE PRIVIND ACORDAREA FACILITĂȚILOR DE TRANSPORT PENTRU ELEVI (H.G. NR. 810/2023)	
Redacția Pro lege	131
LEGEA NR. 119/1996 CU PRIVIRE LA ACTELE DE STARE CIVILĂ – MODIFICĂRI (O.G. NR. 38/2023)	
Redacția Pro lege	141
CODUL FISCAL – MODIFICĂRI (O.U.G. NR. 74/2023)	
Redacția Pro lege	146
HOTĂRÂREA CEDO DIN 13 DECEMBRIE 2022 ÎN CAUZA O. ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI (CEREREA NR. 16.732/15)	
Redacția Pro lege	147
CODUL PENAL – MODIFICĂRI (LEGEA NR. 258/2023)	
Redacția Pro lege	152
REGLEMENTAREA UNOR MĂSURI FISCAL-BUGETARE (O.G. NR. 41/2023)	
Redacția Pro lege	153

V. JURISPRUDENȚĂ ÎCCJ

RIL	
DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 13/2023 (M. OF. NR. 818/11.09.2023): ART. 41 ALIN. (3) DIN CODUL PENAL PRIVIND RECIDIVA INTERNAȚIONALĂ	
Redacția Pro lege	155

I. EDITORIAL

RĂSPUNDEREA PENALĂ A ADMINISTRATORILOR ÎN DREPTUL SOCIETAR

Av. drd. Teodor-Andrei TOADER¹

Odată cu adoptarea Directivei mobilitate² și cu transpunerea sa în statele membre, transferarea unei societăți dintr-un stat în altul a devenit mult mai facilă și în absența folosirii mecanismelor clasice de fuziune și divizare transfrontalieră. Astfel, apreciem că se impune adaptarea normelor naționale, care reglementează forme de răspundere ale organelor de conducere ale societăților, la un standard european comun.

Legea nr. 31/1990³ privind societățile comerciale, reglementează o serie de infracțiuni specifice domeniului de activitate protejat în Titlul VIII, intitulat Contravenții și infracțiuni. Subiectul activ al infracțiunilor reglementate de Legea nr. 31/1990 este, în afara câtorva excepții, circumstanțiat, iar cele mai multe dintre reglementări au drept subiect activ fondatorul, administratorul, directorul general, directorul, membrul consiliului de supraveghere sau al directoratului ori reprezentantul legal al societății.

În considerarea rolului esențial pe care administratorii îl au în viața societăților, aceștia putând face toate operațiunile cerute pentru aducerea la îndeplinire a obiectului de activitate al societății, cu excepția restricțiilor arătate în actul constitutiv, răspunderea penală a administratorilor este una cel puțin firească. Răspunderea asociaților este de cele mai multe ori limitată (cu excepția asociaților comanditați și a celor ai societăților în nume colectiv) și astfel tentația de a înființa societăți prin intermediul cărora să se fraudeze interesele terților este ridicată. Administratorii societăților sunt cei care reprezintă societatea și care o angajează în raporturile juridice, motiv pentru care calitatea lor de subiect activ calificat al acestor infracțiuni este de natura evidenței.

¹ Avocat în Baroul Iași, doctorand la Școala Doctorală a Facultății de Drept, Universitatea din Craiova.

² Directiva (UE) 2019/2121 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 noiembrie 2019 de modificare a Directivei (UE) 2017/1132 în ceea ce privește transformările, fuziunile și divizările transfrontaliere, publicată în J.O. L 321, 12.12.2019, pp. 1-44, disponibilă pe pagina de internet <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32019L2121>.

³ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1066 din 17 noiembrie 2004.

Prezentul studiu analizează incriminările de la articolele 271-273 Legea nr. 31/1990, cu sublinierea importanței analizei corecte a conținutului constitutiv al acestor infracțiuni, pentru a se realiza o corectă încadrare a acestora, existând multiple dificultăți cu privire mai ales la gestiunea frauduloasă.

Prima incriminare reglementată de Legea societăților este cea de la art. 271 privind faptele de prezentare cu rea credință sau refuzul de a prezenta anumite informații cu privire la situația economică a societății. Astfel, constituie infracțiune și se pedepsește „cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă fondatorul, administratorul, directorul general, directorul, membrul consiliului de supraveghere sau al directoratului ori reprezentantul legal al societății care:

a) prezintă, cu rea-credință, în prospectele, rapoartele și comunicările adresate publicului, date neadevărate asupra constituirii societății ori asupra condițiilor economice sau juridice ale acesteia ori ascunde, cu rea-credință, în tot sau în parte, asemenea date;

b) prezintă, cu rea-credință, acționarilor/asociaților o situație financiară inexactă sau cu date inexacte asupra condițiilor economice sau juridice ale societății, în vederea ascunderii situației ei reale;

c) refuză să pună la dispoziția experților, în cazurile și în condițiile prevăzute la art. 26⁴ și 38⁵, documentele necesare sau îi împiedică, cu rea-credință, să îndeplinească însărcinările primite”.

Forma de vinovăție este intenția, faptele putând fi săvârșite exclusiv cu rea-credință, ceea ce face deosebit de dificil de demonstrat săvârșirea faptei, jurisprudența în materie fiind una săracă.

Art. 272 din Legea nr. 31/1990 sancționează cu pedeapsa închisorii de la 6 luni la 3 ani ori cu amendă fondatorul, administratorul, directorul general, directorul, membrul consiliului de supraveghere sau al directoratului ori reprezentantul legal al societății care:

„a) dobândește, în contul societății, acțiuni ale altor societăți, la un preț pe care îl știe vădit superior valorii lor efective, sau vinde, pe seama societății, acțiuni pe care aceasta le deține, la prețuri despre care are cunoștință că sunt vădit inferioare valorii lor efective, în scopul obținerii, pentru el sau pentru alte persoane, a unui folos în paguba societății;

b) folosește, cu rea-credință, bunuri sau creditul de care se bucură societatea, într-un scop contrar intereselor acesteia sau în folosul lui propriu ori pentru a favoriza o altă

⁴ Dacă există aporturi în natură, avantaje acordate oricărei persoane care a participat la constituirea societății sau la tranzacții conducând la acordarea autorizației, operațiuni încheiate de fondatori pe seama societății ce se constituie și pe care aceasta urmează să le ia asupra sa, fondatorii vor solicita registratorului de registrul comerțului numirea unuia sau a mai multor experți.

⁵ La societățile pe acțiuni, dacă există aporturi în natură, avantaje rezervate oricărei persoane care a participat la constituirea societății sau la tranzacții conducând la acordarea autorizației, operațiuni încheiate de fondatori pe seama societății ce se constituie și pe care aceasta urmează să le ia asupra sa, registratorul numește, în termen de 5 zile de la înregistrarea cererii, unul sau mai mulți experți din lista experților autorizați. Aceștia vor întocmi un raport cuprinzând descrierea și modul de evaluare a fiecărui bun aportat și vor evidenția dacă valoarea acestuia corespunde numărului și valorii acțiunilor acordate în schimb, precum și alte elemente indicate de registratorul de registrul comerțului.

societate în care are interese direct sau indirect, cu excepția situației în care fapta a fost săvârșită de administratorul, directorul, membrul directoratului ori reprezentantul legal al societății în cadrul unor operațiuni de trezorerie între societate și alte societăți controlate de aceasta sau care o controlează, direct ori indirect;

c) se împrumută, sub orice formă, direct sau printr-o persoană interpusă, de la societatea pe care o administrează, de la o societate controlată de aceasta ori de la o societate care controlează societatea pe care el o administrează, suma împrumutată fiind superioară sumei de 5000 de euro sau face ca una dintre aceste societăți să îi acorde vreo garanție pentru datorii proprii, cu excepția situației în care fapta este săvârșită de către o societate ce are calitatea de fondator, iar împrumutul este realizat de la una dintre societățile controlate ori care o controlează pe aceasta, direct sau indirect.

d) încalcă dispozițiile art. 183 relative la rezervele legale obligatorii”.

Și în cazul incriminărilor reglementate de art. 272 din Legea societăților, jurisprudența este una săracă. De altfel unele dintre acestea sunt dificil de identificat în practică și nu prezintă un pericol social concret – cu titlu de exemplu, cea relativă la încălcarea dispozițiilor privind rezervele legale. Majoritatea societăților înființate în România sunt societăți cu răspundere limitată, în cazul cărora Legea societăților nu mai prevede un nivel minim al capitalului social, astfel, nivelul minim al rezervei legale prevăzut de lege este cu totul nesemnificativ (în majoritatea societăților cu răspundere limitată fiind de aproximativ 20 de lei).

Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la un an la 5 ani, conform art. 272¹ din Legea societăților, fondatorul, administratorul, directorul general, directorul, membrul consiliului de supraveghere sau al directoratului ori reprezentantul legal al societății care: „răspândește știri false sau întrebuițează alte mijloace frauduloase care au ca efect mărirea ori scăderea valorii acțiunilor sau a obligațiilor societății ori a altor titluri ce îi aparțin, în scopul obținerii, pentru el sau pentru alte persoane, a unui folos în paguba societății”. Această modalitate de săvârșire a faptei este rar întâlnită în practica comercială din România, în considerarea condițiilor deosebit de restrictive pentru listarea la bursă a titlurilor de valori și a imposibilității listării la bursă a părților sociale.

Al doilea alineat al articolului 272¹ sancționează cu aceeași pedeapsă ca și în cazul primului alineat, fondatorul, administratorul, directorul general, directorul, membrul consiliului de supraveghere sau al directoratului ori reprezentantul legal al societății care „încasează sau plătește dividende, sub orice formă, din profituri fictive ori care nu puteau fi distribuite în cursul exercițiului financiar pe baza situației financiare interimare și anual, pe baza situațiilor financiare anuale, sau contrar celor rezultate din acestea”. Aceasta este o manieră mai frecvent întâlnită în practică de disimulare a profitului pentru a putea împărți dividende asociaților, este specifică societăților mici, unde de cele mai multe ori administratorul este și asociat.

Incriminările de la art. 273 din Legea nr. 31/1990 pot fi săvârșite exclusiv în legătură cu societățile pe acțiuni, fiind o modalitate de a proteja inclusiv încrederea publică în aceste titluri de valori. Astfel, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la

2 ani ori cu amendă administratorul, directorul general, directorul, membrul consiliului de supraveghere sau al directoratului ori reprezentantul legal al societății care:

„a) emite acțiuni de o valoare mai mică decât valoarea lor legală ori la un preț inferior valorii nominale sau emite noi acțiuni în schimbul aporturilor în numerar, înainte ca acțiunile precedente să fi fost achitate în întregime;

b) se folosește, în adunările generale, de acțiunile nesubscrise sau nedistribuite acționarilor;

c) acordă împrumuturi sau avansuri asupra acțiunilor societății ori constituie garanții în alte condiții decât cele prevăzute de lege;

d) predă titularului acțiunile înainte de termen sau predă acțiuni liberate în total sau în parte, în afară de cazurile stabilite de lege;

e) nu respectă dispozițiile legale referitoare la anularea acțiunilor neachitate;

f) emite obligațiuni fără respectarea dispozițiilor legale sau acțiuni fără să cuprindă mențiunile cerute de lege”.

Ca și în cazul celorlalte incriminări din Legea societăților, și în atare situație jurisprudența este una săracă, mai ales în contextul în care prospectul de emisiune de noi acțiuni se verifică cu atenție inclusiv la Oficiul Registrului Comerțului, fiind necesară parcurgerea a numeroși pași procedurali, ceea ce face deosebit de dificilă săvârșirea unor astfel de fapte.

Incriminările pe care le regăsim în Legea nr. 31/1990, cu subiect activ calificat administratorul societăților, au o structură greoaie și de cele mai multe ori nu sunt corelate cu modificările existente în activitatea antreprenorială, un domeniu aflat într-o continuă dinamică, jurisprudența săracă fiind o dovadă clară în acest sens.

Deși identificăm în practică frecvent atrasă răspunderea penală a administratorilor, în special pentru fapte de evaziune fiscală, de delapidare și înșelăciune, această răspundere penală nu este antrenată conform Legii nr. 31/1990, de *lege ferenda* fiind necesară adaptarea acestei reglementări la situațiile concrete din mediul de afaceri.

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CONDIȚIILE DE VALIDITATE ALE ACTULUI DE OPȚIUNE SUCCESORALĂ - OBIECTUL ȘI CAUZA. FORMA ACTULUI DE OPȚIUNE SUCCESORALĂ

Prof. univ. dr. **Ioana NICOLAE**

Abstract

The present study aimed to analyze the validity conditions of the act of successional option and we refer to both substantive and formal conditions imposed by law. The first part analyzed the capacity and the consent of the act of successional option, with their specific peculiarities. This part of the study will present the object, the cause and the formal conditions of the act of successional option.

Keywords: *act of successional option, validity conditions, substantive conditions, of the object and cause act of successional option.*

1. Obiectul actului de opțiune succesorală

Obiectul actului de opțiune succesorală are în vedere operațiunea juridică constând fie în acceptarea, fie în renunțarea la moștenire¹. Menționăm că obiectul acceptării sau renunțării la moștenire privește întotdeauna o moștenire deschisă. Potrivit art. 956 C. civ., dacă prin lege nu se prevede altfel, sunt lovite de nulitate absolută actele juridice având ca obiect drepturi eventuale asupra unei moșteniri nedeschise încă, precum actele prin care se acceptă moștenirea sau se renunță la aceasta, înainte de deschiderea ei, ori actele prin care se înstrăinează sau se promite înstrăinarea unor drepturi care s-ar putea dobândi la deschiderea moștenirii.

¹ G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 688.

2. Cauza actului de opțiune succesorală

Potrivit art. 1236 C. civ., cauza trebuie să existe, să fie licită și morală. Cauza este ilicită când este contrară legii și ordinii publice. Cauza este imorală când este contrară bunelor moravuri. De asemenea, trebuie să avem în vedere și prevederile art. 1325 C. civ., care statuează că dacă prin lege nu se prevede altfel, dispozițiile legale privitoare la contracte se aplică în mod corespunzător actelor unilaterale.

În ceea ce privește existența cauzei este de precizat că aceasta există dacă succesibilul, la momentul manifestării sale de voință are reprezentarea motivului petru care face acest lucru – fie că acceptă sau renunță la moștenire².

Potrivit art. 1239 alin. (2) C. civ., existența unei cauze valabile se prezumă până la proba contrară. Spre exemplu, în literatura de specialitate³, s-a arătat că renunțarea unui moștenitor rezervatar la o moștenire ce cuprinde un imobil, în favoarea unui alt moștenitor rezervatar, care devine în acest mod singurul succesor al defunctului, în considerarea greșită că acesta din urmă s-a obligat la un contraechivalent bănesc în schimbul renunțării, are o cauză falsă și deci se poate cere anularea ei.

Coroborând art. 1325 C. civ. cu art. 1238 alin. (1) C. civ., lipsa cauzei va atrage anulabilitatea actului de opțiune succesorală.

În ceea ce privește cauza licită și morală arătăm că, potrivit art. 1238 alin. (2) C. civ., cauza ilicită sau imorală a actului de opțiune succesorală atrage nulitatea absolută. Având în vedere că actul juridic unilateral de opțiune succesorală emană de la succesibil, cauza ilicită și imorală se raportează la acesta, și nu la eventualii beneficiari ai actului de opțiune succesorală⁴.

3. Forma actului de opțiune succesorală

Vom prezenta, în continuare, forma pe care actul de opțiune succesorală o va îmbrăca în cazul acceptării exprese, a acceptării tacite, precum și în ipoteza declarației de renunțare la moștenire.

Potrivit art. 1108 alin. (2) C. civ., acceptarea este expresă când succesibilul își însușește explicit titlul sau calitatea de moștenitor printr-un înscris autentic sau sub semnătură privată. Remarcăm, alături de alți autori⁵, că în ipoteza acceptării exprese ne aflăm în prezența unui act consensual.

² G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 688.

³ Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 193.

⁴ G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 689.

⁵ Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 194.

Dacă acceptarea moștenirii se face prin înscris autentic, autenticitatea va privi identitatea părții, exprimarea consimțământului succesibilului cu privire la conținutul actului, semnătura acestuia și data înscrisului, așa cum prevede art. 269 alin. (1) teza II C. pr. civ. Potrivit art. 1109 C. civ., în situația în care acceptarea este făcută printr-un înscris autentic, declarația de acceptare se va înscrie în registrul național notarial, ținut în format electronic, potrivit legii. Această înscriere privește opozabilitatea actului față de terți.

Potrivit art. 1108 alin. (2) C. civ., acceptarea moștenirii se poate face și prin înscris sub semnătură privată. Înscrisul sub semnătură privată va dobândi dată certă în condițiile prevăzute de art. 278 C. pr. civ.⁶.

Nerespectarea formei scrise a actului de acceptare expresă a moștenirii (spre exemplu, acceptarea prin declarație verbală) atrage nulitatea absolută, dar în acest caz, dacă succesibilul mai este în termenul de opțiune succesorală, va putea să își exercite din nou dreptul de opțiune⁷.

Potrivit art. 1108 alin. (3) C. civ., acceptarea este tacită când succesibilul face un act sau fapt pe care nu ar putea să îl facă decât în calitate de moștenitor. Art. 1110 C. civ. enumeră actele cu valoare de acceptare tacită, după cum urmează:

Actele de dispoziție juridică privind o parte sau totalitatea drepturilor asupra moștenirii atrag acceptarea tacită a acesteia. Sunt astfel de acte:

- a) înstrăinarea, cu titlu gratuit sau oneros, de către succesibil a drepturilor asupra moștenirii;
- b) renunțarea, chiar gratuită, în folosul unuia sau mai multor moștenitori determinați;

⁶ Art. 278. Data certă a înscrisului sub semnătură privată. (1) Data înscrisurilor sub semnătură privată este opozabilă altor persoane decât celor care le-au întocmit, numai din ziua în care a devenit certă, prin una dintre modalitățile prevăzute de lege, respectiv:

1. din ziua în care au fost prezentate spre a se conferi dată certă de către notarul public, executorul judecătoresc sau alt funcționar competent în această privință;
2. din ziua când au fost înfățișate la o autoritate sau instituție publică, făcându-se despre aceasta mențiune pe înscrisuri;
3. din ziua când au fost înregistrate într-un registru sau alt document public;
4. din ziua morții ori din ziua când a survenit neputința fizică de a scrie a celui care l-a întocmit sau a unuia dintre cei care l-au subscris, după caz;
5. din ziua în care cuprinsul lor este reprodus, chiar și pe scurt, în înscrisuri autentice întocmite în condițiile art. 269, precum încheieri, procese-verbale pentru punerea de sigilii sau pentru facere de inventar;
6. din ziua în care s-a petrecut un alt fapt de aceeași natură care dovedește în chip neîndoielnic anterioritatea înscrisului.

(2) Sub rezerva unor dispoziții legale contrare, instanța, ținând seama de împrejurări, poate să înlăture aplicarea, în tot sau în parte, a dispozițiilor alin. (1) în privința chitanțelor liberatorii.

⁷ G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 689.

c) renunțarea la moștenire, cu titlu oneros, chiar în favoarea tuturor comoștenitorilor sau moștenitorilor subsecvenți.

De asemenea, pot avea valoare de acceptare tacită a moștenirii actele de dispoziție, administrare definitivă ori folosință a unor bunuri din moștenire.

Actele de conservare, supraveghere și de administrare provizorie nu valorează acceptare, dacă din împrejurările în care acestea s-au efectuat nu rezultă că succesibilul și-a însușit prin ele calitatea de moștenitor.

Sunt considerate a fi de administrare provizorie actele de natură urgentă a căror îndeplinire este necesară pentru normala punere în valoare, pe termen scurt, a bunurilor moștenirii.

Prin excepție, succesibilul care intenționează să îndeplinească un act ce poate avea semnificația acceptării moștenirii, dar care dorește ca prin aceasta să nu fie considerat acceptant, trebuie să dea în acest sens, anterior îndeplinirii actului, o declarație autentică notarială, astfel cum statuează art. 1111 C. civ.

În ceea ce privește renunțarea la moștenire, potrivit art. 1120 C. civ., renunțarea la moștenire nu se presupune, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 1112⁸ și art. 1113 alin. (2)⁹.

Declarația de renunțare se face în formă autentică la orice notar public sau, după caz, la misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României, în condițiile și limitele prevăzute de lege.

Pentru informarea terților, declarația de renunțare se va înscrie, pe cheltuiuala renunțătorului, în registrul național notarial, ținut în format electronic, potrivit legii.

Așadar, declarația de renunțare nu se poate face decât cu respectarea condiției de formă impuse *ad validitatem*, aflându-ne în prezența unui act solemn. Dacă renunțarea la moștenire se face prin înscris sub semnătură privată, nefiind respectată condiția de formă impusă de lege, sancțiunea care intervine va fi nulitatea absolută. De reținut că, în acest caz, nulitatea renunțării la moștenire nu are drept efect acceptarea moștenirii, ci succesibilul va putea opta în interiorul termenului de opțiune succesorală, fie în sensul acceptării moștenirii, fie în sensul renunțării la

⁸ (1) Este prezumat, până la proba contrară, că a renunțat la moștenire succesibilul care, deși cunoștea deschiderea moștenirii și calitatea lui de succesibil, nu și-a exercitat dreptul de opțiune succesorală, prin acceptarea moștenirii sau renunțarea expresă la moștenire, în termenul de un an prevăzut la art. 1.103.

(2) Presumția de renunțare operează, după împlinirea termenului de un an de la deschiderea moștenirii, dacă succesibilul, citat în condițiile legii, nu face dovada exercitării dreptului de opțiune succesorală. Citația trebuie să cuprindă, sub sancțiunea nulității acesteia, pe lângă elementele prevăzute de Codul de procedură civilă, și precizarea că, dacă succesibilul nu și-a exercitat dreptul de a accepta moștenirea în termenul de decădere prevăzut la art. 1.103, este prezumat că renunță la moștenire.

⁹ Succesibilul care nu optează în termenul stabilit de instanța judecătorească este considerat că a renunțat la moștenire.

moștenire, însă cu respectarea cerințelor impuse de lege potrivit opțiunii sale¹⁰. Acțiunea în constatarea nulității absolute a actului de opțiune succesorală este o acțiune imprescriptibilă, astfel cum statuează art. 2502 alin. (2) pct. 3 C. civ.

Înscrierea declarației de renunțare în registrul național notarial, ținut în format electronic, are drept scop opozabilitatea față de terți și nu consituie o condiție de validitate a renunțării la moștenire.

4. Concluzii

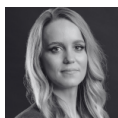
Prezentul studiu și-a propus să analizeze o parte dintre condițiile de validitate ale actului de opțiune succesorală (obiectul și cauza), cât și condițiile de formă impuse de lege actului de opțiune succesorală. Forma actului de opțiune succesorală a fost prezentată atât în cazul acceptării exprese, cât și a acceptării tacite, precum și în ipoteza declarației de renunțare la moștenire.

Bibliografie:

1. Bacaci Al., Comăniță Gh., *Drept civil. Succesiunile*, Editura Universul Juridic, București, 2013.
2. Boroi G., Anghelescu C.A., *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2021.
3. Boroi G., Anghelescu C.A., Nicolae I., *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022.
4. Nicolae I., *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016.

¹⁰ G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 689.

COMPETENȚA EXCEPȚIONALĂ A FORULUI DE NECESITATE. INCIDENȚA ART. 1070 C. PR. CIV.

Jud. *Diana-Daniela COROIAN*

Abstract

The forum of necessity is an exceptional and residual jurisdiction, and as for the impossibility to seize a foreign jurisdiction, it can be a factual one (state of war) or a legal one (absence of a rule of jurisdiction applicable in the country with which the legal situation presented is connected). This residual jurisdiction acts as a safeguard to cover unforeseen situations for the purpose of denial of justice, excluding those situations known to the parties when the jurisdiction clause was assumed or which could have been known with reasonable diligence.

If, however, it cannot be proved that the requirements of Article 1070 CPC are met, i.e. that it is not possible to bring an application abroad or that it cannot reasonably be expected to be brought abroad, so as to exclude the provisions of Article 25 of Regulation (EU) No 1215/2012, the jurisdiction of the forum of necessity is excluded.

Keywords: *jurisdiction of the court, forum of necessity, residual jurisdiction*

Dezvoltarea relațiilor comerciale transfrontaliere aduce în actualitate convențiile încheiate în ceea ce privește competența jurisdicțională în vederea soluționării unor litigii, negociate de către participanții la diversele raporturi comerciale.

Studiul își propune să explicitizeze, cu precădere, condițiile în care poate opera o clauză atributivă de competență în convențiile comerciale transfrontaliere prin aplicarea prevederilor art. 1069 C. pr. civ., pornind de la o situație concretă.

Într-o cauză aflată pe rolul instanțelor române¹, între societatea AB cu sediul în România și societatea BC cu sediul în Germania a fost încheiat un contract având ca obiect confecționarea unor bunuri în România și livrarea acestora în Germania, la sediul societății BC.

În vederea desfășurării relațiilor comerciale a fost încheiat un contract prin care s-a convenit că aceste relații vor fi subordonate exclusiv legislației Republicii Federale Germania, iar competența în vederea soluționării eventualelor litigii care

¹ Curtea de Apel Cluj, decizia civilă nr. 272/2022 (nepublicată).

decurg din acest contract aparține Winterbach, aceasta fiind localitatea în care societatea BC își are sediul.

Întrucât societatea BC nu și-a îndeplinit o parte din obligațiile de plată cu privire la contravaloarea produselor primite, societatea AB a formulat o cerere de chemare în judecată împotriva acesteia pe rolul unei instanțe judecătorești din România.

Societatea pârâtă s-a apărat prin invocarea excepției necompetenței generale a instanțelor judecătorești din România, bazat pe dispozițiile contractuale privind atribuirea de competență. Instanța de judecată a admis această excepție cu toate că, în speță, reclamanta a înțeles să se prevaleze de situațiile de excepție care reglementează instanța din România ca *for de necesitate*.

Sediul materiei

Având în vedere că în speța enunțată se regăsesc elemente de extraneitate, devin incidente prevederile Cărtii VII ale Codului procedură civilă privind procesul civil internațional, precum și dispozițiile Regulamentului (UE) nr. 1215/2012, privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială.

Potrivit art. 1068 alin. (1) C. pr. civ., *în materie patrimonială, părțile pot conveni asupra instanței competente să judece un litigiu actual sau eventual izvorând dintr-un raport cu elemente de extraneitate. Convenția poate fi încheiată prin înscris, telegramă, telex, telecopiator sau orice alt mijloc de comunicare ce permite a-i stabili proba printr-un text. În lipsă de stipulație contrară, competența forului ales este exclusivă.*

În ceea ce privește valoarea pe care consimțământul o are odată cu asumarea unei astfel de clauze, atribuirea de competență poate fi materializată în scris sau poate rezulta tacit prin raportare la practica statornicită între părți.

Așa fiind, apreciem că devin relevante și dispozițiile art. 25 lit. c) din Regulamentul (UE) nr. 1215/2012, potrivit căruia *consimțământul părților contractante la clauza atributivă de jurisdicție este prezumat a exista atunci când comportamentul lor corespunde unei uzanțe din comerțul internațional în care părțile operează și de care ar trebui să aibă cunoștință. O convenție atributivă de jurisdicție este considerată a fi încheiată în mod valabil din perspectiva acestei dispoziții, ca urmare a absenței oricărei reacții a uneia dintre părți la o convenție transmisă de cealaltă parte și a plății facturilor emise în baza acestei convenții.*

Observăm, așadar, că prevederile legale în materie nu condiționează exprimarea expresă a consimțământului în ceea ce privește atribuirea competenței câtă vreme acesta poate rezulta și doar din comportamentul acestora, concordant unei uzanțe din comerțul internațional în care operează coroborat cu necontestarea acesteia la momentul primirii convenției transmise de parte.

Că este așa o confirmă și jurisprudența CJUE care a precizat faptul că: (...) *Într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, în care clauza atributivă de competență este stipulată în condițiile generale, Curtea a statuat deja că o astfel de clauză este legală dacă se face o trimitere expresă, în chiar textul contractului semnat de cele două părți, la condițiile generale care cuprind clauza menționată*².

Odată ce au fost lămurite chestiunile care vizează valabilitatea clauzei, relevante în prezenta analiză sunt prevederile art. 1070 C. pr. civ., pentru a constata în ce măsură acestea pot fi incidente.

Forul de necesitate reprezintă o regulă în materia competenței internaționale potrivit căreia o anumită jurisdicție, care nu este competentă, în mod normal, primește prerogativa de a soluționa un litigiu, dacă reclamantul este în imposibilitate (obiectivă) de a introduce acțiunea în străinătate și există o legătură suficientă cu instanța română. În același timp, ca și condiții cumulative de admisibilitate, este necesar ca: litigiul să prezinte o legătură suficientă cu locul în care se găsește instanța română sesizată, legea să nu prevadă competența instanțelor române pentru cauza respectivă și, alternativ, să nu fie posibilă introducerea cererii în străinătate sau să nu se poată pretinde, în mod rezonabil, ca aceasta să fie îndreptată în străinătate.

Forul de necesitate, ca formă de competență excepțională, poate fi aplicat, așadar, doar în situația în care reclamantul dovedește incidența uneia din situațiile expres și limitativ prevăzute de legiuitor, respectiv: (1) există anumite legături între forul sesizat și litigiu sau (2) ar fi nerezonabil sau imposibil ca reclamantul să introducă cererea în jurisdicția competentă potrivit convenției.

În raport de aceste condiții, doctrina³ conturează ideea potrivit căreia pe de-o parte, în cadrul primei ipoteze, aceasta se stabilește pe baza elementelor de fapt în cauză. Pe de altă parte, în ceea ce privește reținerea celei de-a doua ipoteze se reține că proba se poate face prin hotărârile instanțelor străine, care atestă existența unui conflict de competență. Mai mult, autorii arată că ipoteza imposibilității introducerii în mod rezonabil a cererii în străinătate se poate dovedi prin certificate de legislație străină.

Tot astfel, s-a subliniat faptul că, pentru a se evita riscul unei *denegări de justiție*, dacă se dovedește că nu este posibilă introducerea unei cereri în străinătate sau că nu se poate pretinde în mod rezonabil ca ea să fie introdusă în străinătate, se admite introducerea cererii la o instanță română, care, obișnuit, nu era competentă să soluționeze acel litigiu.

² A se vedea în acest sens Hotărârea din 16 martie 1999, Castelletti, C-159/97, EU:C:1999:142, punctul 13, disponibil la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A61997CJ0159>, precum și Hotărârea din 20 aprilie 2016, Profit Investment SIM, C-366/13, EU:C:2016:282, punctul 26 disponibilă la <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-366/13>.

³ Coord. Gabriel Boroi, *Noul cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, vol. II, pp. 356-370.

Forul de necesitate este o competență excepțională și reziduală, iar în ceea ce privește imposibilitatea de a sesiza o jurisdicție străină, aceasta poate fi una de *fapt* (starea de război) sau una de drept (absența unei reguli de competență aplicabilă în țara cu care situația juridică prezentată are o legătură)⁴.

Așa fiind, pentru investirea instanței române este necesar ca litigiul să aibă o legătură suficientă cu locul aflat în circumscripția instanței investite.

O primă problemă care ar putea interveni în cauzele cu elemente de extraneitate și în care există o clauză de alegere a competenței o reprezintă verificarea de către instanțele de judecată a propriei competențe în soluționarea litigiului. Legea procesual civilă stabilește, prin art. 133 C. pr. civ., obligația instanței sesizate într-un litigiu de drept privat de a verifica din oficiu competența sa generală, materială și teritorială. Mai mult, potrivit art. 1070 C. pr. civ., instanța română investită cu soluționarea unui litigiu cu elemente de extraneitate „verifică din oficiu competența sa internațională, procedând conform regulilor interne privind competența”, iar excepția de necompetență internațională a instanței române poate fi invocată în orice stadiu al procesului chiar pentru prima dată în căile de atac⁵.

Prin urmare, respectând regulile generale, de drept comun, în materia competenței observăm că din redactarea art. 1070 C. pr. civ. reiese că necompetența internațională a instanței române este o problemă de competență absolută.

Cercetând, însă, dispozițiile art. 129 C. pr. civ. care reglementează excepția de necompetență, observăm că legiuitorul român nu include și competența internațională a instanțelor în categoria necompetenței de ordine publică stabilind că „necompetența este de ordine publică: 1. în cazul încălcării competenței generale, când procesul nu este de competența instanțelor judecătorești; 2. în cazul încălcării competenței materiale, când procesul este de competența unei instanțe de alt grad; 3. în cazul încălcării competenței teritoriale exclusive, când procesul este de competența unei alte instanțe de același grad și părțile nu o pot înlătura. În toate celelalte cazuri, necompetența este de ordine privată”.

Privit izolat, art. 129 C. pr. civ. poate induce ideea că în ceea ce privește competența internațională a instanțelor de judecată această chestiune reprezintă o problemă de competență de ordine privată, cu toate consecințele pe care o atare constatare o presupune. Însă, observăm faptul că prin dispozițiile art. 1070 C. pr. civ., legiuitorul obligă instanța română, pe de-o parte să-și verifice competența din oficiu, respectând regulile interne în materie de competență iar, pe de altă parte, subliniază în alineatul 2 al aceluiași articol, că necompetența internațională poate fi invocată oricând, chiar și în căile de atac. Așa fiind, deși ar părea că art.129 CPC privește competența internațională ca o problemă de competență de ordine relativă, posibilitatea invocării excepției necompetenței în orice stare a litigiului,

⁴ H. Batiffol, P. Lagarde, Tome II, nr. 674-1 disponibil la https://www.persee.fr/doc/ridc_0035-3337_1984_num_36_3_1516.

⁵ Detalii în Ioan Leș, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole art.1-1133*, Ed. CH Beck, pp. 1356-1358.

chiar și direct în căile de atac ne permite să conchidem că în fapt excepția necompetenței internaționale este o excepție absolută ce poate fi invocată de instanță din oficiu (la momentul verificării proprii competențe la primul termen sau ulterior) sau de către orice parte interesată în orice stare a litigiului, chiar și direct în căile de atac.

Această concluzie este confirmată, o dată în plus și de mențiunile existente în teza finală a art.1070 alin. (1) C. pr. civ. conform cărora atunci când verifică propria competență, instanța poate stabili „că nu este competentă, nici ea nicio altă instanță română” și poate respinge cererea ca nefiind de competența jurisdicției române.

Nu puține sunt situațiile în care părțile nu pot identifica (în mod obiectiv) instanța statului căreia îi revine competența de soluționare a unei cereri astfel că pot exista conflicte negative de competență între instanțe din state diferite dar, întrucât declinarea de competență în dreptul procesual civil internațional nu este posibilă instituția forului de necesitate (*forum necessitatis*) își poate dovedi utilitatea, astfel încât justițiabililor să nu le fie îngăduit accesul la o instanță, în oricare dintre componentele sale recunoscute și garantate prin art. 6 CEDO.

În speță, reținem că reclamanta a invocat în susținerea incidentei art. 1070 C. pr. civ. faptul că, instanța română este competentă ca fiind *for de necesitate* din două perspective, respectiv: (i) scutirea de către legislația română de la plata taxei judiciare de timbru întrucât se află în procedura de insolvență și (ii) existența unui cont unic pe teritoriul României în ceea ce privește încasarea creanțelor de către societatea debitoare în procedura insolvenței.

Din împrejurările descrise, societatea AB a justificat imposibilitatea sesizării instanței române dintr-o perspectivă faptică concretizată în situația financiară precară și protejată de beneficiul rezultat din scutirea de la plata taxei judiciare de timbru și, din existența unui cont unic de încasare a debitelor în cadrul procedurii speciale a insolvenței, împrejurare care ar limita plățile la acest cont.

În opinia instanței investite cu soluționarea pricinii, niciuna dintre împrejurările invocate nu pot constitui temei în nesocotirea clauzei de atribuire a competenței întrucât contul unic deschis în România poate fi avut în vedere pentru efectuarea de plăți chiar și de către o societate străină, nefiind făcută nicio dovadă cu privire la existența vreunei restricționări sau interdicții în acest sens.

În ceea ce privește împrejurarea privind scutirea de la plata unei taxe judiciare de timbru ca temei în vederea aprecierii instanței române ca fiind *for de necesitate*, s-a reținut că aceasta nu poate reprezenta o *legătură suficientă* în sensul avut în vedere de legiuitor pentru situația de excepție enunțată; în caz contrar, s-ar putea socoti că o astfel de alegere de competență este una discreționară întrucât aceasta corespunde cel mai mult intereselor recurente și astfel am putea fi în prezența unui *forum shopping*. Astfel, prin prevederile legale instituite, legiuitorul a înțeles să evite alegerea unei instanțe prin luarea în considerare a unor criterii discreționare și preferențiale.

Prin urmare, plata unei eventuale taxe de timbru judiciar în contextul de față nu poate reprezenta un motiv întemeiat din perspectiva prevederilor art. 1070 Cod

procedură civilă și nici din perspectiva cuantumului prin raportare, la o eventuală valoare ridicată a obiectului cererii. Este adevărat că orice cheltuială poate îngreuna situația financiară a societății reclamante având în vedere contextul de față, însă, astfel de cheltuieli, câtă vreme ar exista într-o anumite legislație, în speță cea germană, sunt unele previzibile. Aceasta presupune că în momentul în care partea și le-a asumat chiar și printr-o clauză de atribuire de competență, cunoștea sau ar fi trebuit să cunoască la acel moment care sunt efectele acceptării unei astfel de clauze, dată fiind și calitatea de profesionist pe care aceasta o are.

Mai mult, diligența cu care societatea reclamantă își selectează partenerii contractuali nu reprezintă altceva decât o chestiune subiectivă din perspectiva managementului companiei și nicidecum o cauză indirectă care să aibă aptitudinea de a atrage incidența art. 1070 C. pr. civ..

Pe cale de consecință, câtă vreme societatea AB nu a făcut dovada îndeplinirii cerințelor impuse de art. 1070 C. pr. civ., respectiv a motivelor pentru care nu este posibilă introducerea unei cereri în străinătate sau că nu se poate pretinde în mod rezonabil ca ea să fie introdusă în străinătate, de natură a atrage înlăturarea dispozițiilor art. 25 din Regulamentul (UE) nr. 1215/2012, nu se poate atrage competența forului de necesitate.

Așadar, această *competență reziduală* acționează ca o măsură de siguranță menită să acopere situațiile neprevăzute în scopul denegării de dreptate fiind excluse acele ipoteze cunoscute de părți odată cu asumarea clauzei atributive de competență sau care puteau fi cunoscute cu diligențe rezonabile.

Concluzii

Includerea în convențiile cu elemente de extraneitate a părților, a unei clauze atributive de competență în favoarea unei anumite jurisdicții, în vederea soluționării unor litigii, negociate atent și responsabil de către participanții la diversele raporturi comerciale internaționale se pot dovedi utile atunci când profesioniștii cunosc în detaliu normele juridice care devin incidente în cazul activării clauzei fie pentru ipoteza neexecutării obligațiilor sau a executării lor necorespunzătoare, fie pentru situația desființării convenției pentru oricare dintre motivele posibile. Atunci când părțile nu cunosc legislația care le va fi aplicată în litigiile care vor urma este de preferat ca astfel de clauze, derogatorii de la regula de drept comun de stabilire a competenței, să nu fie acceptate întrucât se pot dovedi a avea un efect devastator asupra afacerii. Pentru aceste din urmă situații, este posibil ca apelând la forum necessitatis, prin investirea instanțelor române, litigiul care se derulează între părți și care va influența decisiv afacerea, se poate desfășura după regulile pe care comerciantul român le cunoaște (prezumție relativă) și pe care se presupune că le-a avut în vedere la momentul încheierii afacerii, asigurându-i avantajele urmărite.

CONTESTAREA, ÎN PROCEDURA CAMEREI PRELIMINARE, A ÎNCHEIERII JUDECĂTORULUI DE DREPTURI ȘI LIBERTĂȚI PRIN CARE S-A ADMIS MĂSURA DE SUPRAVEGHERE TEHNICĂ

Av. Andrei-Sebastian MURARIU

Abstract

The premise of the article is the combined interpretation of court decisions regarding the rights of the defendant in the preliminary chamber procedure and the provisions concerning the lack of remedies against the technical surveillance measures taken by the judge for rights and liberties during the criminal investigation phase. Thus, some courts have considered that the judge's decision on the admission of a surveillance warrant cannot be reviewed in the preliminary chamber procedure because the legislator has provided that this decision is made in chambers, without the defendant's participation, and is not subject to appeal. According to the courts, the lack of appeal provided by the law determines that this decision cannot be examined for its validity and legality by the judge in the preliminary chamber. We disagree with this opinion, and throughout this thesis, we will present and argue the contrary opinion, namely that the judge's decision on the admission of a surveillance warrant can be reviewed by the judge in the preliminary chamber in terms of legality and validity. We mention that subsequently, there has been an amendment to the Code of Criminal Procedure, which establishes a special procedure for reviewing this decision, a review conducted exclusively by the High Court of Cassation and Justice.

Keywords: *technical surveillance measures, the preliminary chamber, the illegality of judges' decisions*

I. Despre necesitatea atacării încheierii judecătorului și nu a mandatului de supraveghere

Articolul 140 alin. (4) Cod de procedură penală prevede că, dacă se apreciază că cererea formulată este întemeiată, judecătorul, va dispune prin încheiere admiterea cererii și va emite un mandat de supraveghere. Încheierea pronunțată de către judecător este actul ce va sta la baza genezei mandatului de supraveghere tehnică. Astfel, sesizăm o diferență de conținut, substanță și importanță dintre aceste două acte, unul fiind procesual, iar celălalt fiind procedural.

Încheierea redă motivele Ministerului Public care au stat la baza cererii formulate, probele ce au fost depuse la dosar și prevederile de la art. 140 alin. (4) Cod de procedură penală. Mandatul de supraveghere, fiind un act procedural, nu reiterează motivele pentru care s-a emis, ci, în cadrul mandatului de supraveghere, se face trimitere la încheierea prin care s-a admis cererea de emitere a unui mandat de supraveghere tehnică.

Contestarea mandatului de supraveghere tehnică, nu poate avea loc decât pentru motive de natură procedurală, spre exemplu lipsa semnăturii de către judecătorul care l-a emis sau lipsa numelui persoanei supravegheate. Or, toate motivele pentru care se contestă mandatul de supraveghere tehnică, au în vedere lipsa unor condiții de ordin strict procedural fără a putea invoca, vizavi de mandatul de supraveghere, motive legate de temeinicie în ceea ce privește neîndeplinirea condițiilor de la art. 139 Cod de procedură penală pentru emiterea acestuia.

În atare situație, o contestare a mandatului de supraveghere tehnică în faza camerei preliminare, strict prin prisma neîndeplinirii condițiilor de la art. 139 Cod de procedură penală, va fi respinsă ca nefondată sau chiar ca inadmisibilă motivat de faptul că prevederile art. 139 nu au înrăurire în mandatul de supraveghere ci asupra încheierii de admitere a cererii, întrucât, în cadrul încheierii aceste dispoziții sunt analizate de către judecător.

O controversă care se mai naște este legată de analiza efectuată de către judecătorul de cameră preliminară referitoare la legalitate versus temeinicie. Apreciem ca importantă distincția dintre legalitatea unei încheieri și temeinicia acesteia.

Legalitatea presupune îndeplinirea condițiilor de lege, în schimb, temeinicia vizează raționamentul efectuat și dacă premisele date sunt în concordanță cu concluzia exprimată. Spre exemplu, o încheiere poate fi legală din punct de vedere al condițiilor ce sunt necesare în vederea pronunțării unei astfel de încheieri, însă poate fi netemeinică prin raționamentul aplicat și pe cale de consecință concluzia să fie una falsă.

Într-o altă încheiere pronunțată de către Curtea de Apel București 313/06.06.2023¹ se arată cu privire la verificarea temeiniciei încheierii judecătorului de drepturi și libertăți că: *„În plus, o concluzie asupra legalității activității de punere în executare a unui mandat de autorizare a înregistrării unei convorbiri implică, în mod necesar, o analiză și a aspectelor de legalitate a însuși actului procesual de dispoziție al judecătorului, referitoare la competența organului emitent, temeiurile legale ale procedurii derulate în fața judecătorului, respectarea exigențelor privind durata maximă a măsurilor autorizate ori indicarea clară a persoanelor interceptate și a postului telefonic vizat.*

Prin verificarea, în camera preliminară, a acestor elemente, se asigură un control implicit, dar efectiv, de legalitate nu doar a mandatului de autorizare, ci a însuși actului de

¹ <https://www.rejust.ro/juris/8678e6d74>.

dispoziție al judecătorului, de vreme ce mandatul reprezintă expresia procedurală a încheierii de autorizare și reflectă conținutul acesteia, ca act procesual.

Verificarea legalității unui act procesual/procedural, permisă în camera preliminară, nu se confundă cu verificarea temeiniciei sau oportunității emiterii aceluia act, aceste din urmă elemente excedând limitelor etapei procesuale reglementate de art. 342 Cod de procedură penală”.

Însă, în unele cazuri, legalitatea se îmbină indisolubil cu temeinicia astfel că ele nu pot fi disociate. Critica pentru lipsa probelor pentru emiterea mandatului de supraveghere de către judecătorul de drepturi și libertăți, sub ce categorie se încadrează, temeinicie sau legalitate? Dacă ne uităm peste prevederile art. 139 alin. (1), observăm că existența probelor certe nu se impune ca o condiție de legalitate, ceea ce înseamnă că probatoriul este o condiție de temeinicie ce este apreciată de către judecător. În atare interpretare, apărarea are de suferit pentru că, una dintre nemulțumirile acesteia este că judecătorul încuviințează un mijloc de probă fără a avea probele necesare, și că aprecierea acestuia este dincolo de o cântărire rezonabilă.

Astfel, de multe ori, judecătorul admite o asemenea măsură pentru ca Parchetul să poată obține probe în vederea continuării urmăririi penale, urmărind practic un folos al comunității.

Considerăm astfel că, în procedura camerei preliminare, încheierea judecătorului poate și trebuie să fie analizată atât prin prisma unor motive de legalitate, cât și de temeinicie.

În sprijinul acestei soluții jurisprudențiale, înțelegem să arătăm mai multe argumente ale **Curții Constituționale** din cadrul **Deciziei nr. 244/2017**, considerente ce au o valoare juridică care contribuie la dezvoltarea doctrinei dar care au o și forță obligatorie ce trebuie respectată de autoritățile publice.

II. Decizia nr. 244/2017 a Curții Constituționale

Decizia nr. 244/2017 analizează, în esență, dacă o persoană care nu are nicio calitate procesuală în cauză, dar care a fost supusă unei măsuri de supraveghere, are vreo cale de atac în ceea ce privește controlul *a posteriori* a acestei măsuri. Lăsând la o parte opinia separată, care înclină către respingerea excepției de neconstituționalitate pe motiv strict de natură procedurală ce privește inadmisibilitatea sesizării, dar și a dispozițiilor analizate de către Curtea Constituțională, considerentele formulate de către Curte au valoare reală și aplicabilă în prezenta problemă de drept cu privire la posibilitatea controlului *a posteriori* a măsurilor de supraveghere tehnică în faza camerei preliminare.

Astfel, la paragraful 38, Curtea reține că, în cadrul procedurii de cameră preliminară, se pot formula în scris cereri și excepții cu privire la legalitatea sesizării instanței, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală

(s.n.). Cu toate acestea, Curtea observă că, potrivit art. 344 alin. (2) din Codul de procedură penală, formularea de cereri și excepții este posibilă numai în ceea ce privește persoana inculpatului, a celorlalte părți și a persoanei vătămate, iar nu și în ceea ce privește alte persoane care nu au calitatea de parte sau persoană vătămată în cadrul procesului penal. Astfel, Curtea constată că, în cadrul procedurii de cameră preliminară, în măsura în care persoanele prevăzute de art. 344 alin. (2) din Codul de procedură penală formulează cereri și excepții referitoare la nelegalitatea probelor obținute prin procedeul supravegherii tehnice, judecătorul investit cu soluționarea cauzei va putea verifica îndeplinirea tuturor condițiilor legale relative la procedura supravegherii tehnice (s.n.).

Mai arată Curtea Constituțională, la paragraful 41, că, astfel, din interpretarea dispoziției menționate, Curtea constată că eventualele critici referitoare la legalitatea măsurilor de supraveghere tehnică pot fi formulate numai de către inculpat (s.n.) (calitate obținută după punerea în mișcare a acțiunii penale), celelalte persoane vizate de măsura supravegherii tehnice fiind excluse de la acest drept.

Coroborând aceste două considerente importante, Curtea reține fără îndoială, că o măsură de supraveghere tehnică încuviințată de către un judecător de drepturi și libertăți poate fi supusă controlului judecătorului de cameră preliminară dacă inculpatul în cauză formulează o cerere în acest sens.

Curtea face o distincție în considerentele sale, între situația unei persoane ce nu are calitate procesuală în cauză, dar a fost supusă unei măsuri de supraveghere tehnică și care nu are prevăzută nicio formă de control (cu referire la calea de atac) și situația unui inculpat care, prevalându-se de calitatea de inculpat și de actul de sesizare a instanței de judecată, poate exercita un control *a posteriori* în cadrul procedurii de cameră preliminară.

A mai arătat Curtea, la paragraful 60, că, având în vedere aceste considerente principale, Curtea observă că, potrivit dispozițiilor procesual penale, măsura supravegherii tehnice este dispusă de un judecător de drepturi și libertăți, acesta exercitându-și controlul în ceea ce privește îndeplinirea condițiilor prevăzute de art. 139 din Codul de procedură penală. Cu toate acestea, Curtea reține că instanța europeană a respins deja raționamentul care conduce la concluzia potrivit căreia calitatea de magistrat a celui care dispune și supraveghează înregistrările implică, ipso facto, legalitatea și conformitatea acestora cu art. 8 din Convenție, un astfel de raționament făcând inoperant orice recurs formulat de părțile interesate (s.n.). Astfel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că, pentru a fi necesară într-o societate democratică, ingerința în dreptul la viață privată al unei persoane trebuie să se bucure de garanții adecvate și eficiente împotriva abuzurilor, concretizate în proceduri destinate controlului adoptării și aplicării măsurii restrictive cu scopul de a limita ingerința care rezultă din legislația incriminată la ceea ce este necesar într-o societate democratică (Hotărârea din 3 februarie 2015, pronunțată în Cauza Pruteanu împotriva României, paragrafele 48 și 50).

Astfel, solicitarea de emitere a unui mandat de supraveghere tehnică se dispune în cameră de consiliu, cu participarea obligatorie a procurorului și fără

citarea părților, iar încheierea este fără cale de atac. Arătăm că, prin paragraful de mai sus al Curții Constituționale și prin prisma argumentelor în apanajul CEDO, se reiterează faptul că, un magistrat care se pronunță cu privire la această cerere, nu este suficient încât să ofere garanții cu privire la accesul la justiție.

Se mai arată de către Curtea Constituțională la paragraful 63 că, *din analiza dispozițiilor constituționale și convenționale și a jurisprudenței Curții Constituționale și a Curții Europene a Drepturilor Omului, concluzia care se impune este aceea că, în materia măsurilor de supraveghere tehnică, ce constituie o ingerință în viața privată a persoanelor supuse acestor măsuri, trebuie să existe un control a posteriori încuviințării și punerii în executare a supravegherii tehnice (s.n.). Astfel, persoana supusă măsurilor de supraveghere tehnică trebuie să poată exercita acest control în scopul verificării îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege pentru luarea măsurii, precum și a modalităților de punere în executare a mandatului de supraveghere tehnică, procedură reglementată de dispozițiile art. 142-144 din Codul de procedură penală. Din această perspectivă, controlul a posteriori în materie trebuie să se refere la analiza legalității măsurii supravegherii tehnice, indiferent dacă această verificare se realizează în cadrul procesului penal sau independent de acesta (s.n.).*

Se continuă de către Curte, în sprijinul argumentului că inculpatul poate contesta această încheiere (atât din punct de vedere al legalității, cât și al temeiniciei), susținând la paragraful 66 că: *Totodată, Curtea reține că, în cadrul procesului penal, posibilitatea contestării legalității măsurii supravegherii tehnice este circumstanțiată de legiutor numai în ceea ce privește persoana inculpatului, în cadrul procedurii de cameră preliminară, după trimiterea în judecată (s.n.), precum și în cadrul procedurii de cameră preliminară atunci când se soluționează plângerea împotriva soluției de clasare, dacă în cauză a fost pusă în mișcare acțiunea penală. Astfel, Curtea constată că reglementarea expresă a modalității de contestare a legalității măsurii supravegherii tehnice determină excluderea celorlalte persoane, care nu au **nicio** calitate în dosarul penal sau au calitatea de suspect, de la posibilitatea accederii la o instanță de judecată care să poată analiza acest aspect. Așa fiind, Curtea observă că inclusiv petenții din dosarul în care a fost ridicată prezenta excepție de neconstituționalitate, neavând nicio calitate în dosarul penal în care au fost autorizate măsurile de supraveghere tehnică, nu s-au putut adresa instanței de judecată în cadrul unui recurs efectiv pentru a fi analizată legalitatea măsurii dispuse (n.r. pe cale de consecință, o persoană care are calitate în dosar, exemplu inculpat, se poate adresa instanței de judecată pentru a fi analizată legalitatea măsurii dispuse).*

Conchidem cu paragraful 68 din Decizia mai sus arătată, prin care s-a stipulat: *Or, având în vedere ansamblul elementelor anterior expuse, Curtea constată că în ceea ce privește persoanele supuse măsurilor de supraveghere tehnică, altele decât inculpatul, statul nu și-a respectat obligația pozitivă de a reglementa o formă de control a posteriori, pe care persoana în cauză să îl poată accesa în scopul verificării îndeplinirii condițiilor și, implicit, a legalității acestei măsurii. Acest fapt determină încălcarea prevederilor art. 26 și art. 53 din Constituție, precum și a celor ale art. 8 și art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.*

Doctrina, în materie procesual penală, a arătat că: „în cazul în care instanța este sesizată cu rechizitoriu sau când se formulează o plângere împotriva unei soluții de clasare dispuse față de un inculpat, această competență va aparține judecătorului de cameră preliminară; astfel, intră în competența judecătorului de cameră preliminară analiza tuturor condițiilor legale pentru încuviințarea procedurii probatoriu (de pildă², existența la momentul luării măsurii de probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la pregătirea sau comiterea unei fapte tipice, ori analiza testului de proporționalitate și subsidiaritate al măsurii supravegherii tehnice cu scopul urmărit prin acesta (s.n.)³”;

Aceeași opinie a fost împărtășită și de alți autori care au afirmat că legalitatea acestei încheieri va fi supusă analizei abia în cadrul procedurii de cameră preliminară⁴ și că fac obiect al controlului în camera preliminară și actele judecătorului de drepturi și libertăți prin care s-au dispus măsuri legate de probele pe care se întemeiază acuzația⁵.

În cuprinsul încheierii nr. 528/2022 din data de 19.10.2022, pronunțată de către Secția I Penală a Curții de Apel București, cu privire la chestiunea invocată, s-a motivat că Decizia 244/2017 nu vizează posibilitatea inculpatului de a supune verificărilor judecătorului de cameră preliminară încheierea judecătorului de drepturi și libertăți, ci o persoană ce nu are nicio calitate în procesul penal. În mod discordant, Curtea de Apel București apreciază că Decizia nr. 244/2017 produce efecte pe plan procesual penal doar pentru o persoană ce nu are atribuită o calitate care să îi confere drepturi generatoare de un *recurs efectiv*.

În atare condiții, Curtea apreciază că inculpatului nu i se pot aplica deloc considerentele Deciziei nr. 244/2017 și pe cale de consecință, raționamentele Curții Constituționale nu pot fi reținute în cauză, motiv pentru care Curtea de Apel București respinge solicitarea de analiză a încheierii judecătorului de drepturi și libertăți.

Considerăm că adagiul simplu, *cine poate mai mult, poate și mai puțin*, trebuie aplicat în cauză, iar dacă o persoană care nu are calitatea de inculpat poate, prin prisma considerentelor Curții Constituționale, să atace încheierea judecătorului de drepturi și libertăți, cu atât mai mult un inculpat poate face același lucru.

² Nota autorului – Mihail Udriou – *Sinteze de Procedură penală. Partea Generală. Ediția 2. Volumul I.*, Editura C.H. Beck, București, 2021, p. 709. De pildă, se poate constata că nu este îndeplinită această cerință atunci când supravegherea tehnică a fost încuviințată reținându-se că există suspiciunea rezonabilă a comiterii infracțiunii de spălare a banilor, iar judecătorul de cameră preliminară constată că la momentul încuviințării procedurii probatoriu nici din actele dosarului și nici din conținutul propunerii formulate de procuror nu rezultă nicio probă sau dată din care să poată fi identificată infracțiunea din care se presupunea că proveneau banii spălați.

³ Mihail Udriou, *Sinteze de Procedură penală. Partea Generală. Ediția 2. Volumul I.*, Editura C.H. Beck, București, 2021, p. 709.

⁴ S. Grădinaru, *Supravegherea tehnică în Noul Cod de procedură penală*, Editura C. H. Beck, 2014, p. 55.

⁵ I. Kuglay, în M. Udriou (coordonator), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, Editura C. H. Beck, 2015, p. 909; în același sens, C. Voicu, D. Atasiei, T. Manea în N. Volonciu (coordonator științific); A. S. Uzlău (autor coordonator), *Codul de procedură comentat, op. cit.*, pp. 1009-1010.

Opinia a fost regăsită și în practică⁶, precum și în cadrul dezbatărilor organizate de CSM cu președinții secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție⁷.

Finalmente, relevante sunt și considerentele Înaltei Curți de Casație și Justiție din Decizia nr. 2 din 8 februarie 2018 referitoare la pronunțarea hotărârii prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept⁸.

S-a mai arătat, în aceeași încheiere, că: *„Pe de altă parte, Completul de cameră preliminară nu poate cenzura încheierea judecătorului de drepturi și libertăți prin care a încuviințat folosirea procedeeleor de supraveghere tehnică, prin realizarea unei veritabile analize a temeiniciei acelei încheieri, prin cenzurarea raționamentului avut în vedere de respectivul judecător atunci când a apreciat că ar fi îndeplinite condițiile impuse de art. 139 din codul de procedură penală pentru admiterea solicitării procurorului de emitere a mandatului de supraveghere tehnică. Cu alte cuvinte, judecătorul de cameră preliminară nu poate proceda la verificarea îndeplinirii condițiilor prev. de art. 139 din codul de procedură penală, respectiv dacă în cauză judecătorul de drepturi și libertăți a avut la dosar*

⁶ Încheierea din 23 octombrie 2014 a judecătorului de cameră preliminară de la Curtea de Apel Cluj, Secția penală și de minori, definitivă prin Încheierea nr. 3.147 din 12 decembrie 2014 a judecătorului de cameră preliminară, Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția penală, în ceea ce privește posibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a cenzura actele judecătorului de drepturi și libertăți și de a exclude probe administrate în baza hotărârii acestuia.

⁷ Minuta întâlnirii reprezentanților Consiliului Superior al Magistraturii cu președinții secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, Sibiu, 24-25 septembrie 2015, p. 14; www.inm-lex.ro.

⁸ Extras din considerentele deciziei: Cât privește posibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a cenzura actele judecătorului de drepturi și libertăți și de a exclude probe administrate în baza hotărârii acestuia, relevantă este încheierea judecătorului de cameră preliminară din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția penală nr. 3.147 din 12.12.2014, potrivit căreia fac obiect al controlului în camera preliminară și actele judecătorului de drepturi și libertăți prin care s-au dispus măsuri legate de probele pe care se întemeiază acuzația.

Aceeași concluzie a existenței unui control a posteriori asupra încheierii definitive prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță cu privire la măsurile de supraveghere tehnică a fost evidențiată și în doctrină.

Spre exemplu, s-a considerat că sunt supuse verificării toate actele efectuate în cursul urmăririi penale pe care se întemeiază acuzația, indiferent de organul care le-a dispus, care le-a autorizat sau le-a efectuat, argumentele care au fundamentat această concluzie doctrinară fiind următoarele: „(i) potrivit art. 3 alin. (6) din Codul de procedură penală judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra legalității «probelor pe care se bazează actul de sesizare», fără ca textul să distingă între diferitele categorii de acte de urmărire penală care se circumscriu administrării unei probe; (ii) exercitarea de către judecătorul de drepturi și libertăți a funcției de dispoziție asupra unor acte și măsuri în cursul urmăririi penale este justificată prin protecția specială acordată unor aspecte particulare ale drepturilor persoanei, ținând fie de libertatea acesteia, fie de protecția vieții ei private, respectiv acelea «care restrâng drepturile și libertățile fundamentale» [art. 3 alin. (5) din Codul de procedură penală]; instituită numai în considerarea acestor limitate scopuri, exercitarea de către judecător, cu privire la un anumit act, a funcției de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale este menită exclusiv să asigure, la momentul luării unei măsuri de o anumită gravitate, protecția valorilor privind libertatea și viața privată a persoanelor (persoane care pot fi și altele decât suspectul sau inculpatul) și nu este menită să se substituie oricărui control ulterior de legalitate asupra actului procesual respectiv”.

suficiente indicii din care să rezulte suspiciunea rezonabilă cu privire la pregătirea sau comiterea unei fapte, dacă măsura a fost proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale și dacă nu ar fi putut fi obținute în vreun alt mod.

A proceda într-o asemenea manieră ar duce la depășirea fazei camerei preliminare și la transformarea judecătorului de cameră preliminară într-o veritabilă instanță de control judiciar, care ar putea cenzura sub aspectul temeiniciei orice act emis de judecătorul de drepturi și libertăți”.

Nu putem împărtăși această opinie, nici din punct de vedere teoretic, și nici din punct de vedere al jurământului depus de către avocat, jurământ prin care am jurat să apărăm drepturile și libertățile cetățenilor. Or, cum să fim de acord că, încheierea unui judecător care are înrăurire asupra vieții private a unei persoane, nu poate fi analizată, cel puțin formal, sub aspectul legalității și asupra existenței probelor. Argumentul că, a proceda într-o asemenea maniera ar conduce la transformarea judecătorului de cameră preliminară într-o veritabilă instanță de control judiciar, este chiar în favoarea susținerii prezentei teze. Nu trebuie scăpat din vedere, dincolo de interpretarea excesivă, scopul primordial al judecătorului de cameră preliminară, și anume analiza legalității efectuării actelor de urmărire penală⁹. A eluda încheierea judecătorului de drepturi și libertăți din faza de urmărire penală doar pentru motivul că este dată de către un judecător contravine și vizunii CEDO, așa cum am arătat în rândurile precedente.

Coroborând toate aceste considerente obligatorii ale Curții Constituționale, nu putem conchide decât că, în cadrul procedurii de cameră preliminară, judecătorul de cameră preliminară sesizat cu o cerere referitoare la legalitatea și temeinicia încheierii judecătorului de drepturi și libertăți prin care s-a emis un mandat de supraveghere tehnică acesta trebuie să o judece și să efectueze un control de legalitate *a posteriori* așa cum susține Curtea Constituțională. În urma controlului efectuat, judecătorul de cameră preliminară va decide dacă, încheierea judecătorului de drepturi și libertăți este sau nu legală și temeinică. Constatând această nelegalitate, pe baza ei, va dispune ulterior excluderea probelor ce derivă din încheierea și mandatul emis de către judecătorul de drepturi și libertăți.

III. Modificarea adusă de Legea nr. 201 din 5 iulie 2023 pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea altor acte normative

În timpul redactării acestui articol, punctul 17 al Legii nr. 201 din 5 iulie 2023 pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea altor acte normative a introdus un articol

⁹ Apreciem că rezultă, cu puterea evidenței, că ne raliem opiniei doctrinare potrivit căreia, judecătorul de drepturi și libertăți analizează legalitatea actelor de urmărire penală indiferent de organul judiciar emitent și nu doar actele procurorului.

nou în Codul de procedură penală. Am putea spune că s-a făcut dreptate și că încheierile pot fi acum atacate, însă, vom vedea pe parcurs, câtă dreptate s-a făcut.

Astfel, s-a introdus o nouă procedură în camera preliminară care prevede verificarea separată a încheierii judecătorului de drepturi și libertăți care a admis supravegherea tehnică (fără a se limita doar la acest procedeu probatoriu, ci la toate înregistrările rezultate din culegerea de informații). În esență, art. 139 indice 1, intitulat *Înregistrările obținute din activități specifice culegerii de informații*, prevede o procedură de verificare a legalității acestor activități prin care s-a autorizat activitatea, a mandatului de punere în executare, a modului de punere în executare a autorizării, precum și a înregistrărilor rezultate, iar această verificare se va efectua doar de către Înalta Curte de Casație și Justiție.

Pentru a fi în acord cu argumentele Deciziei nr. 244/2017 a Curții Constituționale, legiuitorul a prevăzut că această procedură se aplică în procedura camerei preliminare, în procedura plângerii împotriva soluției de clasare în condițiile art. 341 alin. (7), precum și în cazul prev. de art. 139 indice 2 – de asemenea, o procedură nou introdusă.

Dacă se formulează cereri și excepții care vizează înregistrări rezultate din activitățile autorizate, judecătorul sesizat cu o astfel de solicitare va pronunța o încheiere prin care va sesiza Înalta Curte de Casație și Justiție care va soluționa această cerere. Dosarul va fi înaintat la această instanță, împreună cu toate cererile formulate, iar până la soluționarea definitivă de către Înalta Curte de Casație și Justiție a acestei solicitări, procedura de cameră preliminară sau cea a plângerii împotriva soluției de clasare se suspendă.

Totuși, sesizăm o inadvertență în modalitatea de formulare a acestor texte legale, în sensul că art. 139 indice 1 alin. (6) stipulează că: *„ținând seama de cererile și excepțiile formulate și luând concluziile procurorului, precum și ale părților și persoanei vătămate, dacă sunt prezente, judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție se pronunță, prin încheiere, asupra legalității activităților din care au rezultat înregistrările, în raport cu dispozițiile legale în temeiul cărora acestea au fost autorizate și pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală și a oricăror alte mijloace de probă”*. Rezultă astfel că judecătorul de la Î.C.C.J., nu se va pronunța cu privire la legalitatea încheierii în sine, ci doar o verifică și se pronunță doar asupra legalității activităților din care au rezultat înregistrările. Rămâne de văzut cum va fi interpretat în practică acest articol și dacă se va dispune o eventuală desființare a încheierii atacate sau va fi o pronunțare cu privire la legalitatea înregistrărilor potrivit art. 102 alin. (3) Cod de procedură penală.

IV. Situația cauzelor *pendinte*

Normele prevăzute la art. 139 indice 1, și urmează Cod de procedură penală, sunt norme de drept procesual penal și, prin urmare, li se aplică principiul *tempus regit actum*. Astfel, cauzele care sunt în curs de soluționare la intrarea în vigoare a

prezentelor dispoziții, nu vor putea beneficia de procedura instituită de legiuitor dacă faza camerei preliminare a fost depășită.

Dacă au fost formulate cereri și excepții în procedura camerei preliminare, iar aceasta încă se regăsește în faza *de cercetare*, atunci cererile privind legalitatea înregistrărilor vor fi trimise spre soluționare Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Ce se întâmplă dacă au fost invocate cereri și excepții privind înregistrările tehnice, iar cauza se află în pronunțare în judecarea fondului cererilor și excepțiilor pe cameră preliminară în momentul intrării în vigoare a legii de modificare? Apreciem că, în această situație, judicios ar fi o repunere a cauzei pe rol și punerea în discuție înaintarea excepțiilor către Înalta Curte de Casație și Justiție. Cu toate acestea, la momentul intrării în pronunțare, nimic nu obligă judecătorul să repună cauza pe rol.

Care va fi soluția dacă, la momentul intrării în vigoare a acestei proceduri, cauza se află în calea de atac a contestației privind modalitatea de soluționare a cererilor și excepțiilor în faza camerei preliminare. În atare situație, ar putea exista probleme legate de faptul că primul judecător de cameră preliminară a pronunțat o soluție referitoare la înregistrări, iar judecătorii din cadrul contestației vor trimite cauza spre soluționare Înaltei Curți de Casație și Justiție, care ar urma să soluționeze în dublu grad de jurisdicție excepțiile soluționate deja de primul judecător. Astfel, apreciem că modificările legislative vor avea efect pentru cauzele în curs de soluționare doar dacă se află în faza fondului de cameră preliminară.

V. Concluzii

În primul rând, apreciem că legiuitorul a înțeles că încheierea judecătorului de drepturi și libertăți prin care se dispune supravegherea tehnică, și ulterior vor fi obținute probe constând în înregistrări, poate și trebuie să fie verificată ulterior. Nu putem admite că o procedură ce îl privește pe inculpat, și care îi limitează dreptul la viața privată, este desfășurată într-un mod unilateral între judecător și procuror, iar această procedură nu poate fi verificată ulterior.

Cu toate acestea, din modalitatea de formulare a textului de lege, intuim că va fi o supraaglomerare a Înaltei Curți de Casație și Justiție în ceea ce privește verificarea legalității înregistrărilor din toate dosarele. Este de la sine înțeles că inculpații, prin intermediul avocaților, vor face o multitudine de apărări în ceea ce privește modalitatea de obținere a acestor probe. Iar multe dintre aceste apărări vor fi nefondate, dar se va obține un element esențial, și anume timp în favoarea inculpaților.

În esență, am putea admite că procedura penală a dobândit o nouă fază procesuală autonomă și aceea a verificării legalității înregistrărilor de către Înalta Curte de Casație și Justiție. Practic, vom avea, urmărirea penală, cameră preliminară, verificarea legalității înregistrărilor în atribuția exclusivă a Înaltei Curți de

Casație și Justiție, judecata în fond, judecata în calea de atac ordinară, executarea pedepsei.

Inițial, în cuprinsul notei de expunere a Legii nr. 201/2023 la punctul 11 din subtitlul 2.3. *schimbări preconizate*¹⁰, competența verificării acestor înregistrări era atribuită tot judecătorului de cameră preliminară ce urma să soluționeze cauza, soluție menținută în forma adoptată de Camera Deputaților. Ulterior, în forma adoptată de către Senat, datorită Deciziei nr. 284 din 17 mai 2023 a Curții Constituționale, articolul 139 indice 1 a fost modificat, iar competența verificării înregistrărilor a fost plasată în apanajul exclusiv a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Din considerentele Deciziei nr. 284 din 17 mai 2023 a Curții Constituționale, punctele 82 – 102, dar și a Deciziei nr. 55 din 4 februarie 2020, punctele 51-60, s-a arătat că, în esență, o instanță ierarhic inferioară nu poate să verifice legalitatea unei încheieri pronunțate de către o instanță superioară. Spre exemplu, în cauză se emite un mandat de supraveghere tehnică de către Înalta Curte în baza Legii nr. 51/1991, dar ulterior cauza se judecă la tribunal în primă instanță. Astfel, tribunalul, în procedura camerei preliminare urma să verifice legalitatea încheierii Înaltei Curți de Casație și Justiție în ceea ce privește mandatul de supraveghere tehnică.

Soluția este într-adevăr justă, și de moment apreciem că va rămâne așa, însă, nu putem să nu realizăm că Înalta Curte de Casație și Justiție va verifica dosare de complexitate redusă în care s-au obținut înregistrări și sunt de competența judecătoriei. Această supraaglomerare a Înaltei Curți de Casație și Justiție va face sistemul să nu mai funcționeze, întrucât toate dosarele din România în care s-au utilizat înregistrări vor ajunge pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție, iar acestea trebuie soluționate.

În cadrul singurei secții penale de la această instanță funcționează aproximativ 32 de judecători¹¹ care vor trebui să soluționeze toate dosarele din România care ajung pe rolul lor. E important de precizat că, acestea trebuie soluționate cu o anumită celeritate întrucât procedura camerei preliminare va fi suspendată, dar termenul privind prescripția răspunderii penale nu se va suspenda.

¹⁰ <https://www.cdep.ro/proiecte/2023/200/40/6/em260.pdf> accesat la data de 12.09.2023.

¹¹ <https://www.iccj.ro/sectiile-inaltei-curti-de-casatie-si-justitie/sectia-penala/compunerea-completurilor/>.

MANDATUL DE OCROTIRE ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNĂ ȘI CEA FRANCEZĂ – PRIVIRE COMPARATIVĂ

Conf. univ. dr. **Roxana MATEFI**

Abstract

This material paper is meant to present an analysis of the mandate of protection (or the mandate of future protection, as it is known in other legislations), a newly introduced institution in our civil legislation, by reference both to the provisions of the Romanian Civil Code, but also to the French civil regulations, which served as a source of inspiration for the Romanian legislator in regulating this particular type of mandate. The comparison covers elements such as the notion of the mandate of protection, the conditions under which it can be instituted, the categories of persons who can be appointed as trustees, the reasons for its termination etc.

Keywords: *mandate, protection, regulation, comparative law*

Introducere

Mandatul de ocrotire și-a găsit locul în legislația civilă română, alături de alte măsuri de ocrotire a persoanelor fizice, urmare a modificărilor operate în baza Legii nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative, lege prin care au fost puse de acord dispozițiile art. 164 alin. (1) din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, constatate ca neconstituționale cu Decizia Curții Constituționale nr. 601/2020, cu prevederile Constituției României. Astfel cum se arată în preambulul Legii 140/2022, scopul urmărit de legiuitor a fost acela de „crearea, în legislația de drept comun, dar și specială, a unor instrumente juridice de sprijin și ocrotire adecvate pentru aceste categorii de persoane¹, care să asigure respectarea demnității, a drepturilor și libertăților, dar și a voinței, nevoilor și preferințelor acestora, precum și salvagardarea autonomiei lor, având în atenție necesitatea unei schimbări de paradigmă în materie, în vederea alinierii legislației naționale la exigențele impuse de Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități”.

¹ Este vorba despre persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale.

În legislațiile altor state, precum cea franceză, mandatul de ocrotire este cunoscut sub denumirea de mandat de protecție viitoare. Distanța este doar la nivel terminologic, întrucât în esență cele două instituții au un conținut similar, așa cum vom vedea în cuprinsul analizei de față, sigur, cu specificitățile caracteristice.

Reglementarea mandatului de ocrotire în legislația civilă română

Astfel după cum putem consta de la început, mandatul de ocrotire nu beneficiază de o definiție legală legiuitorul limitându-se, în cuprinsul primului alineat al art. 2029¹ din Codul civil, care poartă denumirea marginală de *Noțiune. Formă. Încuviințare de către instanță*, să arate că „mandatul de ocrotire este cel dat de o persoană cu capacitate de exercițiu deplină pentru situația în care nu ar mai putea să se îngrijească de persoana sa ori să își administreze bunurile. Mandatul de ocrotire poate fi dat și de majorul care beneficiază de consiliere judiciară, cu încuviințarea ocrotitorului legal și cu autorizarea instanței de tutelă”.

Rezultă de aici că scopul acestui tip particular de mandat este acela de a asigura protecția persoanei și/sau a bunurilor acesteia pentru momentul în care aceasta nu ar mai putea să se îngrijească singură de ele. Cât privește categoriile de persoane cărora legiuitorul le recunoaște calitatea de mandant, acestea sunt, pe de o parte persoanele cu capacitate deplină de exercițiu, iar pe de altă parte majorii care beneficiază de consiliere judiciară, având totodată încuviințarea ocrotitorului legal și autorizarea instanței de tutelă.

Cât privește forma pe care acest tip de mandat trebuie să o îmbrace, aceasta este cea a înscrisului autentic notarial, astfel cum dispun în mod imperativ dispozițiile art. 2029¹ alin. (3) Cod civil.

Alături de forma *ad validitatem* cerută pentru valabila încheiere a mandatului de ocrotire, „pentru a asigura utilizarea și funcționalitatea acestei forme de ocrotire extrajudiciară”², legiuitorul reglementează și condiția încuviințării acestuia de către instanța de tutelă, la cererea mandatarului desemnat. În plus, pentru executarea mandatului este necesar să fi intervenit deteriorarea facultăților mintale ale mandantului, fapt constatat în baza unor rapoarte de evaluare medicală și psihologică³.

Cât privește cuprinsul mandatului, acesta este prevăzut de dispozițiile art. 2029² Cod civil, în conținutul căruia identificăm distincția terminologică pe care o face legiuitorul, referindu-se în cuprinsul celor două alineate ale articolului anterior indicat la mențiunile pe care mandatul *poate să le cuprinsă* (caracterul lor

² Șerban Diaconescu, Considerații asupra proiectului pentru modificarea și completarea Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și a altor acte normative în materia protecției persoanelor cu dizabilități, <https://law.ubbcluj.ro/ojs/index.php/iurisprudentia/article/view/SUBBIur.66%282021%29.2.2/196>.

³ A se vedea art. 2029¹ alin. (4) Cod civil.

fiind opțional) și cele pe care *le cuprinde* (e necesar să le cuprindă, în caz contrar intervenind instanța pentru a le stabili).

Astfel, mandatul de ocrotire *poate cuprinde* dorințele mandantului privind îngrijirea sa sau condițiile de viață după survenirea incapacității. Totodată, mandatul *cuprinde* persoana desemnată de mandant căreia mandantul trebuie să-i dea socoteală și frecvența îndeplinirii acestei obligații, care nu poate fi mai mare de 3 ani.

În măsura în care mandantul nu a desemnat o persoană căreia mandatarul să-i dea socoteală, aceasta va fi desemnată de către instanța de tutelă, la momentul încuviințării mandatului

„O particularitate a acestei forme de mandat o reprezintă faptul că nu se referă exclusiv la încheierea unor acte juridice având ca obiect bunuri din patrimoniul celui ocrotit ci permite mandantului să amenajeze și condițiile de viață după survenirea incapacității, să stabilească reguli cu privire la îngrijirea sa și să desemneze persoana căreia mandatarul trebuie să dea socoteală⁴”.

În ceea ce privește obligațiile mandatarului, legiuitorul dispune în sensul în care orice decizie privind executarea mandatului trebuie luată în interesul mandantului și trebuie să asigure respectarea demnității, drepturilor, libertăților, voinței, nevoilor, preferințelor mandatului, precum și salvagardarea autonomiei mandantului⁵.

Raportat la actele încheiate de mandant, legiuitorul face o binevenită distincție între actele juridice încheiate de mandant anterior încuviințării mandatului de ocrotire și cele încheiate de mandant ulterior încuviințării mandatului și incompatibile cu clauzele acestuia.

În ipoteza primelor acte (cele anterioare încuviințării mandatului), legiuitorul prevede că acestea pot fi anulate, iar obligațiile decurgând din acestea pot fi reduse doar cu condiția ca la data încheierii lor lipsa discernământului să fie notorie sau să fie cunoscută de cealaltă parte⁶.

Cât privește cea de-a doua categorie de acte (încheiate după încuviințarea mandatului), pentru ca acestea să fie supuse anulării sau obligațiile care decurg din ele să fie reduse, trebuie îndeplinită condiția ca mandantul să fi suferit un prejudiciu⁷.

În măsura în care cauzele ce au determinat încuviințarea mandatului au încetat, mandatarul sau instituția sanitară unde este îngrijit mandantul au obligația să sesizeze instanța de tutelă pentru ca aceasta să constate încetarea executării

⁴ Șerban Diaconescu, *Considerații asupra proiectului pentru modificarea și completarea Legii 287/2009 privind Codul civil, a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și a altor acte normative în materia protecției persoanelor cu dizabilități*, <https://law.ubbcluj.ro/ojs/index.php/iurisprudentia/article/view/SUBBiur.66%282021%29.2.2/196>.

⁵ A se vedea art. 2029³ Cod civil.

⁶ Art. 2029⁷ alin. (1) Cod civil.

⁷ Art. 2029⁷ alin. (2) Cod civil.

contractului ca efect al redobândirii capacității de exercițiu de către mandant. Efectele mandatului vor înceta odată ce instanța de tutelă constată că mandantul și-a redobândit capacitatea de exercițiu. Mandantul care își recapătă capacitatea de exercițiu poate oricând să revoce mandatul⁸.

Reglementarea mandatului de protecție viitoare din Codul civil francez

Denumit în legislația franceză mandat de protecție viitoare (*mandat de protection future*), îl regăsim reglementat în Codul civil francez, în cuprinsul art. 477-488.

Potrivit art. 477 din Codul civil francez, „orice persoană majoră sau minoră emancipată care nu este pusă sub tutelă, poate desemna una sau mai multe persoane, pe calea unui mandat, să o reprezinte pentru cazul în care, într-una dintre ipotezele prevăzute de art. 425⁹, nu s-ar mai putea îngriji singură de interesele sale”.

În ceea ce privește persoanele aflate sub curatelă, acestea pot încheia un mandat de protecție viitoare doar asistate de curatorul care le-a fost desemnat.

Părinții sau acela dintre părinți care îi supraviețuiește celui alt, care nu sunt puși sub curatelă sau tutelă, care exercită autoritatea părintească asupra copilului lor minor sau care și-au asumat responsabilitatea lor materială sau afectivă cu privire la copilul lor major pot, pentru cazul în care acest copil nu se mai poate îngriji singur de interesele sale urmare a uneia dintre cauzele prevăzute de art. 425, să desemneze unul sau mai mulți mandatar care să-l reprezinte. Desemnarea aceasta urmează să-și producă efectele la data la care mandantul decedează sau nu se mai poate îngriji de persoana în cauză¹⁰.

Cât privește forma în care poate fi încheiat mandatul de protecție viitoare, legiuitorul francez stabilește ca și regulă încheierea acestuia sub forma actului notarial sau a celui sub semnătură privată.

Prin excepție, mandatul poate fi încheiat doar în forma înscrisului notarial, în ipotezele reglementate de cel de-al treilea alineat al art. 477 din Codul civil francez, respectiv atunci când mandatul este încheiat de către părinte sau de către acela dintre părinți care îi supraviețuiește celui alt.

Dacă în legislația română legiuitorul civil impune ca unică formă de încheiere a mandatului de ocrotire forma înscrisului autentic notarial, legiuitorul francez

⁸ A se vedea 2029⁹ Cod civil.

⁹ „Orice persoană aflată în imposibilitatea de a se îngriji singură de interesele sale din pricina unei alterări, constatate medical, fie a facultăților sale mentale, fie a facultăților sale fizice, de natură a o împiedica să-și exprime voința poate beneficia de una dintre măsurile de protecție juridică. În lipsa unei dispoziții contrare, măsura este destinată atât protecției persoanei, cât și intereselor patrimoniale ale acesteia. Totodată aceasta poate fi limitată în mod expres la unul dintre cele două scopuri” – art. 425 Cod civil francez.

¹⁰ Art. 477 Cod civil francez.

prevede posibilitatea încheierii acestuia deopotrivă sub forma unui înscris autentic sau a unui sub semnătură privată, cu excepția la care am făcut referire mai sus.

În ceea ce îl privește pe mandatar, Codul civil francez prevede că acesta poate fi orice persoană fizică aleasă de mandant sau o persoană morală înscrisă pe lista mandatarilor judiciari pentru protecția majorilor. Pe toată durata exercitării mandatului, mandatarul trebuie să se bucure de capacitate civilă și să îndeplinească condițiile necesare pentru exercitarea tutelei, prevăzute de art. 395¹¹ și ultimele două alinate ale art. 445¹² din Codul civil francez. Pe durata exercitării mandatului, mandatarul nu poate fi descărcat de atribuțiile sale decât cu autorizarea judecătorului de tutelă¹³.

Pentru ca mandatul de protecție viitoare să-și producă efecte este necesar să se stabilească faptul că mandantul nu se mai poate îngriji singur de interesele sale. Mandatarul va prezenta la grefa instanței mandatul și un certificat medical care să emane de la un medic ales de pe lista menționată de art. 431, care să stabilească faptul că mandantul se găsește într-una dintre situațiile prevăzute de art. 425¹⁴.

Cazurile de încetare a mandatului de protecție viitoare sunt stabilite de art. 483 Cod civil francez și sunt următoarele: restabilirea facultăților personale ale celui interesat, fapt constatat la cererea mandantului sau a mandatarului, în formele prevăzute de art. 481 Cod civil; decesul persoanei protejate sau punerea sa sub curatelă sau tutelă, cu excepția cazului în care judecătorul care a dispus măsura stabilește contrariul; decesul mandatarului, punerea sa sub o măsură de protecție sau renunțarea sa; revocarea sa pronunțată de instanța de tutelă la cererea celui interesat, atunci când nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 425 Codul sau atunci când executarea mandatului este de natură să prejudicieze interesele mandantului.

Concluzii

Astfel cum lesne se poate observa din analiza comparativă a mandatului de ocrotire/mandatului de protecție viitoare, legiuitorul român împrumută o serie de elemente din legislația civilă franceză, pe care le adaptează sistemului nostru de

¹¹ Art. 395 Cod civil francez: „Nu poate exercita diferitele funcții ale tutelei: 1. Minorii care nu sunt emancipați, cu excepția cazului în care sunt tatăl sau mama minorului aflat sub tutelă; majorii care beneficiază de una dintre măsurile de protecție juridică prevăzute de prezentul cod; persoanele decedate din drepturile părintești; persoanele cărora le-a fost interzis exercițiul tutelei ca urmare a aplicării articolului 131-26 din Codul penal”.

¹² Art. 445 alin. (2): „membrii profesiilor medicale și de farmacie, precum și asistenții medicali, nu pot exercita un sarcina curatei sau a tutelei asupra pacienților lor” și (3) „mandatarul desemnat prin contractul de trust nu poate exercita sarcina curatei sau a tutelei față de constitutor”.

¹³ Art. 480 Cod civil francez.

¹⁴ Art. 481 Cod civil francez.

drept. În mod evident regăsim o serie de similarități, însă și elemente de diferențiere, cum ar fi la nivelul formei pe care trebuie să o îmbrace mandatul (dacă în dreptul românesc este prevăzută exclusiv forma înscrisului autentic. În legislația civilă franceză aceasta este prevăzută alternativ – cu unele excepții – cu forma înscrisului sub semnătură privată) sau a persoanelor care pot avea calitatea de mandant (în legislația franceză li se recunoaște și părinților acest drept, în anumite circumstanțe pe care le-am analizat mai sus).

Putem concluzia că reglementarea acestei forme de ocrotire a persoanelor fizice pe care legiuitorul român o desemnează sub denumirea de mandat de ocrotire constituie un instrument juridic util de sprijin și ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale.

Bibliografie

1. Codul civil român.
2. Codul civil francez.
3. Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative.
4. Decizia nr. 601 din 16 iulie 2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 164 alin. (1) din Codul civil.
5. Șerban Diaconescu, Considerații asupra proiectului pentru modificarea și completarea Legii 287/2009 privind Codul civil, a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și a altor acte normative în materia protecției persoanelor cu dizabilități, <https://law.ubbcluj.ro/ojs/index.php/iurisprudentia/article/view/SUBBiur.66%282021%29.2.2/196>.

DESPRE UTILITATEA UNOR ELEMENTE CIRCUMSTANȚIALE AGRAVANTE. CONSIDERAȚII PE MARGINEA MODIFICĂRILOR ADUSE CODULUI PENAL PRIN LEGEA NR. 248/2023

Asist. asociat drd., av. Adrian STAN

Abstract

A series of laws amending the Criminal Code and the Criminal Procedure Code, published in the summer of 2023, surprised the legal practitioners. It is not so much the opportunity of the amendments that is surprising, some being necessary for almost eight years, but above all the incoherent way in which they were adopted, from some more consistent laws (Law no. 200/2023) to others containing a single article (Law no. 217/2023).

The adaptation of some norms to those decided by the Constitutional Court was, indeed, an imperative which, unsatisfied in time, led for a long time to the direct application of the decisions of the Constitutional Court. And with regard to the substance of the changes, a series of clarifications can be made.

Law 248/2023, on which we will dwell, is part of this veritable "avalanche" of changes, which rightly confuses the professional. This implies the introduction of new circumstantial elements of aggravation of some crimes, also modifying some criminalization rules.

We will analyze in our paper the new aggravating special circumstances, among which the committing of murder taking advantage of the obvious vulnerability of the injured person, due to age, health, infirmity or other causes, and then aggravating of violence if the victim is in the care, protection, education, or treatment of the perpetrator, if the victim is a minor, if the act is committed in public or if the perpetrator has a firearm, an object, a device, a substance or an animal that can endanger life, health or bodily integrity of people.

We will conclude that some of these options are useful, but others raise serious problems of predictability and will lead to certain inequities.

Keywords: *aggravating circumstances, authoritarian criminal policy, victim vulnerability, public place, weapon, dangerous objects*

O serie de Legi de modificare a Codului penal și a Codului de procedură penală, publicate „în bloc” în vara anului 2023, au surprins lumea juridică. Nu atât utilitatea modificărilor este surprinzătoare, unele fiind necesare de aproape

opt ani, ci mai ales felul incoerent în care ele au fost adoptate, de la unele legi mai consistente (Legea nr. 200/2023) la altele ce conțin un articol unic (Legea nr. 217/2023).

După cum afirmam, adaptarea unor norme la cele decise de Curtea Constituțională era, într-adevăr, un imperativ care, nesatisfăcut la timp, a dus o bună perioadă la aplicarea directă a deciziilor Curții Constituționale. Și cu privire la fondul modificărilor pot fi făcute însă o serie de precizări.

Legea nr. 248/2023¹ se înscrie în această veritabilă „avalanșă” de modificări, care, pe bună dreptate, dezorientează profesionistul. Aceasta presupune introducerea unor noi elemente circumstanțiale de agravare ale unor infracțiuni², modificând de asemenea unele norme de incriminare.

Astfel, potrivit pct. I al legii modificatoare, la articolul 189 alineatul (1) C. pen., după litera h) se introduce o nouă literă, lit. i), cu următorul cuprins:

„i) profitând de starea de vădită vulnerabilitate a persoanei vătămate, datorată vârstei, stării de sănătate, infirmității sau altor cauze”.

Este vorba de infracțiunea de omor calificat, care va fi întrunită în această variantă și în situația de mai sus. Punctăm că, dat fiind că omorul calificat reprezintă, în esență, cea mai gravă infracțiune din cuprinsul codurilor penale cu cel mai sever regim sancționator existent *de lege lata*, extinderea elementelor circumstanțiale trebuie realizată cu precauție.

Observăm tehnica legislativă de „convertire” a unei circumstanțe generale, prevăzută la art. 77 alin. (1) lit. e) C. pen., într-un element circumstanțial „special”. În acord cu doctrina³, credem că nu se vor putea reține concomitent cele două elemente de agravare având sursă aceeași stare.

Așadar, pentru a se reține acest element de agravare, decelăm mai multe etape.

În primul rând, persoana vătămată să se afle într-o stare de vulnerabilitate cauzată de vârstă, stare de sănătate, infirmitate sau alte cauze.

Cu privire la aspectul ca starea de vulnerabilitate să fie „vădită”, se impun câteva precizări. Analizând dispozițiile legale în vigoare, într-un scurt demers de cercetare comparativă, observăm că la art. 20 alin. (2), reglementând starea de necesitate, Codul penal face referire la „urmări vădit mai grave” care s-ar produce dacă pericolul nu ar fi înlăturat. În privința cauzei justificative privind exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații de vorbește de caracterul acțiunii de a nu fi „în mod vădit ilegală”. În ceea ce privește excesul neimputabil (art. 26 C. pen.) se

¹ Publicată în Monitorul Oficial nr. 673 din 21 iulie 2023.

² Diferențele între elementele circumstanțiale agravante și circumstanțele agravante constă în aceea că, cele dintâi, prin voința legislatorului, fac parte integrantă din conținutul constitutiv al infracțiunii, pe când circumstanțele agravante sunt exterioare conținutului infracțiunii (V. Cioclei, *Drept penal. partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, Ed. CH Beck, 2023, pp. 18-19).

³ V. Cioclei, *op.cit.*, p. 8.

face referire la urmările „vădit mai grave” despre care făptuitorul nu și-a dat seama. Chiar și când prevede confiscarea în parte, art. 112 alin. (2) C. pen. trimite la valoarea „vădit disproporționată” față de gravitatea faptei a bunurilor supuse măsurii. Ca împrejurare de agravare a unor infracțiuni [traficul de persoane, art. 210 alin. (1) lit. b) C. pen., art. 220 alin. (3) lit. b), art. 220 alin. (4) lit. b), art. 220 alin. (5) lit. b), art. 221 alin. (2) lit. b), art. 247], fac referire la situația „vădit vulnerabilă” a persoanei vătămate. La art. 272 C. pen. fapta trebuie să aibă efect „vădit intimidant”. Apoi, cauza justificativă de la art. 277 alin. (3) se referă la activități „vădit ilegale”, iar art. 443 C. pen. vorbește de daune „vădit disproporționate”.

Nicio dispoziție nu explicitează însă înțelesul termenului „vădit” în altă accepțiune decât cea comună, aceea de „evident”. Se pare că acesta stabilește un anume standard probator cu transferând obiectul analizat pe terenul probatoriului, urmând a se evalua, de la caz la caz, intensitatea stării ce ar justifica atribuirea faptei a unui caracter mai grav⁴.

S-a spus în doctrină, în acest registru, în privința cazului de confiscare specială de la vechiul art. 118 lit. e) C. pen. 1968, care se referea la „lucrurile dobândite în mod vădit prin săvârșirea infracțiunii”⁵ că, în acest sens, „o simplă presupunere nu este suficientă. Dovada dobândirii vădite se va putea face cu orice probe și mijloace de probă privind situația materială a infractorului înainte și după săvârșirea faptei”. Pe bună dreptate, considerăm că termenul a fost eliminat din acel text, dat fiind că toate hotărârile în privința unei sancțiuni penale trebuie să excludă presupunerea și să fie apropiate certitudinii sau cel puțin convingerii mai presus de orice îndoială rezonabilă, cum este cazul condamnării, al amânării aplicării pedepsei sau al renunțării la aplicarea pedepsei⁶.

Doctrina contemporană⁷ a înțeles prin „vădita vulnerabilitate”, „situația specială a persoanei vătămate care este expusă în raport cu comiterea unor infracțiuni, fiind în imposibilitatea de a se apăra ori de a-și exprima voința, implicând o stare de neputință fizică sau psihică, care nu îi permite să reacționeze, să se apere în fața agresorului, înlesnind astfel săvârșirea infracțiunii”.

Deși acceptăm faptul că legislația penală poate uza de termeni în înțelesul lor comun, considerăm totuși că păstrarea termenului în locurile arătate și chiar extinderea aplicării sale aduce atingere previzibilității normei de drept penal.

De asemenea, cu privire la „alte cauze”, ca sursă a vulnerabilității vădite, pot fi realizate o serie de obiecții prin prisma previzibilității, textul constituind în realitate, după părerea noastră o veritabilă „normă în alb”, ce ne amintește de vechiul

⁴ L. Criste, *Aprecierea probelor și standardul probei, în procedura comună și în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, din perspectiva dreptului comparat*, în *Caiete de drept penal*, nr. 4/2018, p. 84.

⁵ V. Dongoroz, *Explicații teoretice ale Codului penal*, Ed. Academiei RSR, 1970, vol. I, p. 323.

⁶ Art. 396 alin. (2)-(4) C. pr. pen.

⁷ F. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. partea generală*, vol. II, Ed. Universul Juridic, 2018, p. 431.

art. 75 alin. (2) din Codul penal din 1968 care arăta că „instanța poate reține ca circumstanțe agravante și alte împrejurări care imprimă faptei un caracter grav”.

Vulnerabilitatea ar trebui să aibă ca sursă așadar una din situațiile enumerate de lege (exemplificativ, am spune), cum ar fi: vârsta fragedă, vârsta înaintată, o boală care face dificilă deplasarea, starea de intoxicație etc.

Apoi, trebuie ca infractorul să profite de această stare de vulnerabilitate evidentă. Apreciem că „a profita” de o împrejurare are accepțiunea de a concepe săvârșirea faptei în așa fel încât starea respectivă ușurează, facilitează, înlesnește comiterea acesteia. Dacă legea ar fi dorit ca forma de agravare să fie incidentă automat în toate cazurile când victima prezintă o anumită stare, credem că nu ar fi inserat termenul „profitând”.

Așadar, acțiunea de „a profita” este, în opinia noastră, compatibilă exclusiv cu forma de vinovăție a intenției directe. „A profita” de o anumită stare reprezintă un element de circumstanțiere ce situează fapta chiar în imediata vecinătate a unei premeditări deși, evident, nu are a se identifica *de plano* cu aceasta.

Mai mult, am spune că „a profita” are înțelesul de urmărire a unui folos, nu în mod necesar unul material, însă în mod evident este vorba de proiectarea unui profit, a unui avantaj de pe urma comiterii infracțiunii.

De asemenea, credem că prin „a profita” de o împrejurare, legislatorul înțelege o acțiune de înfrângere a voinței subiectului pasiv, de exploatare, de valorificare a acestei stări și de creare a unui avantaj pentru autorul infracțiunii.

În acest sens, o soluție a practicii ne atrage atenția⁸. Instanța de control judiciar a arătat că „atât prin rechizitoriu, cât și prin sentința penală apelată, s-a reținut că inculpata a săvârșit fapta (tentativă de omor, n.n.) cu intenție indirectă. Mai mult, pe lângă împrejurarea că inculpata a săvârșit fapta cu intenție indirectă (deși a prevăzut, nu a urmărit rezultatul faptei sale constând în moartea victimei), aceasta a acționat totodată cu o intenție spontană (repentină), fiind tulburată de o ceartă anterioară cu concubinul său, deoarece acesta a plecat din camera de hotel, lăsând-o pe inculpată să aibă grijă singură de copil. Prin urmare, având în vedere că inculpata nu a urmărit să ucidă victima și a acționat într-o stare de tulburare, cu intenție spontană, Curtea apreciază că nu este incidentă circumstanța agravantă constând în săvârșirea faptei profitând de starea de vădită vulnerabilitate a victimei datorată vârstei. Dacă inculpata dorea să profite de starea de vădită vulnerabilitate a copilului pentru a-l ucide, săvârșea fapta în camera unde era singură cu acesta și chiar ar fi putut profita pe deplin de vulnerabilitatea victimei, iar nu prin aruncarea victimei la podea în prezența mai multor persoane, care imediat i-au acordat primul ajutor. Față de cele de mai sus, Curtea va admite apelul inculpatei și în rejudecare va stabili o pedeapsă fără a ține seama de

⁸ Hotărâre nr. 214/2021 din 10.02.2021 pronunțată de Curtea de Apel Timișoara, cod RJ 48e38d23 (<https://www.rejust.ro/juris/48e38d23>).

aplicarea circumstanței agravante prev. de art. 77 lit. e) din Codul penal”. Decizia ni se pare justă, pentru motivele pe care le-am expus mai sus.

Potrivit pct. II al legii de modificare, la articolul 193, după alineatul (2) se introduce un nou alineat, alin. (2¹), cu următorul cuprins:

„(2¹) Limitele speciale ale pedepsei prevăzute în alin. (1) și (2) se majorează cu o treime atunci când:

a) victima se află în îngrijirea, ocrotirea, educarea, paza sau tratamentul făptuitorului;

b) victima este un minor;

c) fapta este săvârșită în public;

d) făptuitorul are asupra sa o armă de foc, un obiect, un dispozitiv, o substanță sau un animal ce pot pune în pericol viața, sănătatea ori integritatea corporală a persoanelor”.

Textul de lege de mai sus introduce o nouă variantă agravată a fiecăreia dintre formele anterioare, forma tip de la art. 193 alin. (1) C. pen., respectiv forma agravată de la art. 193 alin. (2). Ea cuprinde, în registru sancționator, o cauză de majorare a limitelor de pedeapsă în cazul întrunirii uneia sau a mai multor dintre cele patru ipoteze.

În primul caz, victima trebuie să se afle în îngrijirea, ocrotirea, educarea, paza sau tratamentul făptuitorului.

Sesizăm câteva opinii ale doctrinei cu privire la această împrejurare, care nu este nouă în sistemul nostru de drept.

S-a afirmat într-o opinie că „îngrijirea făptuitorului se referă la persoanele care se ocupă de îngrijirea victimei indiferent de forma în care sunt angajați, de pildă contract de prestări servicii/muncă sau acordul bilateral de fapt”⁹.

S-a mai spus că „făptuitorul are obligații de îngrijire în virtutea funcției pe care o îndeplinește în baza contractului de muncă (de exemplu personalul de îngrijire din spitale, sanatorii, așezăminte sociale) sau în baza unui contract de prestări servicii (persoane angajate de particulari) ori în virtutea relațiilor de rudenie, altfel zis îndatorirea legală, contractuală sau morală de a îngriji victima”¹⁰.

Alt autor a arătat că „este vorba (în cazul agravantei, n.n.) de violul comis de tutore, învățător, educator, profesor, medic, îngrijitor, paznic, asupra persoanelor pe care le au în îngrijire, ocrotire, supraveghere, pază ori tratament (...) important este ca la data comiterii faptei să se verifice raportul de dependență al victimei”¹¹)

⁹ M. Udriou, *Sinteze de drept penal, partea specială*, ed. 2, vol. 1, Ed. CH Beck, 2021, p. 297.

¹⁰ C. Bulai, în V. Dongoroz (coord.), *Explicații teoretice ale codului penal*, vol. III, Ed. Academiei RSR, 1971, p. 359; D. Lămășanu, în G. Antoniu (coord.), *Explicațiile noului cod penal*, Vol. III, Ed. Universul Juridic, 2015, p. 219.

¹¹ G. Antoniu, în T. Vasiliu, D. Pavel, (coord.), *Codul penal al RSR comentat și adnotat, partea specială*, vol. I, Ed. Științifică și enciclopedică, 1975, p. 211.

S-a arătat și că „rațiunea agravantei este dată de relația dintre autor și victimă, o relație de dominare, ce conferă făptuitorului o anumită putere sau influență asupra victimei. Astfel de situații au la bază fie unele relații de serviciu, fie unele raporturi contractuale, în care făptuitorul are față de victimă obligația de a o îngriji”¹². S-a făcut referire la o soluție mai veche, dar relevantă în sensul că: „nu se poate reține varianta agravată în această modalitate în ipoteza în care victima este fiica fostei soții a inculpatului dar nu se afla în îngrijirea acestuia și nu gospodărea împreună cu ea „-TMB, secția a II-a penală, decizia nr. 337/1978, Rep. 82, p. 404.

Potrivit altui autor, „victima se află în îngrijirea făptuitorului în situația în care acesta avea obligația de a-i acorda asistență, cum ar fi, de exemplu, personalul de îngrijire din unitățile sanitare sau sociale (așezăminte, aziluri, internate) ori persoane angajate particular spre îngrijirea unor bolnavi sau bătrâni”¹³.

Din parcurgerea doctrinei anterioare, rezultă că esențial pentru stabilirea incidenței agravantei este stabilirea unei îndatoriri de îngrijire, legale sau contractuale. Este acceptată și existența, în anumite situații a unei îndatoriri morale, însă aceasta trebuie fundamentată pe o anumită dependență între victimă și inculpat, pe anumite relații stabilite între aceștia, evaluându-se contextual și situația de fapt, printre care și capacitatea victimei de a-și gestiona singură cele necesare, pe durata în care se presupune că s-ar fi aflat în grija acuzatului.

După cum se poate observa, elementul de agravare este specific infracțiunilor contra libertății și integrității sexuale, însă legislatorul a preferat să îl adapteze și infracțiunilor contra integrității corporale.

După cum a observat însă doctrina recentă¹⁴, varianta agravată a infracțiunii de purtare abuzivă [art. 296 alin. (2) C. pen.] va acoperi practic o serie de situații dintre cele reglementate de noua cauză de agravare, iar în alte situații, fapta se va înscrie în tiparul violenței în familie, prevăzută de art. 199 C. pen.

Așadar, este dificil de înțeles intenția legislatorului de a oferi protecție suplimentară unor victime care își găseau și înainte beneficii în alte norme. Putem afirma că varianta se înscrie într-o veritabilă „suprareglementare”, care nu se înfățișă necesară.

Cu privire la victima minoră, remarcăm, alături de alți autori¹⁵, interesul crescut al legislatorului din ultima perioadă pentru sporirea reacției penale față de infracțiunile ce au ca victime persoane sub 18 ani. În dreptul comparat, remarcăm o circumstanță agravantă generală în Codul penal italian (art. 61-11 - quinquies) potrivit căruia, „agravează infracțiunea, atunci când nu sunt elemente constitutive

¹² V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială I*, Ed. CH Beck, 2016, p. 187.

¹³ V. Dobrinioiu, în *Colectiv, Noul Cod penal comentat. Partea specială*. Ed. Universul Juridic, 2016, Ed. a III-a, p. 165.

¹⁴ V. Cioclei, *Drept penal. partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, Ed. CH Beck, 2023, p. 70.

¹⁵ Ibidem.

sau circumstanțe agravante speciale, următoarele circumstanțe (...) la infracțiunile intenționate împotriva vieții și integrității personale, împotriva libertății personale, precum și la infracțiunea prevăzută la art. 572, să fi comis fapta în prezența sau împotriva unui minor sub 18 ani sau împotriva unei persoane gravide”.

Legea nu distinge cu privire la vârsta subiectului activ, astfel că, chiar dacă infractorul ar fi el însuși minor, ne-am afla sub incidența agravantei.

Apoi, potrivit noilor modificări, infracțiunea va fi mai gravă și dacă este comisă în public. Termenul este definit în Partea generală. Potrivit art. 184 C. pen:

„Fapta se consideră săvârșită în public atunci când a fost comisă:

a) într-un loc care prin natura sau destinația lui este totdeauna accesibil publicului, chiar dacă nu este prezentă nicio persoană;

b) în orice alt loc accesibil publicului, dacă sunt de față două sau mai multe persoane;

c) într-un loc neaccesibil publicului, însă cu intenția ca fapta să fie auzită sau văzută și dacă acest rezultat s-a produs față de două sau mai multe persoane;

d) într-o adunare sau reuniune de mai multe persoane, cu excepția reuniunilor care pot fi considerate că au caracter de familie, datorită naturii relațiilor dintre persoanele participante”.

Puține infracțiuni cuprind printre condițiile de loc a laturii obiective comiterea „în public”. Identificăm fapta de „tulburare a ordinii și liniștii publice”, prevăzută de art. 71 C. pen., fiind „fapta persoanei care, în public, prin amenințări sau atingeri grave aduse demnității persoanelor, tulbură ordinea și liniștea publică”, sau, în varianta agravată, „fapta persoanei care, în public, prin violențe comise împotriva persoanelor sau bunurilor, tulbură ordinea și liniștea publică”, ultrajul contra bunelor moravuri (art. 75 C. pen.), ca fiind „fapta persoanei care, în public, expune sau distribuie fără drept imagini ce prezintă explicit o activitate sexuală, alta decât cea la care se referă art. 374, ori săvârșește acte de exhibiționism sau alte acte sexuale explicite”, sau infracțiunea de la art. 438 alin. (4), potrivit căreia „incitarea la săvârșirea infracțiunii de genocid, comisă în mod direct, în public, se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi”.

Varianta agravată a mai existat în Codul penal, în ceea ce privește infracțiunea de omor [art. 175 alin. (1) lit. i) C. pen. 1968], la furtul calificat și tâlhărie, fiind abandonată de legislator ulterior.

Credem că ipoteza de agravare este inutilă. Majoritatea infracțiunilor prevăzute de art. 193 C. pen. sunt comise în public, în accepțiunea normei-definiție de mai sus. Protecția ordinii publice este asigurată deja de art. 371 C. pen., astfel că apreciem că nu era necesară instituirea acestei variante agravate.

Mai mult, după cum s-a mai observat¹⁶, se vor naște o serie de confuzii, în sensul absorbției sau *a contrario* a infracțiunii contra ordinii publice în infracțiunea

¹⁶ V. Cioclei, *op.cit.*, p. 70.

de lovire comisă în public. Până la urmă, credem că reținerea lor în concurs ar conduce la o dublă valorificare *in peius* a unei unice împrejurări de loc¹⁷.

Potrivit art. 193 alin. (2)¹ lit. d), fapta este mai gravă dacă „făptuitorul are asupra sa o armă de foc, un obiect, un dispozitiv, o substanță sau un animal ce pot pune în pericol viața, sănătatea ori integritatea corporală a persoanelor”.

Remarcăm că aceeași variantă agravată a fost introdusă și în ceea ce privește art. 371 C. pen.

În afară de aceste ipoteze, mai identificăm în cuprinsul Codului penal și alte variante de agravare care presupun portul de arme. Obiect periculos *per se* și cu un regim strict de deținere și folosire, arma denotă o pericolozitate mai crescută a celui ce o poartă, prin riscul iminenței folosirii sale. Astfel, art. 229 alin. (2) C. pen. sancționează mai grav furtul comis „de o persoană având asupra sa o armă”, dezertarea va fi sancționată mai sever dacă autorul are asupra sa o armă militară [art. 414 alin. (2) lit. b) C. pen.].

În alte cazuri, legislatorul a folosit altă tehnică normativă. Lipsirea de libertate în varianta calificată este mai gravă dacă este comisă „de către o persoană înarmată” [(art. 205 alin. (3) lit. a) C. pen.], la fel și în cazul violării de domiciliu [art. 224 alin. (2) teza I C. pen.] sau a violării sediului profesional [art. 225 alin. (2) teza I C. pen.] în varianta de la art. 234 alin. (1) lit. a) a tâlhăriei calificate „prin folosirea unei arme ori substanțe explozive, narcotice sau paralizante”, arma trebuie să fie folosită efectiv la atac.

La art. 342, Codul penal incriminează „deținerea sau portul fără drept de arme neletale din categoria celor supuse autorizării”. Apoi, la alin. pedepsește „portul armelor prevăzute în alin. (1) și alin. (2), fără drept, în sediul autorităților publice, instituțiilor publice sau al altor persoane juridice de interes public ori în spațiile rezervate desfășurării procesului electoral”.

Totodată, art. 372 incriminează „portul sau folosirea fără drept de obiecte periculoase”, ca „fapta de a purta fără drept, la adunări publice, manifestări cultural-sportive, în locuri special amenajate și autorizate pentru distracție ori agrement sau în mijloace de transport în comun:

a) cuțitul, pumnalul, boxul sau alte asemenea obiecte fabricate sau confecționate anume pentru tăiere, înțepare sau lovire;

b) arme neletale care nu sunt supuse autorizării ori dispozitive pentru șocuri electrice;

c) substanțe iritant-lacrimogene sau cu efect paralizant”.

A avea asupra sa unul din obiectele enumerate implică numai portul acestora, chiar și fără a presupune folosirea lor. Ipoteza primară este aici aceea că purtarea acestor obiecte generează mai multă îndrăzneală agentului în acțiunea sa violentă.

¹⁷ A se vedea și G.-C. Ioan, *Absorbția naturală a infracțiunilor în dreptul român*, în *Caiete de Drept Penal*, nr. 4/2019, p. 47.

Astfel că infracțiunea de la art. 193 C. pen. în forma calificată va fi reținută în concurs cu aceea de mai sus, dacă obiectul deținut ori folosit se va încadra printre cele expres prevăzute. Ele, deși nu sunt arme letale, vor reprezenta „obiecte” apte de a vătăma. Totuși, această „aptitudine vătămătoare” are a fi analizată de instanțe, de la caz la caz.

Dacă obiectele vor fi și folosite, ne vom afla de asemenea în situația formei agravante, pentru că *qui potest plus, potest minus*. Dacă legea consideră mai gravă deținerea, apare evident că va fi gravă și folosirea acestora la „lovire”. Până la urmă, constatăm că forma tip a infracțiunii va fi rezervată practic violențelor comise „cu mâinile goale”.

„Arma de foc” este definită de art. 2 pct. 2 din Legea nr. 295/2004 privind regimul armelor și munițiilor, ca fiind „orice armă portabilă cu țeavă care poate arunca, este concepută să arunce sau poate fi transformată să arunce alice, un glonț ori un proiectil prin acțiunea unui combustibil de propulsie; se consideră că un obiect poate fi transformat pentru a arunca o alice, un glonț sau un proiectil prin acțiunea unui combustibil de propulsie dacă are aspectul unei arme de foc și, ca urmare a construcției sale sau a materialului din care este confecționat, poate fi transformat în acest scop; în înțelesul prezentei legi, nu sunt incluse în definiția armelor de foc armele prevăzute în categoriile D și E din anexă”.

Cu excepția termenului de „armă de foc”, toate celelalte elemente, după cum s-a mai remarcat recent, se prezintă ca neclare¹⁸. Orice obiect, dispozitiv, substanță ori animal pot, în anumite condiții, să pună în pericol viața sau integritatea corporală a unei persoane, din această perspectivă textul dovedind imprevizibilitate¹⁹ și va transforma, cum am mai afirmat, cvasitotalitatea infracțiunilor tip, clasice de lovire sau alte violențe în forme calificate ale acestora.

Mai departe, ne surprinde dispoziția de la alin. (4)¹, potrivit căreia „în cazul faptelor săvârșite în condițiile alin. (2)¹, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare și din oficiu”.

Cu privire la victima minoră, dispoziția este o „dublare” a celei de la art. 157 alin. (4) C. pen., potrivit căreia: „în cazul în care cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitatea de exercițiu restrânsă sau o persoană juridică ce este reprezentată de făptuitor, acțiunea penală se poate pune în mișcare și din oficiu”. Legislatorul, prin instituirea deopotrivă a normei „speciale” dorește, credem, să evidențieze posibilitatea procurorului de a exercita acțiunea publică, chiar și în cazul pasivității victimei infracțiunii.

Cu privire la exercitarea acțiunii penale din oficiu în ipoteza de la lit. a) („îngrijirea victimei”), norma ni se pare justificată. Totuși, majoritatea situațiilor practice fiind acoperite de dispozițiile art. 199 C. pen. (violența în familie), va deveni oricum incidentă norma de la art. 199 alin. (2), care prevede că „în cazul

¹⁸ V. Cioclei, *op.cit.*, p. 71.

¹⁹ Ibidem.

infracțiunilor prevăzute în art. 193 și art. 196 săvârșite asupra unui membru de familie, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare și din oficiu”.

În acord cu doctrina²⁰, considerăm că posibilitatea exercitării din oficiu a acțiunii penale pentru formele agravate de la lit. c) și d) este complet lipsită de sens, reprezentând o manifestare a unei politici penale autoritare, represive chiar, am spune, cu privire la unele infracțiuni la care atitudinea victimei ar trebui să primeze și să constituie regula. Mai mult, în cazul exercitării din oficiu, nu este prevăzută împăcarea, similar situației art. 199 C. pen.

Extinderea progresivă a cazurilor în care procurorul poate exercita acuzarea, chiar fără ca victima să formuleze plângere prealabilă, se înscrie în contextul mai larg al ultimei perioade, transpus printr-o reacție mai fermă a autorității față de anumite infracțiuni.

Apoi, parcurgând mai departe Legea nr. 248/2023, remarcăm majorarea regimului sancționator pentru forma-tip a infracțiunii de încăierare, pedepsită anterior de la 3 luni la 1 an, alternativ cu amenda, la 6 luni-3 ani în prezent, păstrată fiind, totuși, alternativa pedepsei pecuniare. Este real, credem și noi, că limitele de pedeapsă ale infracțiunii de *rix* erau prea reduse.

Mai departe, remarcăm instituirea unei variante agravate a infracțiunii de hărțuire [art. 208 alin. (3) C. pen.], dacă faptele sunt comise asupra unui minor. Păstrăm cele observate mai sus, cu precizarea că forma agravată apare nejustificată dacă însuși infractorul este un minor²¹.

Și infracțiunea de tâlhărie calificată (art. 234 C. pen.) beneficiază de o nouă variantă agravată, dacă fapta a fost săvârșită „profitând de starea de vădită vulnerabilitate a persoanei vătămate, datorată vârstei, stării de sănătate, infirmității sau altor cauze”. Menținem opiniile de mai sus, exprimate cu ocazia analizei variantei omorului calificat, fără a fi necesară reluarea lor..

Din consultarea în continuare a legii de modificare, remarcăm că și art. 257 C. pen. (ultrajul) respectiv art. 279 C. pen., cu denumirea de „ultrajul judiciar”, au suferit câte o modificare.

Aceste modificări se referă la partea din cuprinsul normelor care cuprind trimiterea la regimul sancționator al acestor infracțiuni complexe.

Astfel, dacă vechea dispoziție trimitea la „pedeapsa prevăzută de lege pentru acea infracțiune, ale cărei limite se majorează cu jumătate”, noua formă se referă la „pedeapsa privativă de libertate prevăzută de lege pentru acea infracțiune, ale cărei limite speciale se majorează cu jumătate”.

Remarcăm că, în ceea ce privește fapta de ultraj, modificarea privește numai alin. (4), adică numai fapta comisă „asupra unui polițist sau militar, precum și asupra personalului silvic investit cu exercițiul autorității publice, aflați în exercitarea atribuțiilor de serviciu sau în legătură cu exercitarea acestor atribuții”.

²⁰ Ibidem.

²¹ V. Cioclei, *op.cit.*, p. 159.

„Pedeapsa prevăzută de lege” reprezintă una din cele mai folosite sintagme în Codul penal. Este definită la art. 184 C. pen., care arată că „prin pedeapsă prevăzută de lege se înțelege pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârșită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei”.

Evident, nu este locul a divaga asupra sensului acestei sintagme și asupra multiplelor valențe ale sale, exprimată prin decizii ale instanței supreme, punctând aici numai că oriunde se face trimitere la aceasta, ne vom raporta la anumite limite prescrise de legislator, în ceea ce se prezintă individualizarea legală a pedepsei.

Trimiterea din cuprinsul noilor dispoziții la „pedeapsa privativă de libertate prevăzută de lege” ne apare fără niciun suport legal, complet străină sistemului de individualizare a pedepselor.

Normele de incriminare ale Codului penal și ale legilor penale speciale nu prevăd „pedepse privative de libertate”, ci numai pedepse, cu limite minime și maxime.

Individualizarea cuantumului unei pedepse cu amenda ori închisoarea, ori aplicarea detențiunii pe viață este apanajul judecătorului, care, mai apoi, pășește la stabilirea modalității de individualizare a pe (excepție fiind detențiunea pe viață, evident).

Judecătorul va stabili dacă o pedeapsă aplicată se va executa în regim privativ de libertate ori prin una din modalitățile alternative, dacă vor fi întrunite condițiile prevăzute de lege [excepție face dispoziția de la art. 91 alin. (3¹) C. pen., asupra căreia nu este locul a ne exprima, dar pe care o considerăm că deviază flagrant de la o serie de principii constituționale].

Încercăm să ne explicăm opțiunea legislatorului pentru trimiterea la „pedeapsa privativă de libertate prevăzută de lege” printr-o reală „sugestie” adresată instanței că pedeapsa aplicată ar trebui să fie una în regim privativ de libertate. Aceasta însă ni se pare nepermis, chiar și dacă avem în considerare statutul special subiecților pasivi. Justiția ar trebui să se înfăptuiască de instanțe, iar individualizarea ar trebui să constituie atributul acestora.

Ca să concluzionăm, afirmăm că observăm un interes legislativ sporit pentru instituirea de variante agravate ale unor infracțiuni.

Unele ne apar ca fiind justificate, însă altele se prezintă ca o manifestare a unor politici penale autoritar-populiste, frecvente în ultima perioadă, fără a se realiza o analiză pertinentă a utilității acelor modificări.

VIOLUL – ELEMENTE DEFINITORII DIN PUNCT DE VEDERE LEGAL ÎN ROMÂNIA ȘI STATELE UNITE ALE AMERICII. O PERSPECTIVĂ A DOCTRINEI ȘI A PRACTICILOR MACRO-POLIȚIENEȘTI DE ABORDARE A FENOMENULUI

Av. Adrian CUCULIS

Abstract

Globally, the recognition of the seriousness of sexual crimes has become more and more widespread, both due to the increase in the prevalence of this crime, and following a natural trend of equalizing relations between men and women, which has facilitated the reporting of these violent behaviors. Although this recognition can now be seen worldwide, in Romania not only does the crime of rape remain a still highly vulgarized subject, but also a severely under-reported crime, as there is no institutional design at this moment to criminalize this phenomenon properly, beyond the doctrine. The present paper focuses on the current legislation and institutional police practices regarding rape in Romania and the United States of America because in the American culture the paradigm and system developments in this regard have set an example worthy of following for our country, and not only. In the same direction, this paper also focuses on a critical analysis of the Romanian legislation regarding the sanction of rape, an analysis that we consider necessary for any attempt to improve the current realities in this regard.

Keywords: *the crime of rape in Romania; the crime of rape in the United States of America; institutional designs for sanctioning rape in the United States; punishments for rape in Romania*

Repere definitorii privind infracțiunea de viol în România și Statele Unite ale Americii

În prezent, violul în reglementarea Codului penal se definește ca fiind constrângerea unei persoane la un act sexual împotriva voinței sale sau profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra ori de a-și exprima voința [art. 218, alin. (1) C. pen.]. Trebuie să precizăm, în primul rând, faptul că această definiție constituie în sine un pas înainte important pentru țara noastră și o înrăurire a perspectivelor occidentale privind actul sexual forțat, deoarece specifică și imposibilitatea de exprimare a voinței, iar în această categorie intră toate persoanele care sunt incapacitate atât prin starea lor de sănătate (cele cu diferite tulburări psihiatrice, în comă sau inconștiente temporar), cât și prin afectarea datorată alcoolului și/sau drogurilor (administrare voluntar/involuntar).

În Statele Unite ale Americii, actul sexual dintre două persoane majore aflate în stare profundă de ebrietate poate fi raportat ca viol de către oricare dintre părți tocmai pentru că se consideră că acestea nu au putut oferi un consimțământ clar la aceste raporturi. În baza aceleiași logici, actul sexual dintre un angajat al unui spital și un pacient aflat în comă este considerat viol în dreptul american.

Totuși, deși există acest reper, al imposibilității exprimării de voință și în legislația românească, forțele de ordine locale nu îl iau în considerare, deși această decizie are urmări importante în realitățile de zi cu zi. Astfel, infracțiunile rămân neraportate, și la fel și urmările lor (care pot varia de la sarcini nedorite până la boli cu transmitere sexuală cu largă răspândire și traume conștiente sau inconștiente pe termen lung).

Un exemplu grăitor în acest sens este cel reliefat de Hotărârea din 15 martie 2016 în Cauza M.G.C. împotriva României (Cererea nr. 61495/11) Strasbourg (definitivă la 15/06/2016), în care o fetiță de 11 ani a fost violată în repetate rânduri de un grup de băieți, eveniment soldat cu o sarcină nedorită și întreruptă apoi. Instanțele locale au sancționat prădătorii cu doar 3 ani de închisoare pe motivul că victima ar fi consimțit, iar acest fapt ar fi fost validat prin faptul că era îmbrăcată sumar și că nu a raportat infracțiunea. Desigur, Curtea Europeană a Drepturilor Europene a concluzionat faptul că fetița nu putea consimți deoarece vârsta de consimțământ în România este de 15 ani, iar minorii au adesea probleme în raportarea infracțiunilor din rațiuni de frică și rușine.

Alte 2 elemente care determină prezența unui abuz sexual în spațiul american, la (auto)sesizarea procuraturii sunt:

- vârsta de consimțământ (element prioritar care nu necesită coroborare din partea victimei) - actul sexual (chiar și consensual) cu un minor se numește „viol statutar” (Norman-Eady et al, 2003)
- prezența leziunilor de natură sexuală - și care fac obiectul unor examinări medicale, centralizate apoi pe regiuni și corelate cu o bază de date cu ADN-urile prădătorilor sexuali. Prezența acestor leziuni se coroborează cu mărturia victimei și a altor martori *ex parte* (Waechter & Ma, 2015).

Vârsta consimțământului se referă la vârsta la care o persoană își poate da acordul în mod legal la o activitate sexuală. Această vârstă variază în funcție de stat. În majoritatea statelor federale, vârsta de consimțământ este de 16 sau 17 ani. În unele state, este mai scăzută, la 15 sau 14 ani. Există, de asemenea, o serie de state care au stabilit vârsta de consimțământ la 18 ani. Printre acestea se numără California, Arizona, Florida, Idaho, Dakota de Nord, Oregon, Tennessee, Texas, Utah, Virginia și Wisconsin (Glosser et al, 2014).

În ceea ce privește relațiile de concubinaj cu un minor, de-a lungul granițelor statelor americane, vârsta consimțământului stabilită de legea federală este 18 ani. Unele state au reguli suplimentare dacă unul dintre participanți este sub vârsta

legală, dar ambii sunt încă minori. De exemplu, în Indiana, vârsta de consimțământ este considerată cea de 16 ani, dar este ilegal ca o persoană de peste 18 ani să întrețină raporturi sexuale cu oricine sub 18 ani (Koski & Heymann, 2018).

Unele state au ceea ce se numesc legi „Romeo și Julieta”, care prevăd excepții pentru actul sexual consensual dintre doi minori cu vârste apropiate. De asemenea, participarea în acte de delincvență juvenilă (inclusiv viol) poate face obiectul unor acuzații penale separate dacă unul dintre participanți este sub vârsta de consimțământ (Kangaude & Skelton, 2018).

În medie, majoritatea statelor americane oferă pedepse cu închisoarea care variază între 1 și 20 de ani pentru violul unui minor (realizat de către un adult) și până la 99 ani pentru infracțiunea de viol în formă agravată (victima este înrudită cu infractorul sau se afla în îngrijirea acestuia și are ca rezultat daune fizice și/sau psihice îndelungate, ori decesul victimei) – McCauley et al, 2009. Indiferent dacă victima este de vârstă minoră sau adultă, agresorul este consemnat imediat în Registrul Infractorilor Sexuali, bază de date disponibilă la nivel național și care este în strânsă legătură cu Sistemul combinat de index ADN (CODIS), o altă bază de date în care sunt stocate informațiile genetice ale infractorilor – necesară pentru rezolvarea cazurilor din statele federale pe termen lung (Levenson, 2018).

Foarte important este faptul că statele americane realizează ceea ce numește un „rape-kit” - un set de analize medicale amănunțite realizate victimelor în termen de 24-48 de ore de la infracțiune și care documentează cu poze rănilor suferite ca urmare a infracțiunii, precum și date cu privire la ADN-ul infractorilor. Deși există probleme importante și în Statele Unite în ceea ce privește înregistrarea la zi a acestor probe în bazele de date naționale, numeroase state iau ca repere aceste *rape-kit-uri* în procesele pe rol având în centru infracțiunile de viol. Dificultatea de a controla impulsurile sexuale din partea infractorilor face deseori obiectul unui întreg management terapeutic, care poate include și castrare chimică (Clark, 2014).

Totodată, infracțiunea viol, indiferent de tipologia victimei (minoră, majoră) face obiectul Unității pentru Victime Speciale (unitate de poliție care are sedii în fiecare din statele americane) și toate cazurile de infracțiuni sexuale trec prin filtrul FBI, care are puterea de a retrage un astfel de caz dintr-o instanță locală și de a-l trimite spre judecare la nivel federal (Rumney et al, 2020).

Ceea ce este în egală măsură de important de precizat este că trendul în Statele Unite este de a nu mai criminaliza victimele, inclusiv în cazuri de prostituție voluntară care pot face și obiectul unor infracțiuni de viol, ci proxeneții, și mai ales clienții. Logica acestei rațiuni este aceea că violul este în primul rând o formă de abuz fizic degradant și dacă se va stopa cererea acestui fenomen, atunci se poate reduce semnificativ și traficul de persoane (Rumney et al, 2020).

În România, recunoașterea sancționării abuzurilor sexuale se află încă într-un punct mort. Infracțiunea viol rămâne în continuare percepută ca un fapt derizoriu

și este portretizată fie ca fiind atribuibilă victimei - se consideră că victima a provocat întregul act sexual într-o formă sau alta - sau unei incapacități psihice a infractorului (nu este în deplinătatea facultăților mintale sau nu a conștientizat că este o situație de abuz fizic din motive de ebrietate etc.). Aceste percepții profund greșite s-au înrădăcinat, după cum vom vedea și în legislație, care sancționează mai degrabă simbolic infracțiunea de viol.

Astfel, pedeapsa prevăzută pentru violența sexuală este închisoarea de la 3 la 10 ani, iar calitatea infractorului sau numărul de făptași atrag doar câțiva ani de închisoare în plus (5-12 ani de închisoare - alin. (3)-(4) din art. 218 din Codul penal). Aceleași reguli se aplică și pentru minori. Legiuitorul specifică și „interzicerea exercitării unor drepturi”, dar nu evidențiază care sunt aceste drepturi restricționate - este clar din textul Codului penal că nu se referă nici la dreptul de a se angaja, a locui lângă o școală sau de a parca lângă un loc de joacă pentru copii.

Este șocant să constatăm, deci, că o acțiune de viol în grup îndreptată asupra unui minor sau adult este sancționată atât de derizoriu, iar după finalizarea sentinței, infractorii se pot întoarce la comiterea acelorași infracțiuni în societate, în ciuda daunelor profunde și nu de puține ori ireparabile pe care le provoacă.

O altă prevedere, la fel de derizorie, este aceea că „victimele violenței sexuale au dreptul la asistență medicală, psihologică și socială gratuită”. Așadar, ele nu primesc aceste tipuri de asistență în mod automat, ci le pot accesa în mod facultativ, dacă au cunoștință de ele, ceea ce foarte rar se întâmplă și la adulți, cu atât mai puțin la minori. Este de înțeles, deci, de ce România este unul din statele lumii în care traficul de persoane are o proeminență foarte ridicată, intern și extern, dat fiind că infracțiunea de viol (care stă în centrul fenomenului de trafic) este, practic, neînțeleasă și nerecunoscută ca importantă de către legiuitor.

Nici nu mai pomenim faptul că violul intramarital nu mai există în legislația noastră de mulți ani.

În mod similar, de partea forțelor de ordine, violul este perceput ca un eveniment incert, iar dacă există probe concrete, planează oricum suspiciunea că victima ori ar fi provocat conștient sau inconștient abuzul în sine. Este relevant în acest sens cazul de la Craiova, când 2 dintre angajații liniei de urgențe 112 au considerat total necredibilă mărturia unei minore care a sunat să raporteze violul și răpirea sa, și care s-a soldat ulterior cu moartea acestei tinere.

În România nu există alte abordări macro-structurale ale fenomenului în afară de linia de raportare a traficului de persoane (iar multe persoane nici nu știu ce înseamnă acest concept pentru a putea raporta infracțiunea).

În mod clar, nicăieri nu vom găsi un peisaj perfect în managementul sistemului de ordine publică în general și a infracțiunii de viol, în particular. Și, desigur, și legislația americană are probleme majore precum diferențele de sancționare a infracțiunilor de-a lungul statelor federale - problemă de care și numeroși cetățeni americani se arată îngrijorați (Pew Research Center, 2022) și care se reliefează și la

nivelul infracțiunilor de viol. Totuși, știm că România se găsește în clasamentul rușinii la nivel european în ceea ce privește sancționarea formelor de violență îndreptate împotriva femeilor, copiilor și nu numai, precum și a cadrului legislativ foarte lax pentru numeroase forme de abuz, fizic sau nonfizic. Iar dacă legislația și punerea în aplicare a legii (mai ales) rămân la fel de deficitare, nu ne putem aștepta la realități mai optimiste.

Pe aceeași linie de gândire, câtă vreme nu se instituie structuri și instrucțiuni clare pentru forțele de ordine care să ofere putere în limitarea acestei infracțiuni, nu ne putem aștepta nici la stoparea acestor lucruri pe termen lung sau un mai bun branding de țară, ci mai degrabă la aceleași cadre care descriu România ca țara coruptă din Estul Europei în care totul este posibil, un Mexic al Europei.

Concluzii

În demersul de analiză comparativă a cadrului legal și a practicilor instituționale privind infracțiunea de viol în România și în Statele Unite ale Americii, s-a evidențiat continuarea trivializării acestei infracțiuni în țara noastră, reflectată în pedepsele foarte ușoare și lipsa unor cadre instituționale cuprinzătoare pentru abordarea acestui fenomen. Situația din România este puternic contrastantă cu sancțiunile legale mai severe și eforturile coordonate interinstituțional din SUA pentru investigarea, urmărirea penală și prevenirea violenței sexuale.

Au apărut mai multe diferențe cheie între cele două țări. În primul rând, SUA a stabilit o vârstă a consimțământului pentru activitatea sexuală, cu pedepse severe pentru violul statutar, al minorilor. În al doilea rând, în cadrul departamentelor de poliție americane există unități specializate în infracțiuni sexuale care gestionează rapoartele de viol folosind rape kit-uri detaliate pentru colectarea probelor. În al treilea rând, bazele de date ADN și registrele infractorilor sexuali din SUA sprijină investigația pe termen lung a cazurilor de viol în diferite jurisdicții. În final, orientările de condamnare pentru viol sunt mult mai aspre în SUA comparativ cu România.

În țara noastră, legislația a recunoscut recent incapacitatea de exprimare a consimțământului ca un criteriu pentru viol. Cu toate acestea, legile nu sunt aplicate cu fermitate, iar violurile rămân sub-raportate. Lipsesc coordonarea instituțională, procedurile standardizate de colectare a probelor și registrele digitalizate de infractori. Pedepsa maximă pentru viol este de doar 5-12 ani închisoare. De asemenea, violul intramarital nu mai este recunoscut în legislația română.

Astfel, trivializarea violului în România, atât în legislație, cât și în practică, trebuie eliminată prin reforme legislative, protocoale îmbunătățite de aplicare a legii și coordonare interinstituțională. Învățarea din modele precum cel american ar putea consolida semnificativ răspunsul și angajamentul României în abordarea

violului și a daunelor asociate. Recunoașterea violului ca infracțiune violentă gravă care necesită urmărire penală este fundamentală pentru un progres în această direcție.

Referințe bibliografice:

1. Glosser A., Gardiner K. & Fishman M., *Statutory Rape: A Guide to State Laws and Reporting Requirements. Prepared for the Office of the Assistant Secretary for Planning and Evaluation, Department of Health and Human Services*, 2014, pp. 1-126.
2. Koski A. & Heymann J., *Child Marriage in the United States: How Common Is the Practice, And Which Children Are at Greatest Risk? Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 2018, pp. 50, 59-65.
3. Kangaude G. & Skelton A., *(De)Criminalizing Adolescent Sex: A Rights-Based Assessment of Age of Consent Laws in Eastern and Southern Africa*, SAGE Open, 2018, p. 8.
4. Clark J., *A Crime of Identity: Rape and Its Neglected Victims*, Journal of Human Rights, 2018, pp. 13, 146-169.
5. Levenson J., *Sex Offender Management Policies and Evidence-Based Recommendations for Registry Reform*, Current Psychiatry Reports, 2018, pp. 1-7, 20.
6. McCauley J., Ruggiero K., Resnick H., Conoscenti L. & Kilpatrick D., *Forcible, drug-facilitated, and incapacitated rape in relation to substance use problems: results from a national sample of college women*, Addictive behaviors, 2009, pp. 34(5), 458-462.
7. Rumney P., McPhee D., Fenton R., & Williams A., *A police specialist rape investigation unit: a comparative analysis of performance and victim care*. Policing and Society, 2020, pp. 30, 548-568.
8. Waechter R., & Ma V., *Sexual Violence in America: Public Funding and Social Priority*, American journal of public health, 2015, pp. 105(12), 2430-2437.
9. Norman-Eady S., Reinhart C., & Martino P., *Statutory rape laws by state*, (Rep. No. 2003-R-0376), Office of Legislative Research, 2013.
10. Pew Research Center, *Americans' views of government: Decades of distrust, enduring support for its role. Levels of government: Federal, state, local*, Pewresearch.org., 2022, disponibil la <https://www.pewresearch.org/politics/2022/06/06/levels-of-government-federal-state-local/>.

Legislație și jurisprudență:

1. Codul penal (Legea nr. 287/2009, publicată în Monitorul Oficial nr. 505 din 15 iulie 2011).
2. CEDO, Hotărârea din 15 martie 2016 în Cauza M.G.C. împotriva României (Cererea nr. 61495/11) Strasbourg (definitivă la 15/06/2016).

FACTORII CARE INFLUENȚEAZĂ CREȘTEREA FRICII DE A FI VICTIMA UNEI INFRAȚIUNI. IMPACTUL ACESTORA ASUPRA POLITICII PENALE ÎN MATERIA TRAFICULUI DE MINORI

Delia-Nicoleta ANCA

Abstract

The analysis carried out throughout this scientific article focuses on the relationship between the actual number of crimes committed and the level of fear of being a victim of a crime that some of the people experience.

Although a number of studies have been conducted that delve into this topic, the doctrine has not been able to clearly establish the reasons why there is a difference between the percentage of crimes committed and the number of people who fear becoming victims of crimes. In order to make a significant contribution to the addressed field, the main objective of the paper is to identify some factors that influence the way in which committing or the possibility of committing a crime affects a part of society, the novelty element being represented by the practical study at the end of the article, which concerns the crime of human trafficking, respectively trafficking of minors.

Keywords: *victim, fear of crime, child trafficking, factors, fear of victimization, exploitation, criminology.*

1. INTRODUCERE

Prezenta lucrare privește conceptul de frică de victimizare, ce a făcut subiectul unor lungi dezbateri, începute acum aproximativ 40 de ani. La vremea aceea, au fost efectuate studii care s-au concentrat asupra conceptualizării ideii, mai exact, cum putea fi definită frica de a fi victima unei infracțiuni și ce presupunea aceasta. Astăzi, frica de victimizare încă este considerată un concept complex, ce își găsește aplicabilitate în societatea de azi, dar cu greu poate fi trasată o limită clară în ceea ce privește definirea acesteia, mai ales dacă este urmărită în comparație cu o altă noțiune criminologică, anume criminalitatea reală. Aceasta din urmă se referă la numărul de fapte prevăzute de legea penală, săvârșite pe un anumit teritoriu, într-o perioadă bine determinată, indiferent dacă făptuitorul sau făptuitoarii au fost descoperiți de către autoritățile competente în sferă penală.

Deseori, în conformitate cu numeroase studii aprofundate în această direcție, există o discrepanță între procentul de infracțiuni care au loc într-o anumită zonă și

frica de a deveni o victimă a vreunei infracțiuni, în sensul în care deși a scăzut numărul de infracțiuni comise, frica de victimizare rămâne la același nivel. Și reciprocă este valabilă: atunci când procentul infracțiunilor a atins un nivel inferior, numărul de indivizi care au declarat că le este frică de a nu deveni victimele unei infracțiuni a crescut. În mod firesc, s-au pus multe întrebări cu privire la motivele pentru care societatea urmărește un astfel de parcurs, iar prin prezenta lucrare ne dorim să răspundem unora dintre acestea.

În primul capitol va fi analizată legătura dintre frica de victimizare și criminalitatea reală, urmând ca apoi să fie dezvoltăți factorii care influențează această frică, priviți din două perspective, mai exact: prima perspectivă este constituită dintr-un punct de vedere subiectiv, adică din agenții ce se află într-o strânsă legătură cu persoana individului, respectiv vârsta, sexul și clasa socială. Cea de-a doua perspectivă are în vedere factorii circumstanțiali, cei care apar în urma coexistenței atât dintre oameni, cât și dintre om și societate, analizând astfel cum diversitatea culturală, coeziunea socială și ambianța dezolantă influențează frica de victimizare.

Trecând mai departe, lucrarea va avea în vedere un studiu practic, care urmărește dintr-un plan criminologic dispozițiile articolului 211 Cod penal, referitor la traficul de minori. Mai clar spus, vom analiza aceiași factori, dar priviți din optica opusă fricii de victimizare, adică prin modul în care aceștia influențează numărul de minori supuși traficului în numeroase scopuri ilicite.

Nu în ultimul rând, urmează capitolul ce însumează concluziile acestei lucrări, care precedă secțiunii deschise propunerilor *de lege ferenda*.

Așadar, luând în considerare stadiul cunoștințelor de care dispunem, cu privire la fundamentele fricii de a deveni victima unei infracțiuni și corelația acesteia cu criminalitatea reală, nu rămâne decât să ne întrebăm: răspund dispozițiile articolului 211 Cod penal nevoilor specifice ale victimelor traficului de minori?

2. FUNDAMENTELE FRICII DE A DEVENI VICTIMA UNEI INFRACȚIUNI ȘI CORELAȚIA CU CRIMINALITATEA REALĂ

Relația dintre frica de a deveni victima unei infracțiuni și criminalitatea reală ar trebui să fie una intuitivă, dar realitatea este cât se poate de diferită. Teoretic, dacă procentul de infracțiuni comise ar atinge un nivel, oricare ar fi acesta, la fel ar trebui să fie aplicabil și în cazul fricii de victimizare, reciprocă fiind valabilă. Totuși, de-a lungul anilor și odată cu creșterea interesului în doctrină asupra acestui subiect, s-a descoperit că, deși procentul de infracțiuni comise efectiv, „indiferent dacă ele sunt sau nu sunt cunoscute de către vreunul din organele justiției

penale”¹, urmărește un parcurs ascendent sau descendent, rareori frica de victimizare se potrivește aceleiași traiectorii.

Ca urmare a faptului că nu au fost identificate studii relevante în România, considerăm ca fiind de interes câteva dintre cercetările efectuate în Statele Unite ale Americii, conform cărora criminalitatea a scăzut în ultimii douăzeci de ani, dar teama de victimizare a rămas aproximativ constantă². La examinarea informațiilor emise de Biroul de Statistică al Justiției³ din anul 1980 și până în 2013, numărul indivizilor arestați pentru comiterea unor crime a scăzut, dar procentul persoanelor care au declarat că le este frică să se plimbe prin cartier a rămas aproximativ la fel⁴.

Având aceste argumente în vedere, au fost efectuate o serie de studii analitice cu privire la motivul pentru care există neconcordanțe între criminalitatea reală și frica de victimizare, dar și cei mai importanți factori care o pot influența pe ultima. Nu în ultimul rând, aceste studii s-au concentrat și pe consecințele temerii de a fi victima unei infracțiuni. S-a demonstrat că, în ceea ce privește anumite cazuri, considerate extreme, frica de victimizare poate produce efecte negative, precum depresie, paranoia sau anxietate. La nivel de societate se poate vorbi despre separarea și mai adâncă a claselor sociale (cei bogați au posibilitatea să ia toate măsurile pentru a putea fi protejați de posibile atacuri, ce sunt strămutate spre cei mai puțin privilegiați)⁵ sau despre părăsirea unor locuri publice de către turiști sau locuitori⁶, prosperitatea zonei având de suferit.

În continuarea lucrării, va fi realizată o analiză succintă a acestor factori, începând cu cei care influențează frica de victimizare.

¹ V. Cioclei, *Manual de criminologie*, ediția 10, Ed. C.H. Beck, București, 2022, p. 111.

² N. Rader, *Fear of Crime*, în "Oxford Research Encyclopedia of Criminology", nr. 29/2013, disponibil la adresa <https://oxfordre.com/criminology/display/10.1093/acrefore/9780190264079.001.0001/acrefore-9780190264079-e-10;jsessionid=F6A2BE0455090B6905DF5BBCC5080235#acrefore-9780190264079-e-10-bibliItem-0084>, accesat ultima dată la 9 martie 2023.

³ C. Constantinescu-Mărunțel, "The Rather Ambiguous Notion of Justice Utilised by the European States", *Union of Jurists of Romania. Law Review* 10 (2), 2020, p. 53-63.

⁴ A. Dugan, *In U.S., 37% do not feel safe walking at night near home*, în "Gallup Poll", 2014, disponibil la adresa <http://www.gallup.com/poll/179558/not-feel-safe-walking-night-near-home.aspx>, disponibil la data de 10 martie 2023.

⁵ A. Ruijsbroek (coord.), *Social safety, self-rated general health and physical activity: changes in area crime, area safety feelings and the role of social cohesion*, apud R. P. Curiel, S. R. Bishop, *Fear of crime: the impact of different distributions of victimisation*, în "Palgrave Communications", vol. IV, 2018, pp. 1-8, disponibil la adresa <https://www.nature.com/articles/s41599-018-0094-8#citeas>, accesat ultima dată la 10 martie 2023.

⁶ R. P. Curiel, S. R. Bishop, *op. cit.*, pp. 1-8, disponibil la adresa <https://www.nature.com/articles/s41599-018-0094-8#citeas>, accesat ultima dată la 10 martie 2023.

3. FACTORII CARE ALIMENTEAZĂ FRICA DE VICTIMIZARE

Așa cum am menționat în capitolul anterior, frica de a fi victima unei infracțiuni poate fi analizată prin prisma a numeroși factori. Cel mai evident este numărul de infracțiuni comise, astfel că ar trebui să existe două variante posibile – la nivel micro, unde persoanele în jurul cărora se comit mai multe infracțiuni au un grad de temere mai mare sau la nivel macro, unde regiunile în care există un procent mai mare de infracțiuni sunt considerate mai puțin sigure. Cu toate acestea, rareori aceste variante sunt aplicabile realității, întrucât privind prima situație, niveluri semnificative de frică sunt adesea întâlnite la indivizii care nu sunt victimele infracțiunilor, și în general, oamenii privesc cu teamă ideea de a fi victimele unei infracțiuni, deși, în realitate, șansele ca acest lucru să se întâmple nu sunt însemnate⁷. Dacă este vorba despre cea de-a doua situație, în care regiunile cu un procent mai ridicat de infracțiuni comise sunt considerate a fi mai puțin sigure, trebuie precizat că nu întotdeauna este aplicabilă această ipoteză. Nu de puține ori, s-a constatat că zonele cu mai puține infracțiuni săvârșite ar putea fi percepute ca fiind mai puțin sigure⁸.

3.1. FACTORII SUBIECTIVI - VÂRSTA, SEXUL, CLASA SOCIALĂ

A. VÂRSTA

Factorii demografici joacă un rol important, aici putând fi amintită vârsta. Primele cercetări au arătat că persoanele în vârstă sunt mai temătoare în comparație cu tinerii. Acestea s-au simțit vulnerabile în fața amenințărilor datorită problemelor de sănătate, chiar dacă unele studii au concluzionat că sunt mai puțin susceptibile de a fi victime. Tot în cadrul acestei categorii, bărbaților mai în vârstă le este frică să devină victimele unei infracțiuni, comparativ cu femeile⁹.

În cazul vârstei, studiile au căpătat valențe mai complexe, iar conținutul acestora s-a modificat de la apariția primului studiu și până de curând, fiind influențat de stadiile de evoluție prin care societatea a trecut, atât din punct de vedere social, cât și istoric și economic. Drept urmare, cercetările recente au arătat că persoanele tinere se tem să fie victimele unor infracțiuni în procente mai mari față de cum era prevăzut inițial. Ceea ce aproprie studiile recente de cele efectuate înainte este că, asemeni vremurilor de atunci, băieții sunt mai predispuși să simtă frica de victimizare¹⁰.

⁷ WG Skogan, *The impact of victimization on fear*, apud R. P. Curiel, S. R. Bishop *op. cit.*, pp. 1-8, disponibil la adresa <https://www.nature.com/articles/s41599-018-0094-8#citeas>, accesat ultima dată la 10 martie 2023.

⁸ *Ibidem*.

⁹ M. Beaulieu, M. Dube, C. Bergeron, M. Cousineau, *Are elderly men worried about crime?*, apud N. Rader, *op. cit.*

¹⁰ C. Melde, T.J. Taylor, F. Esbensen, *"I got your back": An examination of the protective function of gang membership in adolescence*, apud N. Rader, *op. cit.*

B. SEXUL

Al doilea factor subiectiv poate fi considerat cel mai semnificativ pentru tema abordată, luând în considerare studiul de caz ce va fi abordat la finalul lucrării, fiind vorba despre sexul persoanei. La nivel statistic, femeilor le este mai teamă să devină victimele unei infracțiuni comparativ cu bărbații. Aceste date sunt îngrijorătoare, pentru că „frica de crimă a femeilor și bărbaților este în afara șanselor lor reale de victimizare”¹¹. Mai mult decât atât, în urma unor studii s-a ajuns la concluzia că femeile sunt mai puțin susceptibile de a fi victimele unei infracțiuni, dar un număr mai mare dintre acestea declară că le este frică.¹² Trebuie totuși amintit faptul că există și excepții, precum violul sau agresiunea sexuală, în care, în mod predominant, victimele sunt femei. Paradoxul intervine în cazul bărbaților, care, deși au mai multe șanse să fie victimele unei infracțiuni, sunt puține cazuri în care declară că se tem de această posibilitate.¹³ Ulterior, atât în cazul femeilor, cât și în cel al bărbaților, au fost oferite mai multe explicații și motive, precum vulnerabilitatea¹⁴, socializarea¹⁵ și „umbra agresiunii sexuale”¹⁶. Vorbind despre vulnerabilitate, femeile se tem de infracțiuni pentru că se simt mai ușor de atacat și deși nu este mereu cazul, o cauză pe care se fundamentează această afirmație este proporția fizică, mai exact greutatea și înălțimea. O a doua explicație, bazată pe teoria „umbrei agresiunii sexuale” implică potențialul ca o femeie să fie agresată sexual, în sensul în care acestea pot considera că toate infracțiunile vor avea ca rezultat o agresiune de acest tip și, astfel, frica de a fi agresate sexual se poate extinde către toate infracțiunile¹⁷.

Acestor două explicații li se alătură și socializarea, femeile fiind învățate să creadă că au constant nevoie de cineva care să le protejeze de ceilalți, spațiul public prezentând un grad de primejdie foarte mare. Socializarea joacă un rol și în cazul bărbaților, dar aceștia sunt afectați într-un mod total opus, în sensul în care sunt făcuți să creadă că frica este un semn de slăbiciune și că „bărbații adevărați” nu își manifestă frica¹⁸. Tot aceste practici de socializare i-au învățat că este acceptabil la nivel de societate să-și recunoască frica atunci când se află în locuri stranii sau sunt

¹¹ C.A. Franklin, T.W. Franklin, *Predicting fear of crime: Considering differences across gender*, apud N. Rider, op. cit.

¹² N.E. Rader, *Gendered fear strategies: Intersections of doing gender and fear management strategies in married and divorced women's lives*, apud N. Rider, op. cit.

¹³ N.E. Rader, D.C. May, S. Goodrum, *An empirical assessment of the "threat of victimization": Considering fear of crime, perceived risk, avoidance, and defensive behaviors*, apud N. Rider, op. cit.

¹⁴ K.F. Ferraro, *Women's fear of victimization: Shadow of sexual assault?*, apud N. Rider, op. cit.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*. Pentru mai multe detalii cu privire la această teorie, a se vedea K.F. Ferraro, *Women's Fear of Victimization: Shadow of Sexual Assault?*, în "Social Forces", vol. VI, nr. 2/1996, pp. 667-690, disponibil la adresa <https://www.jstor.org/stable/2580418>, accesat ultima dată la 9 martie 2023.

¹⁷ K.F. Ferraro, op. cit., disponibil la adresa <https://www.jstor.org/stable/2580418>, accesat ultima dată la 9 martie 2023.

¹⁸ J. Goodey, *Boys don't cry: Masculinities, fear of crime, and fearlessness*, apud N. Rider, op. cit.

de părere că nu se pot lupta cu „adversarii” întâlniți. Studiile accesate în vederea completării prezentei lucrări au arătat că, într-adevăr, bărbații recunosc faptul că le e teamă în momentul în care vizitează locuri necunoscute, dar și atunci când grupuri de băieți se apropie de ei¹⁹.

C. CLASA SOCIALĂ

Ultimul dintre factorii individuali analizați se referă la clasa socială, „*un punct central de studiu în doctrina fricii de victimizare*”²⁰. Deși nu au fost conduse atât de multe studii ca și în cazul celorlalți parametri, s-a constatat că indivizii care se află la baza claselor sociale au o teamă mai pronunțată de a nu fi victimele unor crime, comparativ cu persoanele bogate²¹. Cei săraci sunt mai vulnerabili din toate punctele de vedere, de la locul în care trăiesc (pot locui în cartiere unde criminalitatea este mai probabilă) și până la capacitățile fizice (pot fi incapabili să se apere în fața amenințărilor), fiind asociați cu o „*limitare consecventă a oportunităților*”²².

În România, efectele determinate de schimbările socio-economice din ultima perioadă au condus și la sărăcie, șomaj, scăderea nivelului de trai, inegalități sociale, nu doar la un progres, iar tot acest cumul de factori cu influență negativă au rezultat într-o acțiune de limitare a indivizilor în a-și realiza nevoile la standardul dorit²³. Altfel explicat, persoanele care făceau parte din păturile inferioare ale societății nu găseau resursele necesare de a se conforma nici cu stereotipurile impuse de restul populației și nici cu propriile standarde.

De asemenea, clasa socială influențează și accesul la mijloacele culturale²⁴. Ca urmare, în cadrul societății există un set de scopuri bine definite și acceptate la nivel general, ce reprezintă obiective pe care toți indivizii trebuie să le atingă²⁵. Procesul poate fi explicat astfel: „*în interiorul societății, fiecare individ ocupă o anumită poziție în cadrul structurii. În funcție de poziția pe care o ocupă în ierarhia socială, indivizii au acces la aceste mijloace culturale, astfel că nu toți indivizii dispun de mijloacele legale pentru atingerea scopurilor. În timp ce persoanele aflate în vârful ierarhiei sociale au acces la aceste mijloace, putând astfel atinge scopurile culturale promovate, persoanele aflate la*

¹⁹ M. Beaulieu, M. Dube, C. Bergeron, M. Cousineau, *op. cit.*, apud N. Rader, *op. cit.*

²⁰ K.J. McKee, C. Milner, *Health, fear of crime and psychosocial functioning in older people*, apud N. Rider, *op. cit.*

²¹ B.K. Scarborough (coord.), *Assessing the relationship between individual characteristics, neighborhood context, and fear of crime*, apud N. Rider, *op. cit.*

²² R.K. Merton, *Social Theory and Social Structure*, apud A. Preda, *Criminologie*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, 2011, p. 98.

²³ A. Preda, *Criminologie*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, 2011 p. 98.

²⁴ Prin „mijloace culturale” se înțelege ansamblul de spații și bunuri ce stau la baza și influențează realitățile sociale și educaționale ale unei societăți, în funcție accesul pe care îl au indivizii la acestea. În acest sens, un tânăr care locuiește la oraș și este student la o facultate are acces la biblioteci, săli de teatru, diverse reviste de specialitate, spre deosebire de un tânăr care locuiește la țară, într-un sat răsfirat.

²⁵ R.K. Merton, *op. cit.*, apud A. Preda, *op. cit.*, p. 97.

baza ierarhiei au accesul barat la aceste mijloace astfel că trebuie să apeleze la mijloace ilegale pentru atingerea scopurilor”²⁶. Se menționează că există și câteva alternative prin care o persoană din clasa socială inferioară poate avansa, precum alăturarea unui grup de cerșetori ori unuia infracțional, să muncească fără carte de muncă în timp ce primește ajutor de la stat sau migrarea în altă zonă sau țară²⁷.

3.2. FACTORII CIRCUMSTANȚIALI - DIVERSITATEA CULTURALĂ, COEZIUNEA SOCIALĂ, AMBIANȚA DEZOLANTĂ

Precum am explicat în capitolele anterioare, cercetarea și explicarea fricii de victimizare are în vedere și utilizarea factorilor circumstanțiali, mai exact a diversității culturale, coeziunii sociale și a ambianței din contextele sociale în care indivizii își desfășoară activitatea.

A. DIVERSITATEA CULTURALĂ

Conform unor autori din doctrină și în urma unui studiu realizat în Statele Unite ale Americii, cartierele eterogene din punct de vedere rasial contribuie la creșterea nivelului fricii de victimizare, astfel că dacă persoanele trăiesc în cartiere mai diverse se pot simți mai speriați de vecinii lor și, implicit, de a nu fi victima unor infracțiuni²⁸.

Mai mult decât atât, abordarea diversității culturale presupune studierea relației dintre vecini și implicit, conflictele pe care aceștia le au. În momentul în care indivizii nu mențin o relație strânsă cu vecinii lor, se pot teme de persoanele care se prezintă altfel din punct de vedere cultural, etnic, rasial²⁹. Pentru unele persoane, diversitatea culturală prezentă în cartiere este „un proces de alterare”, deoarece frica de victimizare se fundamentează adesea pe percepția că în orice moment poate avea loc o infracțiune, iar compoziția culturală, etnică, rasială mai ales, poate fi un factor care contribuie la creșterea procentului de persoane cărora le este teamă de a fi victimele unor infracțiuni³⁰.

B. COEZIUNEA SOCIALĂ

Factorii circumstanțiali care influențează frica de victimizare pot fi priviți și dintr-o altă perspectivă, una care să se bazeze nu pe atributele negative ale unei comunități, ci pe cele pozitive, precum coeziunea socială sau încrederea. Coeziunea socială aparține unui concept mai larg, numit eficacitate colectivă, care se bazează pe nivelul de încredere pe care îl au membrii unei comunități între ei și „pe

²⁶ A. Preda, *op.cit.*, p. 97.

²⁷ Bill Jordan & Franck Düvell, *apud* A. Preda, *op.cit.*, p. 100.

²⁸ J.W. Meeker, J. Lane, *Ethnicity, information sources, and fear of crime*, *apud* N. Rider, *op. cit.*

²⁹ J. Lane, N.E Rader, B. Henson B.S. Fisher, D.C. May, *Fear of crime in the United States: Causes, consequences, and contradictions*, *apud* N. Rider, *op. cit.*

³⁰ J. Lane, *Fear of gang crime: A qualitative examination of the four perspectives*, *apud* N. Rider, *op. cit.*

disponibilitatea acestora de a interveni în numele binelui comun”³¹. Mai exact, vecinii care se cunosc și care sunt investiți în ceea ce se întâmplă în cartier sunt mai predispuși să exercite un „control social asupra altor membri ai comunității”³², ceea ce poate reduce gradul de infracțiuni și violențe petrecute³³. Cu titlu de exemplu se pot reține indivizii care supraveghează casele vecinilor atunci când aceștia din urmă sunt plecați în afara orașului sau când observă persoane ce se comportă suspect prin împrejurul caselor, apelând organele de poliție. Astfel, membrii comunității care sunt mai implicați în viața socială comunitară exercită, chiar și în mod indirect, mecanisme de control social și sunt mai puțin temători cu privire la posibilitatea de a fi victimele unei infracțiuni, întrucât se simt mai în siguranță³⁴.

Per a contrario, comunitățile în care aceste conexiuni între membri nu există sau sunt limitate, pot conduce la scăderea nivelului de siguranță pe care îl au persoanele și, desigur, la creșterea fricii de a deveni victima unei infracțiuni.

C. AMBIANȚA DEZOLANTĂ

Cel de-al doilea factor analizat în prezenta lucrare este cel al „tulburării din cartiere”³⁵. Dacă membrii comunității își percep mediul în care locuiesc ca fiind dezordonat, consideră că este un semn al unor probleme mai mari, cum ar fi criminalitatea, așa că pot crede că fie sunt în pericol, fie ar trebui să își facă griji în această privință. De asemenea, în conformitate cu scrierile de specialitate ale unor autori, „îngrijorarea cu privire la declinul comunității crește atunci când oamenii nu sunt conectați cu alții în comunitățile lor”³⁶. Prin urmare, acele cartiere cu ferestre sparte, gunoi pe străzi și clădiri dărăpănate induc individului această teamă de a nu fi vandalizați, și nu numai³⁷.

Trebuie menționat și faptul că există două tipuri de incivilități, cea socială și cea fizică. Cu privire la prima dintre acestea, incivilitățile sociale sunt, spre exemplu, cele în care adolescenții stau pe stradă și consumă băuturi alcoolice, în timp ce incivilitățile fizice urmăresc caracteristicile cartierului, care rezultă din intervenția umană, precum semnele de lipsă de îngrijire (graffitti, vandalism, clădiri abandonate)³⁸.

³¹ R.J. Sampson, S.W. Raudenbush, F. Earls, *Neighborhoods and violent crime: a multilevel study of collective efficacy*, apud T. Lorenc (coord.), *Crime, Fear of crime and mental health: synthesis of theory and systematic reviews of interventions and qualitative evidence*, în „NIHR Journals Library”, nr. 2/2014, disponibil la adresa <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK262852/>, accesat ultima dată la 9 martie 2023.

³² N. Rader, *op. cit.*

³³ T. Sellin, *Culture Conflict and Crime*, apud. V. Cioclei, *op. cit.*, p. 116.

³⁴ V. Cioclei, *op. cit.*, p. 116.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ V. Cioclei, *op. cit.*, p. 117.

³⁷ B.E. Harcourt, J. Ludwig, *Broken windows: new evidence from New York City and a five-city social experiment*, disponibil la adresa <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK262852/>, accesat ultima dată la 16 martie 2023.

³⁸ *Ibidem*.

Rezumăm acest capitol prin reafirmarea ideii că toți factorii, cei subiectivi și circumstanțiali deopotrivă, *„contribuie la extinderea stării de insecuritate individuală și de grup a sindromului de anxietate față de criminalitate și, în același timp, la reducerea gravă a reacției atât față de faptele criminale, cât și de conduitele deviante”*³⁹.

4. ANALIZA DISPOZIȚIILOR ARTICOLULUI 211 COD PENAL PRIN RAPORTARE LA FACTORII CARE ALIMENTEAZĂ FRICA DE VICTIMIZARE

Pentru a oferi un context cât mai bine definit în ceea ce privește traficul de minori, este necesar, așa cum am menționat de-a lungul lucrării, să ne raportăm în primă instanță la ceea ce presupune traficul de persoane, iar mai apoi să revenim asupra traficului de minori. Astfel, urmează să analizăm perspectiva legiuitorului asupra acestor infracțiuni, după cum sunt expuse în cuprinsul articolului 210, respectiv articolului 211 Cod penal.

Incriminat în Codul Penal, în cadrul art. 210, traficul de persoane presupune:

„(1) Recrutarea, transportarea, adăpostirea sau primirea unei persoane în scopul exploataării acesteia, săvârșită:

a) prin constrângere, răpire, inducere în eroare sau abuz de autoritate;

b) profitând de imposibilitatea de a se apăra sau de a-și exprima voința ori de starea de vădită vulnerabilitate a acelei persoane;

c) prin oferirea, darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase în schimbul consimțământului persoanei care are autoritate asupra acelei persoane, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

(2) Traficul de persoane săvârșit de un funcționar public în exercițiul atribuțiilor de serviciu se pedepsește cu închisoare de la 5 la 12 ani.

(3) Consimțământul persoanei victimă a traficului nu constituie cauză justificativă”.

Traficul de persoane este un fenomen dificil de controlat și, mai ales, de combătut de către autoritățile naționale și internaționale, care se extinde în fiecare an și produce din ce în ce mai multe victime. Această infracțiune produce efecte pe două planuri diferite, primul dintre acestea fiind cel individual, unde persoana traficată suferă evenimente traumatice ireversibile. Al doilea plan are în vedere contextul economic și social, care va avea de suferit de pe urma numărului ridicat de persoane traficate, întrucât infracțiunile de acest tip produc profit traficantilor⁴⁰.

În mod corelativ, art. 211 din Codul penal statuează incriminarea infracțiunii de trafic de minori, după cum urmează:

³⁹ O. Ciuchi, *Devianță și criminalitate într-o societate în tranziție*, Ed. Lumen, București, 2011, p. 96.

⁴⁰ T. Manea, Traficul de minori (art. 211 C. pen.), în T. Manea, C. N. Constantinescu – Mărunțel, H. Ș. Tiugan, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului*, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 232.

„(1) Recrutarea, transportarea, transferarea, adăpostirea sau primirea unui minor, în scopul exploatării acestuia, se pedepsește cu închisoarea de la 5 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

(2) Pedepsa este închisoarea de la 7 la 12 ani și interzicerea exercitării unor drepturi atunci când:

a) fapta a fost săvârșită în condițiile art. 210 alin. (1);

b) fapta a fost săvârșită de către un funcționar public în exercițiul atribuțiilor de serviciu;

c) fapta a pus în pericol viața minorului;

d) fapta a fost săvârșită de un membru de familie sau de către o persoană care conviețuiește cu victima;

e) fapta a fost săvârșită de către o persoană în a cărei îngrijire, ocrotire, educare, pază sau tratament se afla minorul ori de o persoană care a abuzat de poziția sa recunoscută de încredere sau de autoritate asupra minorului ori de situația vădit vulnerabilă a acestuia, datorată unui handicap psihic sau fizic, unei situații de dependență, unei stări de incapacitate fizică sau psihică ori altei cauze.

(3) Consimțământul persoanei victimă a traficului nu constituie cauză justificativă.

Propunem, pe baza acestui ultim articol stipulat în Codul penal în vigoare, o scurtă analiză cu privire la subiecții infracțiunii de trafic de minori. Așadar, în ceea ce privește subiecții infracțiunii de trafic de minori, subiectul activ nu este circumstanțiat. Subiectul pasiv se află la celălalt capăt, acesta fiind cunoscut încă de la început și este vorba despre persoana minorului de până la vârsta de 18 ani. Într-o altă viziune, este remarcată calitatea subiectului pasiv, calitate care face parte dintr-o serie de diferențe primordiale în legătură cu infracțiunea de trafic de persoane. În ipoteza stipulată în cuprinsul alin. (2) lit. d) și e), între minor și traficant există anumite legături, precum cea de educare, tratament, pază a minorului, legături ce nu pot exista între traficant și persoana traficată, această teză putând fi considerată drept o circumstanțiere „suplimentară” a subiectului pasiv⁴¹.

Păstrând aceeași linie de gândire, subiectul pasiv al infracțiunii de trafic de minori este „orice persoană fizică minor în viață”⁴². În cazul unei pluralități de subiecți pasivi se reține, în majoritatea cazurilor, un concurs de infracțiuni⁴³.

Din perspectiva unei alte păreri de specialitate, infracțiunea de trafic de minori este supranumită „sora mai mică” a infracțiunii prevăzute la art. 210 C. pen., diferența dintre cele două constând în faptul că cea din urmă, adică traficul de persoane, are ca subiect pasiv o persoană majoră, în timp ce prima infracțiune este comisă asupra unui minor. Aceiași autori expun, în cuprinsul lucrării acestora, cum elementul material al infracțiunii de trafic de minori este identic cu elementul

⁴¹ V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, ed. 7 revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2022, p. 166.

⁴² M. Udroui, *Drept penal. Partea specială*, ed. 6, Ed. C.H. Beck, 2019, p. 184.

⁴³ *Ibidem*.

material al infracțiunii de trafic de persoane, respectiv „recrutarea, transportarea, transferarea, adăpostirea sau primirea”. Există totuși o diferență, aceea că laturii obiective a infracțiunii de la art. 211 C. penal nu îi este alipită nicio cerință esențială, precum este în cazul infracțiunii de trafic de persoane (art. 210 C. penal). În cazul traficului de minori, aceste cerințe esențiale au fost adoptate sub forma unor elemente circumstanțiale agravate, precum este prevăzut la art. 211 alin. (2) lit. a)⁴⁴.

De altfel, motivele pentru care s-a stabilit incriminarea acestei fapte sunt aceleași ca și în cazul celor referitoare la infracțiunea de trafic de persoane, dar, se menționează într-o altă lucrare, vulnerabilitatea subiectului pasiv în cazul infracțiunii de trafic de minori este, în mod incontestabil, mai nuanțată decât în cazul subiectului pasiv al infracțiunii de trafic de persoane. Astfel, s-a prevăzut ca în nicio ipoteză, cu sau fără consimțământul său, minorul nu poate fi traficat în scopul exploatării sale⁴⁵.

Reiterând cele menționate în incipitul acestui capitol, traficul de persoane este „o problemă globală, care afectează milioane de oameni din întreaga lume. Este o formă de exploatare și încălcare a drepturilor omului, care implică comerțul ilegal, transportul și vânzarea de ființe umane în diverse scopuri, inclusiv munca forțată, exploatarea sexuală și prelevarea de organe”⁴⁶.

La nivel european, studiile arată că „majoritatea victimelor din UE sunt femeile și fete, care sunt în principal traficate pentru exploatare sexuală. Numărul victimelor de sex masculin este în creștere”⁴⁷.

În România, persoanele minore de sex masculin sunt, de obicei, obligate să se alăture unor grupuri de cerșetori sau sunt exploatați sexual. În cazul minorilor de sex feminin, care reprezintă ponderea dominantă de victime (90%), doar a doua teză este valabilă, fiind silite la practicarea prostituției (în locuințe private sau în stradă) sau la producerea și/sau distribuirea de materiale/conținut cu caracter sexual explicit⁴⁸. Cu scopul de a avea o perspectivă cât mai clară asupra amplitudinii pe care infracțiunile de trafic de persoane și trafic de minori o au la nivel național, ne vom apleca, în cele ce urmează, asupra unor rapoarte de activitate întocmite de către Parchetul General, care se referă la combaterea fenomenului traficului de

⁴⁴ T. Manea, Traficul de minori (art. 211 C. pen.), în T. Manea, C. N. Constantinescu – Mărunțel, H. Ș. Tiugan, op. cit., p. 247.

⁴⁵ S. Bogdan, D. A. Șerban, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției*, ed. a III-a revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2022, p. 321.

⁴⁶ A.M. Tamaș (coord.), *Raport anual privind evoluția traficului de persoane în anul 2021*, p. 47, disponibil la adresa <https://anitp.mai.gov.ro/ro/docs/studii/Raport%20anual%202021.pdf>, disponibil la data de 21 martie 2023.

⁴⁷ European Commission, *Together Against Trafficking in Human Beings*, disponibil la adresa https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/together-against-trafficking-human-beings_en, accesat ultima dată la 16 martie 2023.

⁴⁸ O. Ciuchi, op. cit., p. 96.

persoane și, implicit, a traficului de minori, precum și la situațiile întâlnite în practică, toate acestea fiind regăsite sub forma unor statistici.

ANUL	Infracțiuni privind traficul de persoane
2011	480
% <u>2011</u> +/-2010	+ 15,7

Fig. 1

Datele colectate arată că în anul 2011, în cazul traficului de persoane au fost soluționate un număr de 810 cauze. Dintre acestea, prin rechizitoriu s-au soluționat 182 de cauze cu 480 de inculpați, 254 dintre aceștia fiind arestați preventiv. Au fost traficate 944 de victime, dintre care 293 au fost minori⁴⁹.

ANUL	Trafic de persoane (art. 210 C.p.)	Trafic de minori (art. 211 C.p.)
2012	536	276
2013	552	282
2014	183	350
2015	107	292
2016	119	195
2017	151	211
2018	120	169
2019	82	175
2020	87	167
2021	105	138
%<u>2021</u> +/-2020	+20,7	-17,4

Fig. 2

În cursul anului 2012 s-au înregistrat 105 inculpați pentru infracțiunea de trafic de persoane, respectiv 536 de inculpați trimiși în judecată pentru infracțiunea de trafic de minori. Tot în acest an, 676 de cauze au fost soluționate (un număr scăzut,

⁴⁹ Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, *Raport de activitate 2011*, disponibil la adresa https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2011_ro.pdf, accesat ultima dată la 29 iunie 2023, p. 41.

comparativ cu anul precedent), 178 dintre acestea fiind soluționate prin rechizitoriu, 536 de inculpați fiind trimiși în judecată și 307 dintre aceștia fiind arestați preventiv⁵⁰.

Anul 2013 a reprezentat anul în care combaterea infracțiunilor de trafic de persoane și de trafic de migranți a avut întâietate în fața celorlalte infracțiuni, procurorii desfășurând numeroase activități în acest sens. Drept urmare, 552 de inculpați au fost trimiși în judecată pentru infracțiunea de trafic de persoane și 282 pentru trafic de minori. Au fost soluționate 798 de cauze (o creștere cu 18,05% față de anul anterior), dintre care 186 de cauze s-au soluționat prin rechizitoriu și s-a dispus trimiterea în judecată a 552 de inculpați. În ceea ce privește arestul preventiv, 330 de inculpați aflați în acest regim au fost trimiși în judecată. Numărul victimelor care au fost traficate în vederea exploatării a fost de 1003, 323 dintre aceștia fiind minori⁵¹.

În următorul an, numărul inculpaților trimiși în judecată pentru infracțiunea de trafic de persoane a scăzut, înregistrându-se 183 de inculpați, în timp ce cel al persoanelor trimise în judecată pentru trafic de minori a crescut, fiind consemnați un număr de 350 de inculpați. De asemenea, a fost soluționat un număr de 799 de cauze privind traficul de persoane, dintre care 190 au fost soluționate prin rechizitoriu, cu 550 de inculpați arestați preventiv. Au fost traficate un număr de 832 de persoane, 327 dintre acestea fiind minori. Cu excepția inculpaților arestați preventiv, a fost înregistrată o creștere față de anul 2013⁵².

Anul 2015 a înregistrat un număr de 107 de inculpați trimiși în judecată pentru infracțiunea de trafic de persoane și 292 de inculpați pentru infracțiunea de trafic de minori, menținându-se aceeași pantă descendentă a infracționalității. 794 de cauze au fost soluționate în decursul acestui an, dintre care 162 de cauze au fost soluționate prin rechizitoriu și prin acorduri de recunoaștere a vinovăției, cu 464 de inculpați. Dintre aceștia, 260 au fost arestați preventiv. De asemenea, un număr de 653 de victime au fost traficate, 254 fiind minori⁵³.

Urmează anul 2016, în cursul căruia s-au înregistrat 119 inculpați trimiși în judecată pentru trafic de persoane (o ușoară creștere față de anul precedent) și 195

⁵⁰ Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, *Raport de activitate 2012*, disponibil la adresa https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2012_ro.pdf, accesat ultima dată la 29 iunie 2023, p. 40.

⁵¹ Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, *Raport de activitate 2013*, disponibil la adresa https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2013_ro.pdf, accesat ultima dată la 01 iulie 2023, p. 42.

⁵² Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, *Raport de activitate pe anul 2014*, disponibil la adresa https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2014_ro.pdf, accesat ultima dată la 01 iulie 2023, p. 52.

⁵³ Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, *Raport de activitate pe anul 2015*, disponibil la adresa https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2015_ro.pdf, accesat ultima dată la 01 iulie 2023, p. 55.

de inculpați pentru infracțiunea de trafic de minori (o scădere comparativ cu anul 2015). Au fost înregistrate 1727 de cauze de soluționat având ca obiect traficul de persoane (853 dintre acestea au fost cauze nou înregistrate în perioada de referință), dintre care s-au soluționat 552 de cauze. 136 de cauze au fost soluționate prin rechizitoriu și prin acorduri de recunoaștere a vinovăției, în timp ce 352 de inculpați au fost trimiși în judecată, 208 inculpați au fost arestați preventiv. Un număr de 483 de victime au fost traficate în vederea exploataării, dintre care 245 au fost minori⁵⁴.

În anul 2017, 151 inculpați au fost trimiși în judecată pentru infracțiunea de trafic de persoane, iar 211 inculpați pentru infracțiunea de trafic de minori, în ambele situații fiind identificată o creștere a numărului de persoane trimise în judecată. În cursul anului s-au înregistrat 1766 de cauze de soluționat (dintre care 738 de cauze nou înregistrate în perioada de referință), fiind soluționate 532 de cauze. 132 dintre acestea au fost soluționate prin rechizitoriu și acorduri de recunoaștere a vinovăției, cu 451 de inculpați trimiși în judecată, 249 dintre aceștia fiind arestați preventiv. 609 victime au fost traficate în vederea exploataării, 225 dintre acestea fiind minore⁵⁵.

Următorul an, 2018, a înregistrat 120 de inculpați pentru infracțiunea de trafic de persoane și 169 de inculpați pentru infracțiunea de trafic de minori, fiind identificată o scădere atât în ceea ce privește numărul de inculpați identificați în prima categorie, cât și cu privire la inculpații trimiși în judecată în cazul traficului de minori. Au fost trimise spre soluționat 1816 cauze având ca obiect infracțiuni de trafic de persoane, 695 dintre acestea fiind nou înregistrate, dar s-au soluționat 601 cauze. Prin rechizitoriu și acord de recunoaștere a vinovăției au fost soluționate un număr de 118 cauze, cu 400 de inculpați trimiși în judecată, din care 209 inculpați au fost arestați preventiv. 312 victime au fost traficate în vederea exploataării, dintre care 139 minore⁵⁶.

Anul 2019 a înregistrat 82 de inculpați trimiși în judecată pentru trafic de persoane, alături de 175 de inculpați pentru trafic de minori, menținându-se aceeași pantă descendentă în cazul traficului de persoane, dar fiind înregistrată o creștere pentru cea de-a doua situație. 1814 cauze au fost trimise spre soluționat, având ca obiect infracțiunea de trafic de persoane, 722 dintre acestea fiind nou înregistrate. Au fost soluționate 728 de cauze, iar dintre acestea, 149 s-au soluționat

⁵⁴ Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, *Raport de activitate pe anul 2016*, disponibil la adresa https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2016.pdf, accesat ultima dată la 1 iulie 2023, p. 52.

⁵⁵ Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, *Raport de activitate pe anul 2017*, disponibil la adresa https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2017.pdf, accesat ultima dată la 2 iulie 2023, p. 39.

⁵⁶ Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, *Raport de activitate pe anul 2018*, disponibil la adresa https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2018.pdf, accesat ultima dată la 2 iulie 2023, p. 37.

prin rechizitorii și acorduri de recunoaștere a vinovăției, 347 de inculpați fiind trimiși în judecată. 154 de inculpați arestați preventiv au fost trimiși în judecată. Un număr de 373 de victime au fost traficate în vederea exploatării, dintre care 180 au fost minori⁵⁷.

În decursul anului 2020, au fost înregistrați în bazele de date 87 de inculpați trimiși în judecată pentru trafic de persoane și 167 de inculpați trimiși în judecată pentru trafic de minori.. A existat un număr de 1583 de cauze de soluționat, având ca obiect traficul și exploatarea persoanelor vulnerabile, 630 dintre acestea fiind nou înregistrate. S-au soluționat 570 de cauze, o scădere față de anul precedent. De asemenea, prin rechizitoriu și acorduri de recunoaștere a vinovăției au fost soluționate 123 de cauze, cu 342 de inculpați trimiși în judecată, din care 142 de inculpați au fost arestați preventiv trimiși în judecată. Numărul victimelor traficate a fost de 363, dintre care 171 au fost minori, în ambele situații fiind semnalată o scădere, în comparație cu anul 2019⁵⁸.

Nu în ultimul rând, anul 2021 a înregistrat un număr de 138 de inculpați trimiși în judecată pentru infracțiunea de trafic de minori și 105 inculpați deferiți pentru infracțiunea de trafic de persoane. Au existat 1513 cauze de soluționat, ce au avut ca obiect infracțiuni privind traficul și exploatarea persoanelor vulnerabile, 582 dintre acestea fiind nou înregistrate. Un număr de 525 de cauze au fost soluționate, o scădere față de anul 2020. Dintre acestea, au fost soluționate prin rechizitoriu și acorduri de recunoaștere a vinovăției 125 de cauze, cu 369 de inculpați trimiși în judecată, din care 171 de inculpați arestați preventiv ce au fost trimiși în judecată. Numărul persoanelor traficate în vederea exploatării a fost de 344, dintre care 142 au fost minori. În ambele cazuri, s-au înregistrat scăderi în comparație cu datele colectate în anul 2020⁵⁹.

Fără îndoială că instituțiile statului, părinții și comunitatea, privită în generalitatea sa, au fost identificați ca actori sociali care ar putea îndeplini un rol protector, însă cazuistica reflectă și importante deficiențe ale sistemului de protecție socială. Există încercări, proiecte inițiate de acești actori, dar ele nu se manifestă în cadrul unui sistem unitar⁶⁰.

⁵⁷ Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, *Raport de activitate pe anul 2019*, disponibil la adresa https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2019.pdf, accesat ultima dată la 02 iulie 2023, p. 47.

⁵⁸ Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, *Raport de activitate pe anul 2020*, disponibil la adresa https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2020.pdf, accesat ultima dată la 02 iulie 2023, p. 54.

⁵⁹ Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, *Raport de activitate pe anul 2021*, disponibil la adresa https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_de_activitate_pe_anul_2021.pdf, accesat ultima dată la 02 iulie 2023, p. 56.

⁶⁰ R. Simus, *Minorul – victimă a traficului de persoane*, în „Acta Universitatis George Bacovia. Juridica”, vol. V, nr. 1/2016, p. 6, disponibil la adresa <https://www.ugb.ro/Juridica/Issue9RO/9.%20Minorul%20-%20victimă%20traficului%20de%20persoane.Roxana%20Simus.RO.pdf>, accesat ultima dată la 16 martie 2023.

În legătură cu recrutarea minorilor, conform unor studii, aceștia sunt abordați în mod direct, în așa fel încât traficanții să poată descoperi vulnerabilitățile victimelor⁶¹. De asemenea, conform unor studii efectuate în decursul anului 2016, un procent de aproximativ 60% dintre victimele minore au fost recrutate de către o persoană cunoscută sau de către un prieten⁶².

Privind toate aceste informații dintr-o perspectivă criminologică, există numeroși factori analizați în capitolele anterioare care explică motivele pentru care un procent atât de îngrijorător de minori sunt traficați. Primul dintre aceștia este educația, întrucât majoritatea victimelor au un nivel de educație scăzut sau au recurs la abandonul școlar. Minorii, datorită veniturilor scăzute sau a dezintegrării familiale, nu acordă atenție urmăririi unui parcurs școlar și încheierii acestuia cu formarea profesională, astfel că își formează o atitudine pasivă, devenind mai susceptibili la metodele de seducție folosite de traficanți. Un studiu efectuat în anul 2009 a concluzionat că minorii care frecventează școala sunt mai bine informați asupra traficului de persoane și asupra metodelor de prevenire⁶³. Așadar, se poate afirma că nivelul de informații și cunoștințe este în strânsă legătură cu nivelul de educație. Copiii cu un nivel scăzut de educație, inclusiv cei care au abandonat școala, nu au șansa și nici posibilitatea conștientizării riscurilor traficului. Acest lucru are un impact puternic asupra capacității lor de evaluare a riscului cu privire la diferite oferte și promisiuni făcute de persoane străine.

Sărăcia este un alt factor ce modifică frica de victimizare. Asemeni educației, sărăcia afectează în procente mult mai mari familiile monoparentale cu numeroși copii, pe cele din mediul rural, care prestează munci necalificate sau care nu au siguranța unui loc de muncă⁶⁴. De asemenea, nivelul de trai scăzut îi determină pe minori să devină mai vulnerabili în fața falselor promisiuni, acceptând oferte de muncă aparent legale, care i-ar ajuta pe ei și pe familia din care fac parte să treacă de acest prag financiar precar. În unele cazuri, minorii acceptă de bunăvoie să renunțe la școală sau să desfășoare activități ilegale (prostituție, cerșetorie)⁶⁵.

Și diferențele etnice se numără printre cauzele traficului de minori. Copiii de origine romă sunt mai predispuși să fie traficați, deoarece nu de puține ori, familiile rome nu au acces la sistemul de protecție socială al statului, neavând acte de identitate, așa că autoritățile sau cetățenii nu pot interveni în cazul unor constatări de abuzuri sau activități infracționale⁶⁶.

Firește, lipsa de comunicare și afecțiune din partea părinților și a celor din cercul de apropiați contribuie la toate aspectele menționate mai sus. Minorii își

⁶¹ *Idem*, p. 4.

⁶² T. Manea, H. – Ș. Tiugan, *Criminologie*, Ed. ASE, București, 2021, p. 191.

⁶³ R. Simus, *op. cit.*, p. 5.

⁶⁴ *Traficul de copii în România – Studiu asupra procesului de recrutare*, apud R. Simus, *op. cit.*, p. 5, accesat ultima dată la 16 martie 2023.

⁶⁵ R. Simus, *op. cit.*

⁶⁶ *Idem*, p. 6.

diminuează capacitatea de a se proteja de diverși factori dăunători, precum apariția traficantilor în jurul școlilor sau al grădinițelor, iar pentru că există și un conflict de generații între copii și persoanele mature din jurul acestora, tinerii cu vârste de până la 18 ani caută atenție și afecțiune din partea vecinilor, profesorilor sau străinilor. Se încred în persoane necunoscute, intrând în contact cu medii care favorizează racolarea, dar și cu posibili infractori⁶⁷.

În mod similar, un alt factor care influențează frica de victimizare în raport cu criminalitatea reală este violența în familie. Indiferent dacă este sub formă fizică, emoțională sau sexuală, un mediu familial abuziv permite ca pe termen lung, minorii să accepte orice formă de violență. Se apreciază că *„există o legătură puternică între susceptibilitatea unui individ la trafic și starea sa de observator sau subiect al violenței în familie. Dovadă stă și în faptul că cele mai multe victime minore, au în istoricul lor incidente de agresivitate, abuzuri fizice, psihice sau chiar sexuale, ceea ce sporește nivelul traumei”*⁶⁸.

Pentru întărirea celor afirmate anterior, în doctrină au fost dezvoltate numeroase opinii în legătură cu modul în care acești factori influențează șansele ca un minor să devină victimă a traficului, respectiv subiect pasiv al infracțiunii de trafic de minori, motiv pentru care urmează să analizăm câteva dintre părerile de specialitate ale unor cunoscuți autori penaliști. Totodată, vom expune constatările acelorași autori cu privire la diferența dintre subiectul pasiv și victima unei infracțiuni.

În lucrarea intitulată *„Drept penal – Partea generală”*, Florin Streteanu considera subiectul pasiv ca fiind *„persoana titulară a valorii sociale care constituie obiectul juridic al infracțiunii”*, *„o persoană fizică, o persoană juridică, inclusiv persoanele juridice care nu pot avea calitatea de subiect activ (Statul, autoritățile publice etc.), sau chiar societatea”*⁶⁹. Cu referire la Stat, în unele dintre lucrările de specialitate se menționează cum acesta apare de fiecare dată în poziția subiectului pasiv general și imediat, datorită faptului că orice infracțiune care este comisă atrage după sine lezarea societății. Societatea, la rândul ei, este reprezentată de către Stat⁷⁰. De asemenea, calitatea de subiect pasiv al infracțiunii, conform doctrinei, o poate avea și o persoană concepută, dar nenăscută, precum este în cazul infracțiunii de vătămare a fătului sau a celei de avort⁷¹.

⁶⁷ R. Simus, *Minorul – victimă a traficului de persoane*, în *„Acta Universitatis George Bacovia. Juridica”*, vol. V, nr. 1/2016, p. 6, disponibil la adresa <https://www.ugb.ro/Juridica/Issue9RO/9.%20Minorul%20-%20victima%20traficului%20de%20persoane.Roxana%20Simus.RO.pdf>, accesat ultima dată la 16 martie 2023.

⁶⁸ *Idem*, p. 5.

⁶⁹ F. Streteanu, D. Niță, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 278.

⁷⁰ V. Dongoroz, *apud* F. Streteanu, D. Niță, *op. cit.*, p. 278 ; C. Bulai, B. Bulai, *apud* F. Streteanu, D. Niță, *op. cit.*, p. 278.

⁷¹ Tr. Pop, *apud* F. Streteanu, D. Niță, *op. cit.*, p. 278.

Trebuie subliniat faptul că un animal nu poate face parte din niciuna dintre categoriile de subiecte pasive menționate anterior, deși în prezent există legi care incriminează și sancționează maltratarea acestuia⁷². În cazul în care obiectul infracțiunii îl constituie abuzul asupra unui animal, din nou, doctrina a lămurit acest aspect, ajungând la concluzia că este vorba despre o infracțiune contra ordinii publice, iar subiectul pasiv este reprezentat de către societate⁷³.

În același sens, subiectul pasiv nu poate și nici nu trebuie să fie confundat cu persoana prejudiciată, respectiv victima. Aceasta din urmă se referă la orice persoană care, în urma comiterii unei infracțiuni, a suferit un prejudiciu sau o pierdere, fie ea umană sau materială. Desigur, nu de puține ori, în funcție de infracțiunea comisă, persoana prejudiciată și subiectul pasiv sunt una și aceeași, acest lucru fiind valabil în cazul furtului. Când vorbim însă despre infracțiuni catalogate de Codul penal ca fiind grave, precum este infracțiunea de omor, situația se modifică, în sensul în care subiectul pasiv este persoana ucisă, în timp ce victimele sau persoanele prejudiciate sunt reprezentate de familia subiectului pasiv, apropiatii acestuia.

La nivel practic, putem spune că în cazul comiterii infracțiunii de trafic de minori există situații în care victima și subiectul pasiv sunt una și aceeași persoană, dar și spețe în urma cărora rezultă că subiectul pasiv este minorul traficant, iar persoana sau persoanele prejudiciate sunt reprezentate de către familia minorului.

În cazul primei situații, cu titlu de exemplu putem lua cazul minorei C.C, în vârstă de 14 ani, care s-a dus împreună cu două prietene la o petrecere. După un timp, C.C și alte două fete au plecat de acolo cu un alt prieten, care le-a lăsat pe toate în fața unui bloc. Acestea au intrat în apartamentul inculpatului A.A și al concubinei sale, O.O. Tinerele s-au culcat acolo, iar a doua zi, când s-au trezit, inculpatul a început să-i facă propuneri minorei C.C de a practica prostituția, deși, menționează instanța, acesta cunoștea că fata este minoră. Pentru a o putea convinge, inculpatul i-a dat ca exemplu alte fete care practicau prostituția de o perioadă mai lungă de timp și care câștigau foarte mulți bani. Deoarece C.C trăia în condiții precare de viață și provenea dintr-o familie dezorganizată, orfană de tată, cu o mamă care trăia în relații de concubinaj cu numeroși bărbați și într-un mediu în care se consumau frecvent băuturi alcoolice, a acceptat „oferta” inculpatului A.A. De asemenea, instanța a reținut, în urma unor evaluări psihologice, că minora C.C avea un IQ de 70 și că în trecut a fost diagnosticată cu depresie și risc suicidal, acestea constituind factori care au influențat decizia fetei de a practica prostituția, crezând că într-adevăr va avea o situație financiară mai bună. Profitând de împrejurările menționate anterior, inculpatul a forțat-o pe minoră să întrețină relații sexuale cu mai mulți bărbați zilnic, timp de aproximativ 3 luni, toți banii

⁷² Unul dintre aceste acte normative este Legea nr. 205/2004 (republicată) privind protecția animalelor, publicată în Monitorul Oficial nr. 320 din 30 aprilie 2014.

⁷³ Tr. Pop, *apud* F. Streteanu, D. Niță, *op. cit.*, p. 278.

fiind încasați de acesta din urmă. C.C nu avea posibilitatea să părăsească apartamentul, ușa fiind închisă cu cheia, iar cheia aflându-se în permanență la inculpat. În urma unei discuții pe care au avut-o minora și inculpatul, fata i-a reproșat că a mințit-o și că dorește să plece, iar A.A a refuzat să îi deschidă ușa până în momentul în care a C.C a spus că va suna poliția. În cele din urmă, inculpatul a lăsat-o să părăsească apartamentul, dar a amenințat-o pe minora că o va bate în cazul în care sesizează organele de poliție⁷⁴.

Astfel, putem observa o situație în care minorul deține atât calitatea de victimă (a suferit pierderi materiale, neprimind sumele de bani care i s-au promis), cât și de subiect pasiv (infracțiunea și urmările acesteia fiind îndreptate împotriva minorei). În plus, nu trebuie trecut cu vederea faptul că toți acești factori, respectiv nivelul de educație scăzut, situația familială precară, sărăcia și lipsa de afectivitate din partea părinților și a persoanelor apropiate – factori analizați în capitolele anterioare, conduc la o astfel de situație, în care minorul este vulnerabil în fața traficantilor. Așa cum am menționat și în incipitul capitolului 4, studiile au concluzionat că minorii sunt abordați într-o manieră directă, tocmai pentru a le fi descoperite aceste puncte slabe și pentru a putea fi exploatare.

Pentru cea de-a doua situație, când victima este reprezentată de către părinții minorului, iar cel din urmă este subiectul pasiv, elocventă este speța în care partea vătămată, O.M, elevă în clasa a noua, l-a cunoscut pe inculpatul T.M. Aceștia au continuat să vorbească până când inculpatul i-a spus minorei că urmează să plece în Italia și i-a propus și acesteia să îl însoțească. Instanța a reținut că inculpatul a cunoscut faptul că O.M este minoră, întrebând-o ce părere ar avea părinții acesteia dacă ar afla că fata vrea să meargă cu inculpat în Italia. Minora a luat decizia ca aceasta și inculpatul să se întâlnească câteva luni mai târziu, stabilind care ar putea fi momentul potrivit pentru a putea pleca din țară, dar fără ca părinții fetei să îi simtă lipsa. În urma întâlnirii, cei doi au căzut de comun acord asupra perioadei în care va pleca alături de inculpat. Între timp, fata a plecat din casa părinților săi și s-a stabilit în apartamentul unui prieten de-al inculpatului, unde i-au fost asigurate haine, hrană și o carte de identitate falsă. La sfârșitul lunii septembrie, O.M. a plecat cu autocarul în Italia, dar, pentru că nu a reușit să reproducă datele de identificare de pe actul de identitate fals, minora a fost coborâtă, alături de o altă fată racolată de inculpat. Câteva luni mai târziu, minora a ajuns în Italia, plecând cu un microbuz condus de un prieten de-al inculpatului, iar după aproximativ o săptămână, timp în care a locuit cu T.M, minora a fost obligată de acesta să practice prostituția pentru o perioadă de aproximativ 3 luni, sub pretextul că nu mai au bani să se întrețină. Totuși, în această perioadă, minorei i-a fost dat un telefon de

⁷⁴ Trib. Iași, Secția penală, decizia nr. 539 din 10 mai 2019, disponibilă la adresa <http://www.rolii.ro/hotarari/5fdebc55e490092813000033>, accesată ultima dată la 15 iulie 2023.

către inculpat, pe care îl putea folosi în prezența sa, cu scopul de a-și suna părinții, deoarece T.M cunoștea că fata este minoră și că este căutată de autorități în țară⁷⁵.

Așadar, având la bază informațiile menționate anterior, putem afirma faptul că părinții minorei O.M au îndeplinit calitatea de victime, îndeplinindu-și obligațiile părintești și anunțând organele competente de dispariția fetei. Totodată, minora este subiectul pasiv, întrucât asupra acesteia s-au reflectat consecințele infracțiunii comise de T.M.

Continuând cu opiniile culese din doctrină, una dintre acestea analizează ipoteza conform căreia subiectul pasiv al infracțiunii trebuie să îndeplinească o serie de condiții generale și speciale. Condițiile generale presupun ca persoana juridică sau fizică trebuie să fie titulară unei valori sociale, valoare ce este protejată de legea penală. În numeroase cazuri, așa cum am demonstrat anterior, subiectul pasiv poate fi și persoana păgubită prin infracțiune, dar există o posibilitate ca persoana păgubită și subiectul pasiv să fie diferiți. Prin condiții speciale înțelegem acele condiții care sunt prevăzute în conținutul infracțiunii. Spre exemplu, în cazul infracțiunii de ucidere sau vătămare a nou-născutului săvârșită de către mamă (art. 200 C. pen.), copilul nou-născut îndeplinește funcția de subiect pasiv, iar pentru infracțiunea de ultraj, regăsită în cuprinsul art. 257 C. penal, subiectul pasiv trebuie să fie un funcționar ce îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat aflat în exercitarea atribuțiilor de serviciu sau în legătură cu exercitarea acestor atribuții⁷⁶.

În mod similar, într-o altă părere se statuează că subiectul pasiv al infracțiunii este „persoana (fizică sau juridică) titulară a valorii sociale ocrotite penal, împotriva căreia s-a îndreptat infracțiunea și asupra căreia se răsfrânge urmarea socialmente periculoasă a infracțiunii”⁷⁷. Autorul adaugă, asemeni lui Streteanu, că atât statul, cât și o persoană concepută, dar nenăscută, pot constitui subiecți pasivi ai unei infracțiuni.

Ceea ce interesează pentru subiectul abordat în cadrul acestei lucrări este ideea că în cursul procesului penal, deși subiectul pasiv poate avea calitatea fie de persoană vătămată, fie de parte civilă atunci când introduce o acțiune civilă în procesul penal, fie ambele, partea civilă nu are întotdeauna calitatea de subiect pasiv. Explicația este una concisă, și anume că prejudiciul cauzat prin săvârșirea unei infracțiuni poate fi îndreptat spre o altă persoană, nu neapărat cea a subiectului pasiv, iar cu titlu de exemplu se poate discuta despre o persoană care produce un accident rutier ce se soldează cu decesul șoferului celeilalte mașini, iar prejudiciul material este identificat în patrimoniul persoanelor care se aflau în

⁷⁵ Trib. București, Secția I penală, decizia nr. 803 din data de 19 mai 2015, disponibilă la adresa <http://www.rolii.ro/hotarari/587d4052e490093c240035b2>, accesată ultima dată la 13 iulie 2023.

⁷⁶ C. Mitrache, Cr. Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, ed. 4 revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2022, pp. 161 – 162.

⁷⁷ M. Udroi, *Drept penal. Partea generală*, ed. 6 revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2019, p. 100.

întreținerea decedatului. Aceștia din urmă, respectiv persoanele aflate în întreținerea șoferului decedat, nu sunt subiecți pasivi ai infracțiunii, ci sunt victime, subiectul pasiv fiind persoana decedată. Se poate observa, deci, că doctrina face diferența dintre subiectul pasiv și victima unei infracțiuni.

Ne raliem acestor păreri și menționăm că este necesară deosebirea dintre subiectul pasiv și victima infracțiunii de trafic de minori, deoarece, în funcție de această calitate atribuită minorului traficant, pot fi luate mai multe măsuri pentru repararea prejudiciului cauzat. De pildă, în cazul în care minorul este atât victima, cât și subiectul pasiv al infracțiunii, toate consecințele ce decurg din săvârșirea infracțiunii de către subiectul activ și din soluționarea procesului de judecată vor fi răsfrânte asupra minorului, în timp ce cea de-a doua situație, în care minorul este subiectul pasiv, iar familia și apropiații acestuia reprezintă victimele infracțiunii, atrage după sine o extensie a acestor consecințe. Mai exact, această diferențiere oferă nu doar minorului, ci și familiei sau celor apropiați, posibilitatea de a cere în instanță, printre altele, dreptul la despăgubiri. Drept efect, eventualele sume ce vor trebui a fi plătite de către inculpat se majorează considerabil.

5. CONCLUZII

Având în vedere toate cele analizate mai sus, mai exact legăturile de cauzalitate între frica de victimizare și criminalitatea reală, factorii subiectivi și factorii circumstanțiali care influențează frica de a fi victima unei infracțiuni, dar și dispozițiile articolului 211 din Codul penal (prin raportare la condițiile în care minorii devin victime ale traficantilor), în România încă există diferențe mari între clasele sociale și zona de proveniență a indivizilor, iar de aici pornește o altă serie de factori care atrag creșterea procentului de persoane minore traficate. Ca de exemplu, nivelul de educație pentru copiii din zonele rurale este mai mic față de cel al minorilor din zonele urbane, deoarece resursele necesare desfășurării unui proces corect de educare lipsesc (un număr mic de profesori care își desfășoară orele în clase slab echipate, prea puține cadre didactice pentru un număr prea mare de elevi). Totuși, privind dintr-o altă optică, multe persoane consideră că în orașe se comit mult mai multe infracțiuni, întrucât viața urbană poate fi mai dificilă, asemeni adaptării persoanelor în cercurile sociale. Și acestea din urmă influențează nivelul de infracțiuni comise: la sate, persoanele se cunosc între ele, iar pentru a comite o infracțiune, indiferent că vorbim despre trafic de minori sau despre oricare alta, comiterea lor presupune un proces mai dificil. În mediul urban există mai multe ocazii pentru ca acțiunile infracționale să fie comise, cercurile sociale fiind atât de diverse încât pot îngreuna o anchetă a organelor de poliție.

Pentru combaterea și prevenirea traficului de minori este necesară o adevărată schimbare pe plan național, pornind de la cetățeni, care ar trebui să se implice mai

mult în viața civică și să fie mai puțin toleranți atunci când se întâlnesc cu astfel de situații tragice și ajungând până la autoritățile statului, care trebuie să cunoască îndeaproape această problemă și să vină cu strategii menite să reducă fenomenul infracțional al traficului de persoane, respectiv de minori.

6. PROPUNERI DE LEGE FERENDA

Legislația este unul dintre cele mai puternice instrumente pe care comunitatea națională o are la dispoziție, pentru că permite definirea infracțiunii, stabilirea de sancțiuni și de obiective comune pentru urmărirea penală a infractorilor și protejarea victimelor⁷⁸. Astfel, cum lipsa de intervenție nu constituie politici eficiente în fața conduitelor infracționale din România și din alte țări ale lumii, au fost experimentate, în acest sens, mai multe acțiuni preventive și punitive a traficantilor de minori.⁷⁹

De lege ferenda, se poate vorbi despre următoarele acțiuni ce pot fi luate în sensul prevenirii și combaterii traficului de minori: așa cum am amintit anterior, componenta educațională reprezintă una dintre cele mai importante aspecte ce trebuie să fie luate în vedere. Așadar, considerăm necesară (1) *organizarea unor programe de informare atât pentru copii, cât și pentru adulți*. În cadrul acestora vor fi purtate discuții cu persoane pregătite în domeniul traficului de minori, care cunosc modul de operare al traficantilor, dar și cu persoanele care intervin în aceste situații și cu psihologii care au interacționat cu victimele. Cu scopul de a veni în sprijinul acțiunilor de prevenire a traficului de minori și, pentru că în prim-plan se află copiii, prin prezenta lucrare se propune instituirea unui cadru legislativ care să includă obligația de a realiza un protocol între fiecare unitate școlară din țară și Inspectoratele de Poliție Județene, prin care reprezentanții ai Poliției Române să se deplaseze în școli și să informeze minorii cu privire la riscurile la care sunt supuși și ce acțiuni pot întreprinde pentru a nu deveni victimele traficului, iar aceste dispoziții pot fi inserate în *Legea educației naționale nr. 1/2011*.

Aducând în discuție specialiștii, întrucât au un rol esențial în prevenirea și combaterea traficului de minori, pregătirea acestora trebuie să aibă loc în mod continuu. Astfel, (2) *adoptarea unui nou act normativ în cadrul unităților de pregătire profesională, precum este Direcția de Pregătire Profesională (aparținând Poliției Române), cât și modificarea actelor normative deja existente (asemeni Hotărârii 1/2019 și a Hotărârii 52/2021 privind educația și formarea profesională ale psihologilor cu drept de liberă practică), care să creeze cadrul necesar pentru instruirea psihologilor, a magistraților, organelor de poliție, personalului medical și ai asistenților sociali, în vederea recunoașterii*

⁷⁸ A.M. Tamaș (coord.), *op. cit.*, p. 24, disponibil la adresa <https://anitp.mai.gov.ro/ro/docs/studii/Raport%20anual%202021.pdf>, accesat ultima dată la 21 martie 2023.

⁷⁹ O. Ciuchi, *op. cit.*, p. 99.

caracteristicilor victimelor traficului de minori și metodele prin care i se poate asigura protecție și asistență reprezintă o altă propunere. Este imperios ca cei menționați anterior să conștientizeze multiplele traume la care este supus minorul, din momentul în care devine victima traficantilor și până la cel în care se află în sala de judecată și trebuie să re trăiască momentele răpirii.

De asemenea, trebuie menționat că, în urmă cu 12 ani a fost lansat mecanismul național de alertă publică „ALERTĂ RĂPIRE COPIL”. În prezent, acesta nu își mai manifestă niciun tip de efect, conform singurului articol identificat, publicat de o agenție de presă⁸⁰. În schimb, Departamentul pentru Situații de Urgență a lansat anul acesta o formă actualizată a aplicației DSU, prin care utilizatorii pot primi diferite tipuri de alertă (pentru cutremure, atenționări meteorologice și nu numai) și, în plus, pot să raporteze situații de urgență, trimițând fotografii, mesaje sau clipuri video. Totuși, pentru că există posibilitatea reală ca un număr redus de cetățeni să aibă cunoștință despre existența aplicației, iar cei care s-au înregistrat în această aplicație să asocieze “o situație de urgență” cu evenimente de altă natură, considerăm că (3) *autoritățile competente, precum Poliția Locală și administrațiile publice locale au obligația de a promova prin orice mijloace (campanii de informație în instituții, prin intermediul programelor de televiziune și a celor de radio, pe platformele de socializare) aplicația lansată de Departamentul pentru Situații de Urgență.*

Nu în ultimul rând, imposibilitatea de a lua măsurile potrivite vine și din lipsa actelor de identitate a copiilor. Deoarece nu dețin cel puțin un act de identitate (fie certificat de naștere, fie buletin), din punct de vedere legal aceștia nu există, ceea ce rezultă în faptul că nu pot beneficia de drepturile și libertățile garantate prin Constituție și nici nu pot fi protejați în cazul răpirii acestora. În consecință, minorii sunt excluși din cercurile sociale și șansele ca aceștia să fie găsiți în timp util în cazul în care sunt declarați dispăruți se diminuează drastic. Cunoscând această problemă, ultima dintre propunerile de *lege ferenda* este (4) *modificarea procesului de obținere a certificatului de naștere, în așa fel încât minorului să îi fie eliberat documentul încă din spital. Mai exact, în baza tuturor documentelor necesare înregistrării certificatului de naștere, unul dintre părinți nu va mai trebui să se deplaseze la structura de stare civilă din cadrul D.P.C.L.E.P.⁸¹, S.P.C.L.E.P.⁸² sau la primăria care a înregistrat actul de naștere ori de la domiciliul solicitantului, ci un funcționar se va deplasa la maternitate imediat după momentul nașterii și va întocmi actele*

⁸⁰ Pentru mai multe detalii cu privire la mecanismul de funcționare al sistemului, precum și ultima dată când a fost folosit, a se vedea <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/sistemul-alerta-rapire-copil-folosit-o-singura-data-in-8-ani-deviza-sa-fiecare-secunda-conteaza.html>.

⁸¹ Direcția Publică Comunitară Locală de Evidență a Persoanelor. Pentru mai multe detalii, a se vedea <https://evpilfov.ro/spclep-peris/>.

⁸² Serviciul Public Comunitar Local de Evidență a Persoanelor. Pentru mai multe detalii, a se vedea <https://evpilfov.ro/spclep-voluntari/>.

necesare eliberării certificatului. Astfel, termenele pentru declararea și înregistrarea nașterii copilului⁸³ se vor reduce. În același scop, și termenul legal pentru obținerea certificatului de naștere se poate diminua, de la 30 de zile la 15 zile.

7. Bibliografie

Tratate, cursuri, monografii

1. Bogdan, S., Șerban, D.A., *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra desfășurării justiției*, Ed. Universul Juridic, București, 2022.
2. Cioclei, V., *Manual de criminologie*, Ed. C.H. Beck, București, 2022.
3. Cioclei, V., *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, Ed. C.H. Beck, București, 2022.
4. Ciuchi, O., *Devianță și criminalitate într-o societate în tranziție*, Ed. Lumen, București, 2011.
5. Manea, T., Tiugan, H. – Ș., *Criminologie*, Ed. ASE, București, 2021.
6. Mitrache, C., Mitrache, Cr., *Drept penal român. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2022.
7. Manea, T., Constantinescu – Mărunțel, C.N., Tiugan, H. – Ș., *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei, Infracțiuni contra patrimoniului*, Ed. Hamangiu, București, 2022.
8. Preda, A., *Criminologie*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, 2011.
9. Streteanu, F., Niță, D., *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014.
10. Udroi, M., *Drept penal. Partea generală*, Ed. C.H. Beck, București, 2019.
11. Udroi, M., *Drept penal. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2019.

Articole, studii de specialitate

1. Beaulieu, M. (coord.), *Are elderly men worried about crime?*, "Journal of Aging Studies", 2007.
2. C. Constantinescu-Mărunțel, *The Rather Ambiguous Notion of Justice Utilised by the European States*, Union of Jurists of Romania. "Law Review" 10 (2), 2020, p. 53-63
3. Curiel, R.P., Bishop, S.R., *Fear of crime: the impact of different distributions of victimisation*, în "Palgrave Communications", vol. IV, 2018.

⁸³ Termenele pentru declararea și înregistrarea nașterii copilului sunt următoarele: 30 de zile de la data nașterii, pentru copilul născut viu și aflat în viață; 3 zile de la data nașterii, pentru copilul născut mort; 24 de ore de la data decesului, pentru copilul născut viu care a decedat în cadrul termenului de 30 de zile; 30 de zile pentru copilul cu vârsta de până la un an, găsit sau părăsit de mamă în maternitate/ unități sanitare.

4. Dugan, A., *In U.S., 37% do not feel safe walking at night near home*, "Gallup Poll", 2014.
5. Ferraro, K.F., *Women's Fear of Victimization: Shadow of Sexual Assault?*, "Social Forces", 1996.
6. Franklin, C.A., Franklin, T.W., *Predicting fear of crime: Considering differences across gender*, "Social Justice Research", 2008.
7. Goodey, J., *Boys don't cry: Masculinities, fear of crime, and fearlessness*, "British Journal of Criminology", 1997.
8. Harcourt, B.E., Ludwig, J., *Broken windows: new evidence from New York City and a five-city social experiment*, "U Chicago Law Rev", 2006.
9. Lane, J., *Fear of gang crime: A qualitative examination of the four perspectives*, "Journal of Research in Crime and Delinquency", 2002.
10. Lane, J. (coord.), *Fear of crime in the United States: Causes, consequences, and contradictions*, "Carolina Academic Press", 2014.
11. Lorenc, T., *Crime, Fear of crime and mental health: synthesis of theory and systematic reviews of interventions and qualitative evidence*, "NIHR Journals Library", 2014.
12. McKee, K.J., Milner, C., *Health, fear of crime and psychosocial functioning in older people*, "Journal of Health Psychology", 2000.
13. Meeker, J.W., Lane, J., *Ethnicity, information sources, and fear of crime*, "Victims and Offenders", 2011.
14. Melde, C. (coord.), *"I got your back": An examination of the protective function of gang membership in adolescence*, "Criminology", 2009.
15. Merton, R.K., *Social Theory and Social Structure*, "New York: The Free Press", 1968.
16. Rader, N.E. (coord.), *An empirical assessment of the "threat of victimization": Considering fear of crime, perceived risk, avoidance, and defensive behaviors*, "Sociological Spectrum", 2007.
17. Rader, N.E., *Fear of Crime*, Oxford Research Encyclopedia of Criminology. nr. 29/2013.
18. Rader, N.E., *Gendered fear strategies: Intersections of doing gender and fear management strategies in married and divorced women's lives*, "Sociological Focus", 2008.
19. Ruijsbroek, A. (coord.), *Social safety, self-rated general health and physical activity: changes in area crime, area safety feelings and the role of social cohesion*, "Health Place", 2014.
20. Sampson, R.J. (coord.), *Neighborhoods and violent crime: a multilevel study of collective efficacy*, "Science", 1997.
21. Scarborough, B.K., *Assessing the relationship between individual characteristics, neighborhood context, and fear of crime*, "Journal of Criminal Justice", 2010.
22. Sellin, T., *Culture Conflict and Crime*, "American Journal of Sociology", 1938.

23. Simus, R., *Minorul – victimă a traficului de persoane*, "Acta Universitatis George Bacovia. Juridica", 2016.

24. Skogan, W.G., *The impact of victimization on fear*, "Crime & Delinquency", 1987.

Site-uri web

1. Agenția Națională Împotriva Traficului de Persoane - <https://anitp.mai.gov.ro/>.

2. Comisia Europeană - https://commission.europa.eu/index_en.

3. Ministerul Public, Rapoarte de activitate ale Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - <https://www.mpublic.ro/ro/content/raport-de-activitate>.

4. Rolii - <http://www.rolii.ro/>.

Jurisprudență

1. Tribunalul Iași, Secția penală, decizia nr. 539 din 10 mai 2019

2. Tribunalul București, Secția I penală, decizia nr. 803 din data de 19 mai 2015

VALENȚE ȘI INADVERTENȚE ALE REGLEMENTĂRII CONSTITUȚIONALE ȘI LEGALE A ACTELOR CE FAC OBIECTUL CONTROLULUI DE TUTELĂ ADMINISTRATIVĂ EXERCITAT DE PREFECT¹

Conf. univ. dr. Anca-Jeanina NIȚĂ

Abstract

This paper aims to discuss the variables of exerting the administrative tutelage control by the Prefect, a prerogative related to the sphere of administrative litigation, as regulated by Law no. 554/2004.

It showcases the current constitutional and legal status of the Prefect in Romania, analysing the provisions of article 123 of said law, from the section concerning local public administration. It makes note of the provisions of Emergency Ordinance no. 57/2019 on the Administrative Code referring to local public authorities and it underlines some inadvertences of the regulation.

It invokes the decisions of the High Court of Cassation and Justice – the Panel for solving certain legal questions, which brought to an end the case law controversies concerning the types of acts which are subject to the administrative tutelage control.

The author argues that the dispute – yet unsolved, concerning the measure in which such regulations can add to the constitutional text, by means of organic law, another legal subject – i.e., the president of the county council, whose acts are thus subject to the legality control of the Prefect – requires legislative intervention.

It concludes by expressing the opinion according to which, until the Constitution shall be amended, and the infra-constitutional provisions as well, the acts of the county council president cannot be left out of the objective litigation set into motion by the prefect.

Keywords: Constitution, Administrative Code, Prefect, administrative tutelage, president of the county council

1. Succinte considerații introductive

Devenită o constantă a discursului politic, reforma administrației publice nu a ocolit nici problematica tutelei administrative care a fost - și încă este - amplu

¹ Articolul este extras din Revista de Drept Constituțional nr. 2/2022 (https://revistadedreptconstitutional.ro/wp-content/uploads/1contents/2022_2/Art06Revista_de_drept_constitutional_nr_2_2022_Nita.pdf), unde a fost publicat integral în limba engleză.

analizată în doctrina de specialitate, constituind, totodată, o instituție de real interes pentru administrația publică și pentru practicienii dreptului.

Controlul de tutelă este preluat de dreptul public din dreptul privat - mai precis din dreptul familiei, fiindu-i configurat însă un alt conținut. În dreptul privat, instituția controlului de tutelă semnifică protecția și ocrotirea intereselor persoanelor lipsite de discernământ, în vreme ce în dreptul public instituția tutelei administrative - de sorginte franceză, vizează protejarea interesului general în raport de interesele locale invocate și „legiferate” în considerarea autonomiei locale și a descentralizării administrative.

Dihotomia centralizare-descentralizare nu poate exista în afara instituției tutelei administrative. În literatura de specialitate autohtonă², pe drept cuvânt, s-a afirmat că, „în pofida faptului că tutela pare a fi un termen devalorizant, prin prisma accepțiunii sale din dreptul civil, semnificația sa juridică permite menținerea unei distanțe absolut necesare între organele de stat și autoritățile colectivităților locale. Ea permite, deopotrivă, ca autoritățile descentralizate să scape ierarhiei organelor puterii centrale, dar și să fie absorbite în ierarhia normelor juridice”.

Specific contenciosului obiectiv de anulare, controlul de tutelă administrativă este un control special exercitat de autoritățile centrale sau de reprezentanții acestora asupra organelor administrației publice descentralizate, deconcentrate și autonome.

Potrivit administratiștilor, controlul de tutelă administrativă „se află în plină expansiune, în condițiile în care diferitele părți componente ale sistemului administrației se organizează și vor funcționa autonom”³.

2. Consacrarea legislativă a tutelei administrative exercitată de prefect

Constituția României din 1991 - revizuită în 2003, repune instituția prefectului pe noi principii organizatorice și funcționale, pornind de la tradițiile românești în materie⁴, dar nu consacră expressis verbis instituția tutelei administrative.

Profesorul Antonie Iorgovan afirma că „a fi propusă această noțiune (tutela administrativă) în Tezele sau Proiectul Constituției ar fi însemnat o greșeală de tact politic; această noțiune ar fi șocat, atunci când se căutau formele care să exprime ideea de «autonomie», nu de «tutelă»; după zeci de ani de regimuri autoritare se

² V. Stratan, „Tutela în dreptul administrativ francez”, în revista *Analele Universității de Vest din Timișoara, Seria Drept*, p. 42, articol disponibil pe site-ul <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1481045738-asist.-univ.-dr.-violeta-stratan.pdf>.

³ E. Bălan, „Instituții administrative”, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 183.

⁴ Instituția prefectului - în administrația societății românești a fost consacrată prin Legea pentru înființarea consiliilor județene, din 2 aprilie 1864 și Legea comunală din 1 aprilie 1864, inspirate după modelul francez al timpului.

căutau formule pentru o autonomie locală reală”⁵. În raport de această afirmație, îndrăznim să spunem că rațiunea pentru care legiuitorul constituant nu a consacrat în mod expres controlul de tutelă este justificată exclusiv pe considerentele de ordin politic ale momentului.

Art. 123 din Constituția republicată - cu denumirea marginală „Prefectul”, care stă la baza structurii instituționale a acestei funcții cheie din administrația publică, prevede: „(1) Guvernul numește un prefect în fiecare județ și în municipiul București. (2) Prefectul este reprezentantul Guvernului pe plan local și conduce serviciile publice deconcentrate ale ministerelor și ale celorlalte organe ale administrației publice centrale din unitățile administrativ-teritoriale. (3) Atribuțiile prefectului se stabilesc prin lege organică. (4) Între prefecti, pe de o parte, consiliile locale și primari, precum și consiliile județene și președinții acestora, pe de altă parte, nu există raporturi de subordonare. (5) Prefectul poate ataca, în fața instanței de contencios administrativ, un act al consiliului județean, al celui local sau al primarului, în cazul în care consideră actul ilegal. Actul atacat este suspendat de drept”.

Textul constituțional se regăsește plasat în cuprinsul Titlului III – „Autoritățile publice”, Capitolul V – „Administrația publică”, Secțiunea a 2-a „Administrația publică locală”.

În doctrina de specialitate⁶, s-a subliniat faptul că „inserarea art. 123 în cuprinsul secțiunii consacrate administrației publice locale nu trebuie să determine concluzia că prefectul reprezintă o autoritate a administrației publice locale, această poziționare fiind justificată prin rolul de organ de tutelă administrativă pe care îl exercită prefectul”.

Fără a nega justetea argumentației sus menționate, opinăm – astfel cum ne-am mai exprimat⁷, că o opțiune mai inspirată era poziționarea prefectului în cuprinsul unei secțiuni distincte „Administrația publică centrală în teritoriu”, soluție avansată de altfel prin propunerea legislativă privind revizuirea Constituției României⁸.

Autoritățile publice prin care se realizează autonomia locală – în comune și orașe, sunt consiliile locale – autorități deliberative și primarii - autorități executive, care funcționează ca autorități administrative autonome și rezolvă treburile publice din comune și orașe. În acest sens stau dispozițiile art. 121 din Constituție, preluate și dezvoltate în art. 105-106 din Codul administrativ.

La nivel județean, această misiune revine consiliilor județene, organe deliberative, care – după cum se dispune prin art. 122 din Constituție, au rolul de a coordona activitatea consiliilor locale comunale și orașenești, în vederea realizării

⁵ Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, vol. I, Ed. All Beck, 2001, pp. 454-455.

⁶ V. Vedinaș, în I. Muraru și E.S. Tănăsescu (coordonatori), *Constituția României. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 1206.

⁷ A. J. Niță, „Prefectul demnitar public versus prefectul înalt funcționar public – o dispută cu evoluție sinuoasă”, în *Revista „Universul Juridic”* nr. 3/2021, p. 47.

⁸ *Decizia C.C.R. nr. 80/2014 asupra propunerii legislative privind revizuirea Constituției României*, publicată în M. Of. nr. 246 din 7 aprilie 2014.

serviciilor publice de interes județean. Observăm că *legiuitorul constituant* - în cuprinsul art. 122, nu face referire și la *autoritatea executivă de la nivel județean*, despre care în Constituție regăsim trimitere în cuprinsul art. 123 alin. (4). Potrivit acestui din urmă text constituțional, *între prefect – reprezentant al Guvernului în teritoriu, pe de o parte, și consiliile locale și primari, consiliile județene și președinții acestora, pe de altă parte, nu există raporturi de subordonare*.

Legiuitorul delegat – adoptând O.U.G. nr. 57/2019 privind Codul administrativ⁹, inspirat de dispozițiile art. 121-122 din Constituție, stabilește că: *„Autoritățile administrației publice locale sunt: consiliile locale, primarii și consiliile județene”* (art. 3). Textul art. 3 ne apare a intra oarecum în contradicție cu alte două norme ale Codului, respectiv, cu cea care stabilește că *autoritățile executive la nivelul UAT-urilor sunt „primarii comunelor, ai orașelor, ai municipiilor, ai subdiviziunilor administrativ teritoriale ale municipiilor, primarul general al municipiului București și președintele consiliului județean [art. 5 lit. n)] și cea care consacră autoritățile administrației publice din județe, care stabilește expres că președintele consiliului județean conduce consiliul județean”* [art. 107 alin. (2)].

Revenind la textele constituționale, se cuvine a preciza că alin. (5) al art. 123 trebuie raportat la dispozițiile art. 126 alin. (6) din Constituție, care prevăd că instanțele judecătorești, pe calea contenciosului administrativ, exercită controlul judecătoresc al actelor administrative ale autorităților publice, cu excepția celor care privesc raporturile cu Parlamentul, precum și a actelor de comandament cu caracter militar.

În acord cu art. 123 alin. (5) din Constituție, *Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004*¹⁰, cu modificările și completările ulterioare, stabilește – în art. 3 alin. (1), că *prefectul poate ataca direct în fața instanței de contencios administrativ „actele emise de către autoritățile administrației publice locale”*, dacă le consideră nelegale; acțiunea se formulează în termenul prevăzut de art. 11 alin. (1), care începe să curgă de la momentul comunicării actului către prefect și în condițiile prevăzute de *Legea nr. 554/2004*.

De la adoptarea actului normativ și până în prezent, art. 3 alin. (1) nu a suferit modificări, astfel încât se referă, generic, la *„actele emise de autoritățile administrației publice locale”*.

Sesizată cu soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiile art. 3 alin. (1) din *Legea nr. 554/2004*, Curtea Constituțională – prin *Decizia nr. 482/2011*¹¹, constată că prevederile criticate reprezintă o reiterare a dispozițiilor constituționale [art. 123 alin. (5)] și, în consecință, este vădit nefondată critica de

⁹ Publicată în M. Of. nr. 555 din 5 iulie 2019.

¹⁰ Publicată în M. Of. nr. 1154 din 7 decembrie 2004.

¹¹ Decizia nr. 482/2011 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 3 alin. (1) din *Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004* și ale art. 70 din *Legea nr. 393/2004* privind Statutul aleșilor locali, publicată în M. Of. nr. 473 din 6 iulie 2011.

neconstituționalitate a acestora. Totodată, Curtea reține că susținerea autorului excepției de neconstituționalitate potrivit căreia textul de lege criticat este neconstituțional în măsura în care se interpretează că tutela administrativă a prefectului s-ar putea exercita și asupra altor acte decât actele administrative emise de autoritățile administrației publice locale, cum ar fi de exemplu actele emise în cadrul unor raporturi juridice civile, contractuale ori de muncă, nu poate fi primită, deoarece reprezintă o chestiune de interpretare și de aplicare a legii, care intră în competența de soluționare a instanței judecătorești, iar nu a instanței de contencios constituțional¹².

Tot la nivel infraconstituțional, dispozițiile art. 123 alin. (5) își găsesc concretizarea expresă și în Codul administrativ. Art. 255 – cu denumirea marginală „Atribuții privind verificarea legalității” prevede: „(1) Prefectul verifică legalitatea actelor administrative ale consiliului județean, ale consiliului local sau ale primarului. (2) Prefectul poate ataca actele autorităților prevăzute la alin. (1) pe care le consideră ilegale, în fața instanței competente, în condițiile legii contenciosului administrativ”.

3. Orientări doctrinare și controverse jurisprudențiale privind actele ce fac obiectul controlului de tutelă administrativă exercitat de prefect

În contextul actualei reglementări constituționale, în doctrină, dar mai cu seamă în practica judiciară, problematica complexă a tutelei administrative exercitată de prefect a suscitat numeroase controverse legate de:

- a) tipologia actelor emise de către autoritățile administrației publice locale;
- b) măsura în care se poate adăuga prin lege organică un nou subiect de drept – respectiv președintele consiliului județean, ale cărui acte să fie supuse controlului de legalitate exercitat de prefect.

În ceea ce privește *tipologia actelor emise de către autoritățile administrației publice locale*, în perioada de incidență a actelor normative anterioare adoptării Codului administrativ, respectiv a Legii nr. 215/2001 a administrației publice locale și Legii nr. 340/2004 privind prefectul și instituția prefectului, Înalta Curte de Casație și Justiție sesizată – în temeiul art. 519 C. pr. civ., în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile¹³ a statuat că:

„În interpretarea dispozițiilor art. 3 din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare, coroborate cu dispozițiile art. 63 alin. (5) lit. e) și art. 115 alin. (2) din Legea administrației publice locale

¹² Considerentele invocate sunt reiterate în Decizia nr. 1369 din 18 octombrie 2011 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 3 alin. (1) teza întâi din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, publicată în M. Of. nr. 14 din 9 ianuarie 2012.

¹³ Mecanism procedural de asigurare a unei practici judiciare unitar.

nr. 215/2001, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și ale art. 19 alin. (1) lit. a) și lit. e) din Legea nr. 340/2004 privind prefectul și instituția prefectului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și ale art. 123 alin. (5) din Constituție, *prefectului îi este recunoscut dreptul de a ataca în fața instanței de contencios administrativ actele administrative emise de autoritățile administrației publice locale, în înțelesul prevederilor art. 2 alin. (1) lit. c) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare*” (Decizia nr. 11/2015¹⁴);

„Dispozițiile art. 3 (...) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare, se interpretează în sensul că *prefectul nu poate ataca în fața instanțelor de contencios administrativ refuzul [asimilat unui act administrativ, potrivit dispozițiilor art. 2 alin. (2) din Legea nr. 554/2004] consiliului local de a pune pe ordinea de zi a ședinței și de a lua act de încetarea de drept a mandatului de consilier local înainte de termen, refuz exprimat la cererea prefectului adresată potrivit atribuțiilor reglementate de dispozițiile art. 19 alin. (1) lit. a) și e) din Legea nr. 340/2004 privind prefectul și instituția prefectului, republicată, cu modificările și completările ulterioare*” (Decizia nr. 26 din 10 octombrie 2016¹⁵).

Soluțiile pronunțate de ÎCCJ - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, sunt în acord cu abordarea doctrinară, valorifică deciziile instanței de contencios constituțional¹⁶ și vin să pună capăt practicii judiciare neunitare în materie.

Cu referire la *măsura în care se poate adăuga la textul constituțional, prin lege organică, un nou subiect de drept - respectiv președintele consiliului județean, ale cărui acte să fie supuse controlului de legalitate exercitat de prefect*, disputa nu este nouă, dar nici soluționată.

Sub imperiul legislației anterioare intrării în vigoare a O.U.G. nr. 57/2019 privind Codul administrativ, în doctrina de specialitate¹⁷ s-a opinat în sensul admiterii controlului de legalitate exercitat de prefect și asupra actelor președintelui consiliului județean. Un argument în sprijinul acestei orientări a fost desprins din redactarea art. 30 alin. (3) din Legea nr. 90/2001 privind organizarea și funcționarea Guvernului României și a ministerelor¹⁸: „Prefectul conduce serviciile publice descentralizate ale ministerelor și aceloralte organe centrale din unitățile administrativ teritoriale și exercită controlul asupra legalității actelor administrative ale consiliului local, ale primarului, ale consiliului județean și ale președintelui consiliului județean”.

¹⁴ Publicată în M. Of. nr. 501 din 8 iulie 2015.

¹⁵ Publicată în M. Of. nr. 996 din 12 decembrie 2016.

¹⁶ Decizia nr. 137/1994, publicată în M. Of. nr. 23 din 2 februarie 1995, Decizia nr. 314/2005, publicată în M. Of. nr. 694 din 2 august 2005, decizia nr. 1353/2008, publicată în M. Of. nr. 884 din 29 decembrie 2008.

¹⁷ D. Apostol-Tofan, *Drept administrativ*, Volumul I, Ediția 4, Ed. C.H. Beck, București, 2018, p. 399.

¹⁸ Publicată în M. Of. nr. 164 din 2 aprilie 2001.

Deși în redactarea Codului administrativ nu regăsim o prevedere similară, în opinia noastră, din economia dispozițiilor sale, orientarea doctrinară mai sus enunțată se impune a fi păstrată.

O dispută cu o evoluție sinuoasă, alegerea președintelui consiliului județean a fost tranșată de Codul administrativ. Alegerea directă a președintelui consiliului județean, pe bază de scrutin unipersonal, îi conferă aceeași legitimitate ca și a autorităților administrației publice locale, enunțate prin art. 3 din Codul administrativ.

De altfel, doamna profesor Verginia Vedinaș - al cărui „teritoriu suveran rămâne codificarea dreptului administrativ și știința acestuia”¹⁹, apreciază că prin legea care va aproba Codul administrativ va trebui să se completeze art. 3, astfel încât să includă și președinții consiliilor județene²⁰.

Contrar opiniei²¹ potrivit cu care funcția de președinte al consiliului județean nu este consacrată în Constituție, nefiind menționată în art.122 – Consiliul județean, ne raliem necondiționat profesorul Antonie Iorgovan care afirma că președintele consiliului județean „a devenit o instituție juridică de rang constituțional”²², în 2003, prin modificările pe care Legea nr. 429/2003 de revizuire a Constituției le-a adus Capitolului V al Titlului III. În mod evident, afirmația este susținută de alin. (4) al art. 123, text nou introdus de legiuitorul constituant derivat.

De altfel, posibilitatea prefectului de a exercita controlul de legalitate și asupra actelor președintelui consiliului județean s-a numărat printre criticile de neconstituționalitate – formulate în temeiul art. 146 lit. a) din Constituție, înainte de promulgarea Legii privind completarea unor prevederi ale Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și a unor prevederi ale Legii nr. 340/2004 privind prefectul și instituția prefectului, cât și a Legii privind Codul administrativ. În ambele cazuri, instanța de contencios constituțional – prin deciziile pronunțate²³, constatând viciile de neconstituționalitate de natură extrinsecă care - în final, atrag neconstituționalitatea legii în ansamblul său, nu a mai procedat la examinarea

¹⁹ M. Voicu, *Laudatio prof. univ. dr. Verginia Vedinaș pentru acordarea titlului de Doctor Honoris Causa*, Constanța, 13 octombrie 2022.

²⁰ Pt detalii, a se vedea V. Vedinaș, *Codul administrativ adnotat, Ediția a III-a revăzută și adăugită*, Ed. Universul Juridic, București, 2021, p. 27.

²¹ A se vedea, *Sesizarea de neconstituționalitate asupra Legii privind Codul administrativ al României*, formulată de Președintele României, disponibilă pe site-ul <https://www.presidency.ro/ro/media/comunicate-de-presa/sesizare-de-neconstituționalitate-asupra-legii-privind-codul-administrativ-al-romaniei>.

²² A. Iorgovan, în M. Constantinescu, A. Iorgovan, I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *Constituția României. Comentarii și explicații*, p. 260 apud V. Vedinaș, *Codul administrativ adnotat, Ediția a III-a revăzută și adăugită*, Ed. Universul Juridic, București, 2021, p. 216.

²³ A se vedea, Decizia nr. 747 din 4 noiembrie 2015 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind completarea unor prevederi ale Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și a unor prevederi ale Legii nr. 340/2004 privind prefectul și instituția prefectului, publicată în M. Of. nr. 922 din 11 decembrie 2015 și Decizia nr.681/2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii privind Codul administrativ al României, publicată în M. Of. nr. 190 din 11 marie 2019

măsurii în care, în contextul actualei reglementări constituționale, se poate adăuga prin lege un nou subiect de drept ale cărui acte să fie supuse controlului de legalitate exercitat de prefect.

Revenind la modalitatea actuală de alegere a președintelui consiliului județean, amintim că instanța de contencios constituțional – prin Decizia nr. 305/2008²⁴, a statuat că „alegerea prin vot uninominal a președintelui consiliului județean este rezultatul votului popular și nu al unor tranzacții politice ale competitorilor electorali”, reglementare de natură a susține dispozițiile constituționale privind autonomia locală.

În acest context, apreciem că rațiunile care justifică posibilitatea prefectului de a ataca în contencios administrativ actele primarului se aplică acum *mutatis mutandis* și în privința actelor președintelui consiliului județean, care – într-adevăr, la data adoptării, respectiv a revizuirii Constituției, era ales indirect, de membrii consiliului județean.

Un argument în plus în sprijinul controlului de legalitate exercitat de prefect și asupra actelor președintelui consiliului județean se desprinde din practica administrativă și din jurisprudența instanțelor de contencios administrativ, care recunoaște președintele consiliului județean calitate procesuală în litigiile întemeiate pe dispozițiile Legii nr. 554/2004.

Sub aspectul menționat, relevantă este opinia exprimată în literatura de specialitate: „Dacă președintele consiliului județean nu e autoritate publică, asta înseamnă automat că el nu are calitate procesuală pasivă în contenciosul administrativ, cel vătămat trebuind să se îndrepte fie împotriva consiliului județean (considerând că dispoziția președintelui este, în realitate, actul consiliului județean), fie împotriva județului”²⁵.

4. Considerații finale

Până la o viitoare intervenție legislativă - menită să clarifice statutul președintelui consiliului județean - de autoritate executivă a administrației publice locale, și să prevadă expres că actele sale sunt supuse controlului de tutelă administrativă, care se impune nu doar la nivelul Codului administrativ, ci și la nivel constituțional, susținem cu convingere că *actele președintelui consiliului județean nu pot fi lăsate în afara contenciosului obiectiv realizat de prefect decât dacă acceptăm abandonarea principiului legalității, consacrat prin art. 1 alin. (5) din Constituție.*

²⁴ Decizia nr. 305/2008 referitoare la sesizarea de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului și pentru modificarea și completarea Legii nr. 67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, a Legii administrației publice locale nr. 215/2001 și a Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali, precum și asupra neconstituționalității legii, în integralitatea sa, publicată în M. Of. nr. 213 din 20 martie 2008.

²⁵ O. Podaru, M.M. Pop, *Provocările limbajului în Codul administrativ*, articol disponibil pe site-ul <https://law.ubbcluj.ro/ojs/index.php/iurisprudencia/article/view/58/8>.

ÎNCETAREA CONTRACTULUI PRIVIND PACHETUL DE SERVICII DE CĂLĂTORIE ÎNAINTE DE ÎNCEPEREA EXECUTĂRII PACHETULUI

Av. Valentin-Lucian FLUERARU

Abstract

The effects of the COVID-19 Pandemic had a major effect on the contracts concluded between tourists and travel agencies and, not infrequently, led to their termination, with the consequence of the obligation of travel agencies to refund to tourists all the amounts they paid based on the terminated contract.

However, a large part of the tourists did not know that in such situations they have the legal right to terminate the contract and request the return of all sums and thus, succumbed to the pressures of the travel agencies and accepted the modification of the contracts or the "transformation" of the money paid in vouchers that they could only use by purchasing tourist services also from the respective travel agency's offer.

Through this paper, we want to make a brief presentation of the situations in which the termination of such a contract can occur before the start of its execution, and the legal effects generated in each situation analyzed, in the hope that it can become a source of information for those interested.

Keywords: tourist service package contracts, termination penalties, termination, travel agency, pandemic

JEL codes: K39

I. Încetarea din inițiativa turistului. Momentul încetării. Motivele legale. Efecte juridice

1. Rezilierea contractului în cazul modificării unor prevederi esențiale ale acestuia

În materia modificării contractului, dreptul comun¹ prevede că un contract valabil încheiat are putere de lege între părți și se modifică numai prin acordul părților ori din cauze autorizate de lege.

¹ Articolul 1270 Cod civil:

(1) Contractul valabil încheiat are putere de lege între părțile contractante.

Cu toate acestea, Ordonanța Guvernului nr. 2/2018 privind pachetele de servicii de călătorie și serviciile de călătorie asociate (în continuare Ordonanța) reglementează o excepție de la această regulă în cazul contractelor având ca obiect astfel de servicii turistice, în sensul că agenția de turism organizatoare poate modifica unilateral contractul dacă sunt îndeplinite în mod cumulativ următoarele condiții:

- i. și-a rezervat acest drept în contract;
- ii. modificarea este nesemnificativă;
- iii. îl informează pe călător cu privire la modificare într-un mod clar, inteligibil și bine evidențiat, pe un suport durabil.

În cazul în care agenția de turism este nevoită să modifice prevederile contractuale, însă nu sunt îndeplinite în mod cumulativ cele trei condiții, nu îi poate impune călătorului aceste modificări, fiind dreptul acestuia de a le accepta sau de a opta pentru rezilierea contractului.

În acest caz, agenția de turism îi va comunica călătorului necesitatea modificării contractului și îi va comunica un termen în care acesta va preciza dacă acceptă modificările propuse sau dorește încetarea contractului.

Informarea trebuie comunicată călătorului în scris și va preciza un termen rezonabil în care acesta își va exprima opțiunea. Răspunsul călătorului trebuie formulat tot în scris, pe suport durabil.

Așadar, călătorul poate înceta contractul înainte de începerea călătoriei atunci când nu este de acord cu propunerea agenției de turism de a modifica semnificativ oricare dintre principalele caracteristici ale serviciilor de călătorie.

Călătorul va comunica agenției de turism opțiunea acestuia privind rezilierea contractului în termenul stabilit, pe suport durabil. Lipsa unui răspuns în termenul precizat în informație îndreptățește agenția de turism organizatoare să considere acceptate modificările.

2. Denunțarea unilaterală

Regula generală prevăzută de Ordonanță este aceea că turistul poate înceta contractul oricând înainte de începerea călătoriei.

Călătorul poate solicita oricând încetarea contractului înainte de începerea călătoriei, chiar și în contextul unor raporturi străine de raportul juridic, care nu au capacitatea de a justifica decizia de încetare, sau chiar fără a motiva această decizie.

În această situație, călătorul poate fi obligat să plătească agenției de turism o penalitate adecvată și justificabilă.

(2) Contractul se modifică sau încetează numai prin acordul părților ori din cauze autorizate de lege.

Legiuitorul nu stabilește valoarea acestor penalități de încetare, fiind lăsată la libertatea părților de a le stabili prin contract.

În cazul în care în contract nu sunt stabilite penalitățile aplicabile, acestea vor fi determinate raportat la momentul încetării și economiile de costuri și de veniturile generate de executare alternativă a serviciilor de călătorie.

De regulă, cu cât încetarea contractului intervine la o dată mai apropiată de începerea călătoriei cu atât penalitățile sunt mai mari și pot ajunge chiar și la 100% din prețul contractului.

De pildă, dacă încetarea contractului intervine cu numai câteva zile înainte de începerea călătoriei, penalitățile pot fi de 100% din prețul plătit deoarece agenția de turism organizatoare poate fi în situația în care nu mai are posibilitatea de a recupera cheltuielile făcute pentru a asigura prestarea serviciilor contractate de către călător.

3. Rezilierea contractului în cazul apariției unor împrejurări inevitabile și extraordinare

Dispozițiile art. 12 alin. (2) din Directiva (UE) 2015/2302 a Parlamentului European și a Consiliului² (în continuare *Directiva*), transpuse în dreptul intern prin art. 13 alin. (3) din Ordonanță, reglementează dreptul călătorului de a rezilia contractul înainte de începerea călătoriei în cazul existenței unor circumstanțe inevitabile și extraordinare care se produc la locul de destinație sau în vecinătatea imediată a acestuia și care afectează în mod semnificativ executarea pachetului sau transportul pasagerilor la destinație.

Condițiile rezilierii contractului în acest caz sunt următoarele:

i. În primul rând, este necesar să fim în prezența unui contract având ca obiect un pachet de servicii de călătorie, conform prevederilor Directivei, valabil încheiat;

ii. A două condiție este apariția unor circumstanțe inevitabile și extraordinare care afectează executare contractului.

Legiuitorul definește noțiunea de circumstanțe inevitabile și extraordinare ca fiind situația care nu poate fi controlată de partea care o invocă și ale cărei consecințe nu ar fi putut fi evitate, chiar dacă s-ar fi luat toate măsurile necesare.

În expunerea de motive a Directivei sunt considerate, cu titlu exemplificativ, circumstanțe inevitabile și extraordinare: războiul, alte probleme grave de securitate precum terorismul, riscuri semnificative pentru sănătatea umană precum epidemia unei boli grave în locul de destinație al călătoriei sau dezastre naturale

² Privind pachetele de servicii de călătorie și serviciile de călătorie asociate, de modificare a Regulamentului CE nr. 2006/2004 și a Directivei 2011/83/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului și de abrogare a Directivei 90/314/CEE a Consiliului.

precum inundațiile, cutremurele sau condițiile meteorologice care fac imposibilă deplasarea în condiții de siguranță către destinație.

În cuprinsul textului de lege regăsim două situații în care circumstanțele inevitabile și extraordinare pot duce la rezilierea contractului:

- Atunci când se produc la locul de destinație sau în imediata vecinătate a acestuia și care afectează în mod semnificativ executarea pachetului, sau

- Atunci când, indiferent de locul în care se produc, afectează în mod semnificativ transportul pasagerilor la destinație.

Aceste două situații vizează, în principal, două dintre elementele principale ale unui pachet de servicii de călătorie, cazarea și transportul. Majoritatea pachetelor de servicii de călătorie au în componența lor aceste două servicii: cazare la destinație și transportul către aceasta.

Astfel, în situația în care, de pildă, în cazul unui sejur în Grecia înainte de începerea călătoriei la locul de destinație apar incendii masive de vegetație, asemenea celor din anul 2018 care au afectat orașul-port Rafina și stațiunea Kineta, aflate în proximitatea Atenei, incendii care au cauzat decesul a 91 de persoane, sau apar fenomene meteorologice care pun în pericol sănătatea sau chiar viața călătorilor, astfel cum s-a întâmplat în anul 2019 când o furtună puternică a cauzat viața a 6 persoane în regiunea Halkidiki, călătorii pot solicita rezilierea contractului.

De asemenea, în cazul în care călătorul a achiziționat servicii de transport cu avionul, iar la aeroportul de destinație a avut loc un atentat terorist sau există suspiciuni rezonabile exprimate de către autoritățile competente din țara respectivă cu privire la posibilitatea apariției unui astfel de eveniment, călătorul poate solicita rezilierea contractului.

Existența circumstanțelor inevitabile și extraordinare trebuie să fie certă. Acestea pot să apară înainte sau la momentul începerii executării contractului și este necesar să afecteze semnificativ executarea contractului sau transportul pasagerilor.

iii. Călătorul trebuie să notifice agenției de turism rezilierea contractului

Deși această condiție nu este prevăzută nici în Directivă și nici în Ordonanță, apreciem că rezultă implicit din cuprinsul dispozițiilor art. 1634 alin. (5) din Codul civil, care se aplică ca regulă generală în materia imposibilității fortuite de executare.

Considerăm că notificarea de reziliere trebuie comunicată agenției de turism pe un suport durabil astfel încât, pe de o parte, în situația unui refuz al agenției de turism de a restitui călătorului sumele achitate, călătorul are posibilitatea în cadrul unuia proces civil să demonstreze faptul rezilierii și, pe de altă parte, agenția de turism organizatoare va documenta și justifica încetarea contractului și restituirea prețului și, ulterior, va putea solicita furnizorilor contravaloarea serviciilor de călătorie neprestate.

Călătorul are obligația de a comunica agenției de turism notificarea de reziliere într-un termen rezonabil din momentul în care a cunoscut sau trebuia să cunoască apariția circumstanțelor inevitabile sau extraordinare, însă înainte de începerea călătoriei.

În cazul în care călătorul nu va comunica agenției notificarea de reziliere sau o va comunica după începerea călătoriei, se va considera că acesta a renunțat nejustificat la călătorie și nu va putea invoca beneficiul art. 13 alin. (3) din O.G. nr. 2/2018, fiind astfel pasibil de a datora penalități de reziliere.

În ceea ce privește **efectele rezilierii contractului** în contextul existenței unor circumstanțe inevitabile și extraordinare care afectează semnificativ executarea contractului, dispozițiile art. 13 alin. (5) din Ordonanță prevăd în mod expres faptul că agenția de turism are obligația de a restitui călătorului, în cel mult 14 zile de la încetare, toate sumele plătite de acest în baza contractului. Călătorul însă nu va putea solicita despăgubiri suplimentare.

II. Încetarea contractului din inițiativa agenției organizatoare. Momentul încetării. Efecte juridice

1. Rezilierea contractului pentru imposibilitatea executării ca urmare a unor cauze invitabile și extraordinare

Ca și în cazul călătorului, agenția de turism are posibilitatea de a rezilia contractul atunci când constată că, urmare a apariției unor circumstanțe inevitabile și extraordinare, nu își poate executa obligațiile asumate. Condițiile rezilierii sunt aceleași ca în cazul rezilierii invocate de către călător, expuse anterior.

Agenția de turism îl va înștiința pe călător cu privire la rezilierea contractului înainte de începerea călătoriei și îi va restitui sumele plătite de acesta în temeiul contractului, **în cel mult 14 de la data încetării**.

Nici în această situație călătorul nu are dreptul la despăgubiri suplimentare, având în vedere că motivul rezilierii este același ca și în cazul rezilierii invocate de către călător și este independent de culpa agenției de turism.

2. Rezilierea contractului urmare a neîndeplinirii numărului minim de participanți la călătorie

Un caz specific de încetare a contractului privind pachetul de servicii de călătorie este acela în care nu este realizat numărul minim al grupului de călători.

În situația în care, la comercializarea pachetului de servicii turistice, agenția de turism organizatoare stabilește un număr minim de participanți, iar până la mo-

mentul începerii executării contractului nu este realizat acest număr, aceasta poate rezilia contractul sau contractele încheiat/e cu ceilalți participanți la călătorie.

Pentru a putea invoca rezilierea contractului este necesar ca agenția de turism să prevadă în contract numărul minim de participanți pentru pachetul respectiv.

Informarea călătorului cu privire la rezilierea contractului trebuie să se facă în termenul stabilit contractual, dar nu cu mai puțin de 20 zile înainte de începerea executării pachetului în cazul călătoriilor care durează mai mult de 6 zile, 7 zile în cazul călătoriilor care durează între 2 și 6 zile, sau 48 ore în cazul călătoriilor care durează mai puțin de 2 zile.

Și în acest caz agenția de turism are obligația de a restitui călătorului toate sumele achitate în baza contractului reziliat.

AUTOCUNOAȘTEREA ȘI ÎNTINDEREA DREPTULUI CONSILIERULUI DE A INVESTIGA GÂNDIREA UNEI PERSOANE¹

Av. George VLĂESCU

Abstract

The problem raised by this study is the overflowing complexity of the notion of self-discovery.

A complexity which, in the absence of pre-established axiological, curricular and normative benchmarks, leads to the extent of the counsellor's rights over the investigation of the counselee to be ridiculed, opening up the possibility of manipulation and violation of the counselee's freedom of thought.

Keywords: *knowledge, self-discovery, freedom, truth, conscience, legislation*

Legea educației naționale² conține, între altele, și unele reglementări lapidare cu privire la consilierea și orientarea școlară. Dar ce reprezintă o astfel de consiliere?

În general, se spune că ar fi un concept complex care pornește de la teoria dezvoltării imaginii și a controlului de sine și că și-ar avea originea în principiile psihologiei dezvoltării personalității.

Cert este că psiho-pedagogia îl abordează ca pe un concept indisolubil legat de *autocunoaștere* ori, așa cum spune unul dintre autorii contemporani, urmărește „abilitatea persoanei (copil, tânăr sau matur) de a-și rezolva singur problemele, de a-și asigura desfășurarea vieții în mod optim, prin însușirea/învățarea de cunoștințe și formarea de deprinderi, cât și a modului de punere în aplicare a acestora, în situații concrete”³. Revenind la economia aceleiași legi educaționale, deducem și faptul că persoana

¹ În cea mai mare parte, prezenta lucrare a fost inspirată din lucrarea autorului *Autocunoașterea aspect al activității de consiliere și orientare*, folosită în semestrul 2, anul universitar 2022-2023, la disciplina *Consiliere și orientare*, în cadrul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad.

² Legea Educației Naționale nr.1/2011 a fost publicată în M. Of. al României nr. 18 din 10 ianuarie 2011.

³ Pop, V., *Consiliere și orientare, Nivelul II-Semestrul I*, Curs universitar editat în cadrul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, 2022, p. 3.

îndreptățită să exercite consilierea este la nivelul învățământului primar cadrul didactic, la nivel secundar (gimnazial, liceal, școala de arte și meserii), un cadru didactic cu un grad mai înalt de specializare, iar la nivel terțiar specialistul, adică o persoană strict calificată, care se distinge de cadrul didactic⁴. În plus, actul normativ ne mai vorbește și de crearea unor unități conexe învățământului preuniversitar, precum centrele județene de resurse și asistență educațională, entități înzestrate cu acele prerogative care țin de organizarea și supravegherea orientării școlare și profesionale⁵.

Pentru a înțelege însă dificultatea exercitării și a întinderii dreptului de a consilia din perspectiva *autocunoașterii*, în cele ce urmează vom purcede la o scurtă trecere prin revistă a noțiunii.

1. „Cunoașterea”/„autocunoașterea” în general

Când vorbim despre *cunoaștere*⁶, primul gând care ne tresare în minte nu este despre teoriile lui Flavell. Ci despre conștientizarea sau înțelegerea faptelor și a informațiile cu care venim în contact. Privită astfel, adică fără o încărcătură super-elitistă, iar dicționarul explicativ⁷ consonează cu o asemenea descriere, cunoașterea pare-se a fi o chestiune intim legată de creație, una care a „mobilat” dintotdeauna gândirea omului.

Sigur că, asemenea oricărui alt termen de vocabular, și *cunoașterea* a dobândit de-a lungul timpului felurite nuanțe semantice, alunecări fonetice și abordări, în funcție de limbă, de specificul fiecărei etapei istorice, de domeniile la care se referă, de culturi, de contexte etc. Dar această problematică nu a schimbat în esență înțelesul noțiunii. Chiar și în limbajul uzual al postmodernității ea își păstrează semnificația primară anteenunțată, respectiv aceea de a dobândi sau a poseda cunoștințe și informații ori, într-o exprimare mai utilitaristă, de a dezvolta în om capacități și abilități (aptitudini și deprinderi) menite să-i facă viața mai ușoară. Asta nu înseamnă că noțiunea nu survolează și înțelesuri mai spectrale, mai particularizate, pe care le vom întâlni de regulă pe diversele paliere ale științelor, mai ales ale celor socio-umane.

⁴ La nivel de facultăți au apărut chiar departamente de consiliere și orientare în carieră, urmare a ordinului MECS nr. 070/2015.

⁵ Art. 99 alin. 6 lit. c) din Legea Educației Naționale nr. 1/2011.

⁶ În afara sensului uzual, amintim și faptul că, în filosofie, studiul *cunoașterii* face obiectul *epistemologiei* (teoria cunoașterii științifice), în psihologie științele cognitive, în timp ce de studiul general-uman al acestora se ocupă *gnoseologia*.

⁷ Conform dicționarului explicativ al limbii române, cunoașterea reprezintă: „1. Acțiunea de a cunoaște și rezultatul ei. 2. Faptul de a poseda cunoștințe, informații date asupra unui subiect, asupra unei probleme; cunoștință. 3. A lua cunoștință în chip veridic de obiectele și de fenomenele înconjurătoare; a stabili în chip obiectiv natura, proprietățile unui lucru, relațiile dintre fenomene, a le da o interpretare conformă cu adevărul. 4. A avea sau a dobândi cunoștințe pe baza studiului, experienței; a fi luat cunoștință de ceva...”.

[accesat la 05.05.2023]. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/cunoa%C8%99tere>

Prin urmare, abordarea holistică a *cunoașterii* ne-ar propulsa analiza într-un cadru complex, vast, situație în care noțiune nu se va lăsa ușor de cucerit, fie și în contextul în care am rezuma-o la cei doi monoliți axiologici, *libertatea* și *adevărul*. O încărcătură cu care vine din istorie și de care nu se poate disocia. Platon, de pildă, așeza la baza noțiunii valori fundamentale, precum credința, adevărul și justificarea, pe care moderniștii, începând cu gânditorii de avangardă ai sec. XVIII, le-au reeditat într-o dialectică materialistă și scientistică. În orice caz, toate aceste valori sunt astăzi studiate pe larg de către științele socio-umane și nu e cazul să le dezbatem aici. Amintim doar că asocierea cunoașterii cu libertatea și adevărul o regăsim și în prima Encicloică a lui Ioan Paul al II-lea, document în care se arată că „*Libertatea, dacă vrea să fie umanizatoare, trebuie să se orienteze mereu spre adevăr, adică spre ceea noi suntem în mod genuin, și trebuie să corespundă adevărului ființei noastre*”⁸.

Revenind însă la tematică noastră, am putea spune că piatra filosofală a oricărei forme de consiliere și orientare, dar și a progresului uman în general, o constituie *cunoașterea* ca proces funciar al unei gândiri libere și oneste.

În ceea ce privește, *autocunoașterea*, în teorie se spune că este o provocare care implică necesitatea cercetării și explorării propriei personalități, a propriilor calități și vulnerabilităților în raport cu sine dar și cu ceilalți. O provocare care trebuie abordată cu realism și cu luciditate, astfel încât persoana în cauză să devină conștientă de posibilitățile pe care le are și pe care le poate pune în valoare.

În realitate, cunoașterea și cu deosebire autocunoașterea, așa cum vom vedea, sunt termeni cu o profunzime axiologică mult mai adâncă. Totuși, ca să putem vorbi *in concreto* de consilierea și orientarea unei persoane sau a unui grup de persoane nu este suficient ca specialistul să dețină o cultură a cunoașterii impresionantă (ca *summum* de informație), fie ea și filosofică. Deoarece, în esență, el, specialistul, operează cu realități, iar realitățile, cum spune Noica, iese adeseori sărăcite de la întâlnirile cu filosofia⁹. Trebuie, în primul rând, ca persoana care consiliază să se bucure de o amplă și profundă cunoaștere a propriei persoane, fiindcă ar fi nepotrivit să primim sfaturi de la cel care nu se cunoaște pe sine. Și, pe de altă parte, trebuie bine înțelese mecanismele cunoașterii la nivelul personalității umane în general și a educabilului investigat, în particular, desigur pentru a-l putea consilia fără a-i friza spațiile intime ale intelectului și vieții private ocrotite juridic (și aici avem o mare problemă a științelor, așa cum vom arăta în continuare). Ori, toate acestea ne obligă la o analiză a cunoașterii/autocunoașterii din mai multe perspective, mai ales că nu există un domeniu științific care să satisfacă întru-totul noțiunea de cunoaștere a ființei umane.

⁸ Ioan Paul al II-lea, Omilia la încheierea celui de-al 46-lea Congres Euharistic Internațional, Wrocław, 1 iunie 1997, n. 5, cpv. 5 Apud. Zenon Card. Grochowski., *Adevărul și libertatea: o problemă fundamentală*. În: Revista Institutului Teologic Romano-Catolic din Iași, Anul XIII, nr. 26, 2010, Ed. Sapienția, Iași, 2010, p. 46.

⁹ C. Noica, *Povestiri despre om*. București: Humanitas, 2013, p. 182.

2. Ce ne spun științele pedagogice despre cunoaștere/autocunoaștere?!

De regulă, pedagogia folosește concluziile psihologiei și aserțiunile unor științe. Astfel că pedagogul, deși tangent profesional cu toate preocupările vieții, cel puțin la nivel secundar și terțiar nu se poate substitui întru totul psihologului, filosofului și nici altor specialiști din domenii care s-ar intersecta cu cunoașterea ființei umane. Așa se face că, în general, *cunoașterea* nu este abordată de pedagogie în vastitatea și complexitatea ei conceptuală. Nici nu ar avea cum. Ci doar ca o activitate asociată *instruirii* (ca parte integrantă a educării). O activitate despre care Miron Ionescu ne spune în celebra sa carte „*Instrucție și educație*”, devenită „evanghelie” a birocrăției educaționale românești, că privește „*acțiunea complexă de informare, de înzestrare a elevilor cu cunoștințe, de transmitere și însușire de cunoștințe, de îmbogățire a experienței cognitive, de lărgire a orizontului cultural, științific și tehnic, de formare a abilităților*”¹⁰.

Cam aceleași formulări neatractive, redundante și care tind a spune totul dar transmit foarte puțin, le regăsim în multe manuale de pedagogie, aproape „trase la indigo”. Cunoașterea de sine a ajuns astfel să fie fosilizată la câteva aspecte banale, cum ar fi unele jocuri de calculator sau aserțiuni generale, de genul că ar fi dinamică sau că ar avea la bază experiența de viață ce vine odată cu vârsta etc. Tot pedagogia ne mai vorbește și de importanța deosebită a autocunoașterii, spunându-ne că este mai relevantă chiar și decât evaluările psihologice sau aprecierile externe deoarece ar privi „*confruntarea impresiilor despre sine cu cele ale altora și extragerea unei concluzii realiste, punerea în balanță a realizărilor personale, potențialităților, calităților și trăsăturilor individuale etc. de care individul este conștient că le are și le poate pune în valoare*”¹¹. Într-adevăr, pedagogia are dreptate. Autocunoașterea este importantă. Dar la ce folosesc toate asemenea truisme din moment ce nimeni nu știe cum se ajunge într-un asemenea punct, ori care sunt metodele care-i permită omului accesul ?!

Se pare totuși că pedagogia acestui început de mileniu se complăce în poziția de „purător de cuvânt” al altui pedagog numit „psihologie”. Fiindcă plasează întreaga problematică a autocunoașterii consilierului, specialistului psiholog, despre care ne spune că o pune în practică „*prin activități personalizate cu elevii/părinții/profesorii*”¹², deși, așa cum vom vedea, psihologia este încă departe de a fi descoperit cheia dezlegării problemei.

¹⁰ M. Ionescu, *Instrucție și educație*. Ediția a III-a revizuită și adăugită. Arad: „Vasile Goldiș” University Press, 2007, p. 82.

¹¹ M. Jigău (coord. Științific), *Consiliere și Orientare. Ghid*. București: CNROP, 2000, p. 21. [accesat la 05.05.2023]. Disponibil: <https://www.ise.ro/wp-content/uploads/2000/08/Ghid-Consiliere-si-Orientare.pdf>

¹² Ibidem.

3. Care sunt supozițiile științelor psihologice despre cunoaștere/auto-cunoaștere?!

Din perspectiva obiectului de studiu, *cunoașterea* la nivelul științelor psihologice ar trebui să fie la „ea acasă”, chiar dacă noțiunea aparține „de baștină” filosofiei. Fiindcă aplecându-ne scrupulos asupra literaturii psihologice, constatăm că există o mai mare preocupare față de cercetarea acurateței percepției, socotindu-se că se face astfel o treabă științifică (bazată pe măsurători, metode, demonstrații și finalități). Numai că în momentul în care se atentează la cunoașterea gândirii persoanei, a gândirii despre gândire, fiindcă în fond asta ne interesează, măsurătorile încep să patineze, iar opiniile științifice se evaporă.

Într-o altă ordine de idei, se admite *inter alia* că noțiunea *cunoașterii* reprezintă un îndemn la adresa conștiinței omului, al propriei măsuri și al dezvoltării sale armonioase, însă toate aceste probleme legate de „conștiință”, de „propria măsură” și de „dezvoltarea armonioasă” invită deja psihologia la „banchetul” cu o sumedenie de alte științe (pedagogie, sociologie, economie, drept etc.), dar mai ales cu filosofia. De pildă, dacă ne încumetăm să analizăm retrospectiv felul în care psihologia s-a străduit să algoritmizeze procesul cunoașterii ființei umane în secolul trecut, observăm că aceasta și-a fundamentat noțiunea (*cunoașterea*) pe cele 2 elemente folosite de antici în explicarea omului: *a fi (esse)* și *a cunoaște (cogitare)*. Desigur, în cadrul unui proces în care se spune că *eul* întâlnește *sinele*¹³, adică persoana comunică cu sinele relevând *conștiința de sine*. Ceea ce s-ar traduce prin a deveni *conștient de propria ființă*, iar acest moment ar desemna, în opinia specialiștilor psihologi, așa-zisa trezire sau conștientizare a diferitelor aspecte ale vieții¹⁴.

Și, totuși, metodele științifice ale „trezirii” au rămas într-o veșnică nedeslușire. Ambițioasă din fire și din interes, psihologia continuă firul cercetărilor primei părți a secolului trecut, stăruind asupra instanțelor care guvernează viața psihică a omului sub celebra triadă freudiană formată din *sine*, *eu* și *supraeu*¹⁵. În cuprinsul acestei teorii, *sinele* (considerat a fi recipientul și organizatorul tuturor opuselor¹⁶) sau mai bine-zis *realizarea sinelui* devine scopul suprem al psihicului. Astfel, arhetipul sinelui format din reunirea contrariilor¹⁷, cum spune Gordon W. Allport, ar conduce la apariția conceptului *autorealizării de sine*¹⁸. Ipoteză care explică dificultatea drumului către *sine*, dat fiind că eșecul sau greșeala ne pot întâmpina

¹³ Sinele la Jung reprezintă „fața” și „umbra omului”.

¹⁴ V. Gonța, E. Roșcan, *Criza cunoașterii de sine*. În: Psihologie Revista Științifico-Practică, volumul 39, nr. 2, 2021, p. 68.

¹⁵ Mai înainte de aceste trei instanțe ale vieții psihice, adică până la începutul secolului trecut, aveam: inconștient, preconștient și conștient.

¹⁶ Jung, C.G., *Arhetipurile și inconștientul colectiv*. București: Ed. Trei, 2003, p. 536.

¹⁷ Bine-rău, divin-omenesc etc.

¹⁸ F. E. Edinger, *Întâlnire cu Sinele*. Traducere de Jalba-Soimaru E. București: Ed. Nemira, 2016, p. 79.

oricând. În orice caz, psihologia susține că aceste abordări au adus omul în fața unei concepții care ar fi schimbat viziunea asupra propriei persoane și, implicit, asupra lumii per ansamblu. Tot ce se poate! Doar că toate aceste elucubrații abstracte de explicare a mecanismelor cunoașterii ființei și de cuantificare a ei cu ajutorul testelor și a unor explozii de criterii și metode clinice și experimentale, mai mult sau mai puțin științifice, mai mult sau mai puțin adecvate, demonstrează un lucru cert. Și anume că psihologia se află încă departe de elucidarea fenomenul în sine - *cunoașterea persoanei* – ca să nu mai vorbim de *destin*. Iar Allport, de pildă, raliindu-se majorității psihologilor, nu are nicio rețineră în a recunoaște că „*Nici o persoană nu poate înțelege complet o altă persoană pentru că nici un om nu împărtășește direct motivele, gândurile și sentimentele celui alt. Singurul eu la care avem acces este eul propriu*”¹⁹.

În aceste condiții, consilierea ridică o interogație capitală: Cine poate decide pentru altul ce este bine? Sau cine se cunoaște pe sine într-atât încât să acceadă la cunoașterea altuia și să-i dea și sfaturi?

4. Ce ne transmit gânditorii antici despre cunoaștere/autocunoaștere?!

Indiscutabil, omul vechi a fost mult mai atras și mai preocupat față de latura sa lăuntrică. Iar vestigiile acestei griji față de sine, fundamentate îndeobște pe credința în Creator, se găsesc diseminate pretutindeni. În scrieri, în pilde, în diverse izvoare istorice. Totuși, problema axiologică a autocunoașterii și mai ales a mecanismelor atingerii ei se pierde în culisele celebrei învățături antice, „*Cunoaște-te pe tine însuși*”²⁰. Butadă care este atribuită lui Thales din Milet, dar care pare-se să înregistreze o vechime de cca. 4500 de ani, precedându-l cu mult pe geometru.

Aceasta proverbială învățătură pare să conțină poate cea mai adâncă și mai teribilă provocare a intelectului uman: *cunoașterea ființei*. Ea este expresia gândirii străvechi asupra cunoașterii „*conștiinței gânditoare*”, cum o numește Noica²¹. O cunoaștere a cărei răsplată este și mai ispititoare din moment ce proverbiale inscripție ne promite că „*astfel vei cunoaște Universul (viitorul) și zeii*”. În alte cuvinte, desăvârșita cunoaștere sau cunoașterea viitorului se află chiar sub ochii noștri și implică cercetarea naturii ființei deopotrivă umane și divine, un studiu mult prea profund și misterios decât ar putea încăpea în imaginația noastră postmodernistă.

¹⁹ G.W. Allport, *Structura și dezvoltarea personalității*. Traducere de Herseni I. București: Editura didactică și pedagogică, 1991, p. 493.

²⁰ Butada „*Cunoaște-te pe tine însuși și vei cunoaște Universul (viitorul) și zeii*” reprezintă traducerea din latină a lui „*Noscete ipsum et nosces universum et deos*” care, la rândul ei, provine din greaca veche *Gnothi seauton*, ultima fiind inscripționată pe frontispiciul templului lui Apollo din Delfi de pe Muntele Parnassus (Grecia).

²¹ C. Noica, *Povestiri despre om*. București: Humanitas, 2013, p. 190.

Interesant este că acestei enigme Jung reușește să-i surprindă în mod magistral una dintre fațete. Astfel, psihologul elvețian ne spune că tot ceea ce omul nu vrea să cunoască despre sine sfârșește prin a se transforma în *destin*. De altfel, mesajul inscripției din Delphi a inspirat opiniile multor clasici. Hegel, de pildă, spune că reprezintă adevăratul izvor al cunoașterii, iar dintr-un anumit unghi inscripția îl determină pe Edgar Morin în plin secol al tehnicizării omului să rețină că „*A privi corect lumea înseamnă a privi în noi înșine*”²².

Este adevărat că Antichitatea nu ne-a furnizat date privind modalitatea prin care putem atinge autocunoașterea. Și totuși ne-a transmis direcția (cunoașterea de sine) și câteva informații orientative. Respectiv faptul că trebuie să-i prețuim pe zei și să nu îndrăznim să ne ridicăm deasupra lor. Ori chiar și așa mesajul conține o axiologie teologică colosală care, dacă ar fi să-i dăm crezare, ar spulbera orice discuție asupra chestionarelor și constructelor raționaliștilor științifici atât de obsedați de „mitomanie” și analitică.

Și, ca un exemplu comparativ care posibil să nu fie cel mai bine ales, anticii pătrundeau în mintea răufăcătorului (infractorului) utilizând formule atât de elaborate (pierdute astăzi) încât prin întrebări din aproape în aproape ajungeau fără greș la aflarea adevărului. Capacitatea lor psihologică era net superioară moderniștilor care au înlocuit *gândirea* cu aparatura tehnică și digitală, cu poligraf (biodetectoarele de minciuni), precizând, ca amuzament, și faptul că acestea din urmă au fost declarate recent de către Înalta Curte de Casație și Justiție ca fiind nelegale, imperfecte și cu rezultate incerte²³.

5. Până unde au consilierii dreptul să investigheze gândirea unei persoane?!

Strict „juridicește” răspunsul pare a fi favorabil din moment ce consilierea și orientarea sunt reglementate la nivel regional²⁴ și la nivel național²⁵, iar autorităților locale le revin atribuții exprese cu privire la asemenea activități²⁶. Însă pentru a porni în căutarea unui răspuns mai elaborat ar trebuie să analizăm cu atenție dreptul la intimitate al omului din perspectiva libertății de gândire²⁷. Un

²² Apud M. Zlate, *Omul față în față cu lumea*. București: Ed. Albatros, 1988, p. 304.

²³ Dec. Î.C.C.J. nr. 1894/2012, pronunțată în dosarul nr. 5130/101/2010.

²⁴ Declarația Asociației Internaționale de Orientare Școlară și profesională adoptată la Stockholm (1995),.

²⁵ Legea Educației Naționale nr.1/2011 prevede la art. 65 alin. (4) că planurile-cadru și programele școlare se aprobă prin ordin al ministrului, lucru care a permis introducerea disciplinei de consiliere și orientare școlară și profesională în trunchiul comun.

²⁶ Art. 99 alin. (6) lit. c) din Legea Educației Naționale nr.1/2011 atribuie în sarcina Centrul județean de resurse și asistență educațională (unitate conexă învățământului preuniversitar) organizarea, coordonarea, monitorizarea și evaluarea serviciilor de evaluare, de orientare școlară și profesională.

²⁷ Forul interior al unei persoane (gândirea, conștiința și religia) este cel care asigură individualitate persoanei, diferențiind-o ca și individ. Acestea sunt considerentele pentru care Convenția Europeană a Drepturilor Omului

drept fundamental al oricărei ființe umane și în legătură cu care Richard Glen Boire spunea cândva că: „*Nimic nu este mai privat, mai intim, care să aparțină mai mult sferei suveranității individuale decât mediul intern al minții sau intelectului persoanelor. Dreptul unei persoane la libertate, autonomie și confidențialitate asupra propriului intelect este situat în nucleul a ceea ce înseamnă a fi o persoană liberă*”²⁸.

În aceste condiții, mai poate avea consilierul dreptul să intre în cel mai intim și misterios for al omului, conștiința, doar pentru că un legiuitor sau altul a hotărât astfel? Și, dacă nu, cum rămâne cu demersurile atât de insistente ale psihologiei de a sonda mintea altora? Ar putea oare să experimenteze pe cobai? Pesemne că nu²⁹. Sigur că, în ceea ce privește specia umană, un răspuns afirmativ ar întâmpina mari dificultăți de legitimare, în primul rând din perspectiva drepturilor omului. Știut fiind și faptul că prin activitatea de consiliere și orientare investigatorul intră într-un microcosmos al individualității umane unde granițele care „separă” zonele permise explorării de cele protejate juridic (a căror încălcare reprezintă violarea dreptului), sunt extrem de fine și de oscilante. Sunt atât de sensibile încât i-ar pune în cumpănă și pe cei mai experimentați juriști. Și atunci ne întrebăm, cum se va descurca consilierul: asumându-și riscul ce decurge dintr-o asemenea încălcare sau parcurgând studii aprofundate de drept?! Sigur că întrebările sunt retorice, dar implicațiile suscită realități teribile. Și fiindcă am adus discuția în punctul violării spațiului cognitiv, se cuvine să arătăm și faptul că profesorul Constantin Dulcan încearcă într-una din cărțile sale să răspundă la întrebarea dacă „*gândim sau suntem gândiți*”. Prilej cu care reputatul psihiatru argeșean reține că „*A gândi cu adevărat înseamnă a te simți liber. A fi subjugat de modele străine ție înseamnă a fi sclav, înseamnă a renunța la statutul de ființă umană...*”³⁰. Prin urmare, în accepțiunea autorului, opinie la care ne raliem întru-totul, cunoașterea ar trebui să reprezinte o provocare intelectuală a libertății conștiinței.

Apropiindu-ne de încheiere, putem spune că oricâtă încredere am acorda psihologiei sau consilierului „specializat”, pe lângă primejdia care amenință libertatea omului, întâmpinăm și fatidicitatea obiectivului. Adică, imposibilitatea specialistului de a atinge performanța cunoașterii ființei umane. Fiindcă, așa cum am arătat, acesta este pus în fața unei provocări utopice, care implică o cunoaștere interdisciplinară desăvârșită, dar și o investigație ciclopică al cărei investigat ar trebui să fie, mai înainte de toate, investigatorul.

Așadar, suntem încredințați că dacă într-o bună zi omul ar reuși să se cunoască pe sine, realizarea acestui „miracol” nu s-ar putea sustrage libertății de conștiință și dorinței vibrante de adevăr (adevărul te eliberează). Fiindcă autocunoașterea nu

Protejează viața privată, dar și forul interior al ființei umane. Chiriță, R., Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații, ediția a 2-a, București: Ed. C.H. Beck, 2008, p. 522.

²⁸ R.G. Boire, *On Cognitive Liberty*. Part IV. În: *Journal of Cognitive Liberties* 4(1) 2003, p. 10.

²⁹ Făcând abstracție de nerecunoașterea conștiinței la acest regn, credem că într-o societate ideală ar trebui protejate până și vietăți.

³⁰ D.C. Dulcan, *Somnul rațiunii*. Cluj-Napoca: Ed. EIKON, 2014, p. 131.

poate fi decât apanajul unei minți libere și educate, care nu se naște în laboratoarele științelor, ci sub grija familiei, a școlii și a propriilor idealuri. Ea nu încapă nici în laboratoarele științelor juridice, mult prea mărginite și preocupate de actele exterioare ale conduitei umane. Și, atunci, poate n-am fi atât de surprinși să descoperim că pașii elementari în această direcție sunt chiar povețele oracolului din Delphi: *să-l prețuim pe Creator și niciodată să nu ne credem mai presus de El.*

Referințe bibliografice:

1. Allport, G.W., *Structura și dezvoltarea personalității*. Traducere de Herseni I. București: Editura didactică și pedagogică, 1991.
2. Boire, R.G., *On Cognitive Liberty*. Part IV. În: *Journal of Cognitive Liberties* 4(1) 2003.
3. Chiriță, R., *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații*, ediția a 2-a, București: Ed. C.H. Beck, 2008.
4. Dicționarului explicativ al limbii române. [accesat la 05.05.2023]. Disponibil: <https://dexonline.ro>
5. Dulcan, D.C., *Somnul rațiunii*. Cluj-Napoca: Ed. EIKON, 2014.
6. Edinger, F. E., *Întâlnire cu Sinele*. Traducere de Jalba-Soimaru E. București: Ed. Nemira, 2016.
7. Gonța, V., Roșcan, E., *Criza cunoașterii de sine*. În: *Psihologie Revista Științifico-Practică*, volumul 39, nr. 2, 2021.
8. Ioan Paul al II-lea, Omilia la încheierea celui de-al 46-lea Congres Euharistic Internațional, Wrocław, 1 iunie 1997, n. 5, cpv. 5 Apud. Zenon Card. Grocholewski., *Adevărul și libertatea: o problemă fundamentală*. În: *Revista Institutului Teologic Romano-Catolic din Iași, Anul XIII*, nr. 26, 2010, Ed. Sapienția, Iași, 2010.
9. Ionescu, M., *Instrucție și educație*, Ediția a III-a revizuită și adăugită. Arad: „Vasile Goldiș” University Press, 2007.
10. Jigău, M. (coord. științific), *Consiliere și Orientare. Ghid*. București: CNROP, 2000, p. 21. [accesat la 05.05.2023]. Disponibil: <https://www.ise.ro/wp-content/uploads/2000/08/Ghid-Consiliere-si-Orientare.pdf>
11. Jung, C.G., *Arhetipurile și inconștientul colectiv*. București: Ed. Trei, 2003.
12. Legislație și jurisprudență.
13. Noica, C., *Povestiri despre om*. București: Humanitas, 2013.
14. Pop, V., *Consiliere și orientare, Nivelul II-Semestrul I*, Curs universitar editat în cadrul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, 2022,
15. Zlate, M., *Omul față în față cu lumea*. București: Ed. Albatros, 1988.

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII

EVOLUȚIA DREPTULUI PROCESUAL AL CONTENCIOSULUI CONSTITUȚIONAL

Drd. Andrei UNGUREANU,

Prof. univ. dr. Andrei NASTAS

Abstract

The study is generally dedicated to the research of the national and international doctrine regarding the procedural law of constitutional litigation, and in particular it is dedicated to the research of the legal framework that regulates the procedural law of constitutional litigation at the national and international level. In the context of the consolidation of the rule of law and the evolution of the procedural law of constitutional litigation, the role, place and status of the Constitutional Court in relation to other state authorities, which in turn is the only authority of constitutional jurisdiction in the Republic of Moldova, should be noted. With reference to the acts of the Constitutional Court of the Republic of Moldova, the acts of the international Constitutional Courts and those of the European Court of Human Rights, the idea is outlined that the procedural law of constitutional litigation is an institution of constitutional law. Being an institution of constitutional law, the procedural law of constitutional litigation is regulated by that unitary set of constitutional legal norms contained primarily in the Constitution, which regulates the fundamental social relations that appear in the process of establishing, maintaining and exercising state power. Respectively, the legal norms of the constitutional law regulate de jure and de facto the procedural law of the constitutional dispute under the condition of the existence of a part-whole co-report.

Keywords: *Constitutional justice, Constitution, public authority, legal institution, constitutional jurisdiction authority.*

INTRODUCERE

Apariția și funcționarea instituției controlului constituționalității legilor, în marea majoritate a statelor, inclusiv în Republica Moldova, se realizează printr-un organ special și specializat numit Curte Constituțională (iar după caz, Tribunal Constituțional, Consiliu Constituțional etc.), a determinat evoluția acestei instituții a dreptului constituțional. Această instituție a dreptului constituțional a determinat, la rândul său, evoluția întregului sistem de drept din Republica Moldova, care este format din ramuri, subramuri și instituții juridice.

Prin urmare, în cadrul sistemului de drept din Republica Moldova și din marea majoritate a statelor lumii, dreptul constituțional este principala ramură de drept, care a determinat crearea a tuturor condițiilor de apariție a unor instituții juridice, precum dreptul procesual al contenciosului constituțional.

Prof. I. Deleanu susține că procesul de instituționalizare a dreptului contenciosului constituțional ține de esența justiției constituționale care se realizează în virtutea legii fundamentale a statului, în virtutea Constituției¹. Alături de celelalte autorități publice, justiția constituțională reprezintă o autoritate distinctă, independentă de toate celelalte, care are ca scop fundamental garantarea supremației Constituției etc.²

Un termen tot mai frecvent utilizat în literatura de specialitate franceză este contenciosul constituțional, care face referire la un conflict juridic ce poate fi înțeles în două sensuri:

- într-un sens larg, acesta cuprinde orice conflict juridic de natură constituțională: contenciosul electorat, conflictele între autorități (denumit și contenciosul separației orizontale a puterii), conflictele între federației și statele membre (denumit și contenciosul separației verticale a puterii) și contenciosul drepturilor și libertăților fundamentale³.

- Într-un sens restrâns (cel mai frecvent utilizat în doctrină și practică), contenciosul constituțional se identifică cu procedurile de control al constituționalității, pe cale de acțiune sau pe cale de excepție, anterior sau posterior intrării în vigoare a legii⁴.

Pornind de la faptul că principiile de drept sunt acele idei conducătoare ale conținutului tuturor normelor juridice, dreptul procesual al contenciosului constituțional a evoluat corespunzător următoarelor principii de activitate ale Curții Constituționale: a) independenței de orice autoritate publică; b) colegialității, c) legalității, d) publicității, e) științei, f) majorității etc.⁵

MATERIALE ȘI METODE.

Dintre metodele științifico-socio-umane, cele care devin complementare, în lucrarea de față, se regăsesc: analiza actelor normative; metoda comparativă; observația, metoda examinării istorice. Au impact și metodele de cercetare precum sistematizarea și generalizarea.

¹ Deleanu I. Drept constituțional și instituții politice. Tratat, vol. II, p. 375.

² Constituția Republicii Moldova, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, august 1994, nr. 1, art. 134, alin. (2).

³ Mathieu B., Verpeaux M., Contentieux constitutionnel des droits fondamentaux. Ed. LGDJ, Paris, 2002, p. 26.

⁴ Cârnaț T. Dreptul Contenciosului Constituțional, Universitatea de Stat din Republica Moldova, Departamentul Drept Public, Chișinău, 2020, Tipografia Print-Caro, p. 9.

⁵ Popa N. Teoria Generală a dreptului, p. 67.

REZULTATE OBTINUTE ȘI DISCUȚII

Întru atingerea scopului studiului de față, ne propunem să evidențiem faptul că, în contextul consolidării statului de drept și evoluției dreptului procesual a contenciosului constituțional, se remarcă rolul, locul și statutul Curții Constituționale în raport cu alte autorități ale statului, care la rândul său este unica autoritate de jurisdicție constituțională din Republica Moldova. Cu referire la structura acestei autorități de jurisdicție constituțională, conform art. 136 alin. (1) și (2) din Constituție și conform art. 6 alin. (1) și (2) a Legii nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, Curtea Constituțională a Republicii Moldova este compusă din 6 judecători, numiți pentru un mandat de 6 ani, dintre care: doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii.

Structura acestei autorități de jurisdicție constituțională, în *stricto sensu*, este consolidată de președintele Curții Constituționale care este ales prin vot secret, pentru un termen de 3 ani, cu majoritatea de voturi ale judecătorilor Curții.

Structura acestei autorități de jurisdicție constituțională, în *lato sensu*, este consolidată de către judecătorii-asistenți, secretariatul și consiliul științific-consultativ⁶.

Conform art. 34 alin. (1)-(4) din Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, Secretariatul Curții Constituționale: 1) acordă Curții asistență informațională, organizatorică, științifică și de altă natură, 2) organizează audiența cetățenilor, 3) examinează în prealabil sesizările Curții Constituționale a căror soluționare de către judecătorii Curții nu este neapărată, 4) acordă ajutor judecătorilor la pregătirea dosarelor pentru examinare⁷. În plus, secretariatul Curții Constituționale este condus de un șef. Regulamentul secretariatului Curții Constituționale, organigrama și statul lui de funcții se aprobă de Curtea Constituțională. Personalul Secretariatului Curții Constituționale este compus din funcționari publici, supuși reglementărilor Legii nr. 158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, și personal contractual, care desfășoară activități auxiliare, supus reglementărilor legislației muncii.

Conform art. 35 alin. (1)-(7) din Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, șase Judecătorii-asistenți asistă președintele și judecătorii Curții Constituționale în activitatea acestora. Judecătorii-asistenți trebuie să dețină cetățenia Republicii Moldova, să aibă domiciliul în țară, pregătire juridică superioară și o vechime de cel puțin 10 ani în activitatea juridică sau în învățământul juridic superior⁸. Ei sunt angajați în funcție, prin concurs, pe termenul de până la

⁶ Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, publicată la 07-02-1995, în Monitorul Oficial nr. 8, art. 86.

⁷ Art. 34, alin. (1)-(4) Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, publicată la 07-02-1995, în Monitorul Oficial nr. 8, art. 86.

⁸ Art. 35 alin. (1)-(7) Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, publicată la 07-02-1995, în Monitorul Oficial nr. 8, art. 86.

atingerea plafonului de vârstă de 65 de ani. Comisia de examinare se numește de Președintele Curții Constituționale, din 3 judecători, șeful Secretariatului și alți funcționari ai Curții. Judecătorii-asistenți sunt asimilați cu judecătorii Curții de Apel și au același statut ca și judecătorii din alte instanțe judecătorești. Judecătorii-asistenți depun jurământul în fața plenului Curții Constituționale în condițiile prevăzute de Legea cu privire la statutul judecătorului. Depunerea jurământului se consemnează într-un proces-verbal, semnat de Președintele Curții Constituționale și de persoana care a depus jurământul. Judecătorilor-asistenți, în funcție de vechimea în muncă și de experiența profesională, li se conferă, pe viață, gradul II și gradul I de calificare a judecătorilor. Gradele de calificare se conferă judecătorilor - asistenți la ședința plenară a Curții Constituționale, după atestarea lor în modul stabilit. Judecătorii-asistenți beneficiază de imunitate și respectiv nu poate fi numită în funcția de judecător-asistent al Curții Constituționale persoana în privința căreia există interdicția de a ocupa o funcție publică sau de demnitate publică, ce derivă dintr-un act de constatare al Autorității Naționale de Integritate.

Conform art. 36 alin. (1)-(2) din Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, pe lângă Curtea Constituțională poate fi format un consiliu științific-consultativ din savanți și specialiști practicieni în domeniul dreptului, al cărui regulament se aprobă de Curtea Constituțională⁹.

Cu referire la cele menționate anterior, dreptul procesual al contenciosului constituțional este o instituție a dreptului constituțional care este reglementat de către acel ansamblu unitar de norme juridice constituționale cuprinse prioritar în Constituție prin care se reglementează relațiile sociale fundamentale ce apar în procesul instaurării, menținerii și exercitării puterii de stat. Respectiv normele juridice ale dreptului constituțional reglementează de jure și de facto dreptul procesual a contenciosului constituțional în condiția existenței unui coraport parte-întreg.

Acest lucru îl vom evidenția referindu-ne la actele Curții Constituționale, și anume la categoriile de acte și natura lor juridică. Respectiv, Constituția Republicii Moldova reglementează în general că hotărârile Curții Constituționale sunt definitive și nu pot fi atacate, iar legile și alte acte normative sau unele părți ale acestora devin nule, din momentul adoptării hotărârii corespunzătoare a Curții Constituționale¹⁰. În corespundere cu prevederile Legii nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională și Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502/1995, remarcăm că în general Curtea Constituțională pronunță hotărâri și decizii, dar și emite avize¹¹.

⁹ Art. 36 alin. (1)-(2) Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, publicată la 07-02-1995, în Monitorul Oficial nr. 8, art. 86.

¹⁰ Cernomoreț S., Impactul cazurilor CEDO contra Moldovei asupra practicii judiciare autohtone de aplicare a legii penale în timp. În Revista Relații Internaționale Plus, Chișinău 2013, Nr. 2, ISSN 2587-3393 p. 46.

¹¹ Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502/1995, publicat la 28-09-1995 în Monitorul Oficial nr. 53-54, art. 597.

Conform Codului Jurisdicției Constituționale, art. 62, prin hotărâre, Curtea Constituțională: a) se pronunță asupra constituționalității legilor, regulamentelor și hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și dispozițiilor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte; b) interpretează Constituția; c) confirmă rezultatele referendumurilor republicane; d) confirmă rezultatele alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova; e) rezolvă excepțiile de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție; f) se pronunță asupra altor cazuri de competența sa.

Conform Codului Jurisdicției Constituționale, art. 63, prin avize, Curtea Constituțională se pronunță asupra: a) inițiativelor de revizuire a Constituției; b) circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului; c) circumstanțelor care justifică suspendarea din funcție a Președintelui Republicii Moldova; d) circumstanțelor care justifică interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova; e) constituționalității unui partid; f) altor cazuri de competența sa.

Conform Codului Jurisdicției Constituționale, art. 64, Curtea Constituțională emite decizii în cazul când se pronunță asupra nesoluționării în fond a sesizării. Respectiv, în cazul nesoluționării în fond a sesizării se pronunță decizie, care se întocmește ca act aparte ori se consemnează în procesul-verbal.

Conform Codului Jurisdicției Constituționale, art. 65, Curtea Constituțională emite dispozițiile sale, care sunt date de către Președintele Curții Constituționale în exercițiul funcției sale¹².

În ceea ce privește natura juridică a actelor Curții Constituționale, acestea se adoptă în numele Republicii Moldova și produc efect numai pentru viitor. Mai mult ca atât, actele Curții Constituționale nu sunt supuse nici unei căi de atac, fiind definitive și intrând în vigoare la data adoptării. La decizia Curții, unele acte intră în vigoare la data publicării sau la data indicată în ele. Actele Curții Constituționale sunt semnate de Președintele Curții sau de judecătorul care îl înlocuiește¹³.

CONCLUZII

Curtea Constituțională a Republicii Moldova este reglementată în Titlul V al Constituției Republicii Moldova. Prin conținutul ei, Constituția are ca obiect reglementarea principiilor fundamentale ale organizării sociale și de stat, sistemul organelor și separației puterilor de stat, drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor. Constituția are o poziție deosebită în ierarhia legilor și a

¹² Cernomoreț S., Nastas A., Ordinea de administrare și de realizare a drepturilor în calitate de obiect al protecției juridico-penale. Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, dedicată aniversării a 75-a a Universității de Stat din Moldova, Științe Juridice și Economice, 11 noiembrie 2021. p. 67.

¹³ Ioan Ceterchi, Ion Craiovan, Introducere în teoria generală a dreptului, București, Ed. ALL 1993, p. 128.

celorlalte acte normative, a tuturor izvoarelor dreptului, întrucât dispune de forță juridică superioară față de toate acestea, și conținutul acestora trebuie să fie totodată conform prevederilor Constituției. Această înseamnă că nici o dispoziție dintr-o lege și din alte acte normative sau izvoare de drept, nu pot contraveni în nici un fel Constituției. Deci este vorba de principiile Supremației Constituției și constituționalității legilor, ca trăsături esențiale a statului de drept.

În acest sens, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat două legi organice la 13 decembrie 1994, Legea cu privire la Curtea Constituțională, iar la 16 iunie 1995, Codul Jurisdicției Constituționale. Aceste două legi organice, împreună cu Constituția, sunt principalele acte juridice normative care reglementează organizarea și funcționarea Curții Constituționale în Republica Moldova, principiile de activitate, competența, subiecții cu drept de sesizare, statutul judecătorilor, procedura în fața Curții Constituționale etc.

Rezultă că dreptul procesual al contenciosului constituțional este o instituție a dreptului constituțional care este reglementată de către acel ansamblu unitar de norme juridice constituționale cuprinse prioritar în Constituție, prin care se reglementează relațiile sociale fundamentale ce apar în procesul instaurării, menținerii și exercitării puterii de stat. Respectiv, normele juridice ale dreptului constituțional reglementează de jure și de facto dreptul procesual al contenciosului constituțional în condiția existenței unui coraport parte-întreg.

Bibliografie:

[1] Deleanu I., *Drept constituțional și instituții politice. Tratat*, vol. II.

[2] Cârnaț T. *Dreptul Contenciosului Constituțional*, Universitatea de Stat din Republica Moldova, Departamentul Drept Public, Chișinău, 2020, Tipografia Print-Caro.

[3] Cernomoreț S., Impactul cazurilor CEDO contra Moldovei asupra practicii judiciare autohtone de aplicare a legii penale în timp. În: *Revista Relații Internaționale Plus*, Chișinău 2013, nr. 2, ISSN 2587-3393.

[4] Cernomoreț S., Nastas A., Ordinea de administrare și de realizare a drepturilor în calitate de obiect al protecției juridico-penale. Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, dedicată aniversării a 75-a a Universității de Stat din Moldova, Științe Juridice și Economice, 11 noiembrie 2021.

[5] Ceterchi I., Craiovan I., *Introducere în teoria generală a dreptului*, București, Ed. ALL.

[6] Mathieu B., Verpeaux M., *Contentieux constitutionnel des droits fondamentaux*. Ed. LGDJ, Paris, 2002.

[7] Popa N. *Teoria Generală a dreptului*.

[8] Constituția Republicii Moldova, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, august 1994, nr. 1, art. 134 alin. (2).

[9] Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, publicată la: 07-02-1995 în Monitorul Oficial Nr. 8 art. 86.

[10] Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, publicată la: 07-02-1995 în Monitorul Oficial nr. 8, art. 86.

[11] Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, publicată la: 07-02-1995 în Monitorul Oficial nr. 8, art. 86.

[12] Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, publicată la: 07-02-1995 în Monitorul Oficial nr. 8, art. 86.

[13] Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502/1995, publicat la 28-09-1995 în Monitorul Oficial nr. 53-54 art. 597.

IV. ACTUALITATE LEGISLATIVĂ

• ABSTRACT

In September 2023, several legislative acts were published in the Official Journal, among which the following: Order of the Minister of Education (OME) no. 6223/2023 for the approval of the Framework Methodology for the organisation and functioning of the boards of directors of pre-university education establishments; Order of the Minister of Education (OME) no. 6238/2023 for the approval of the Framework Methodology for the award of scholarships; Government Emergency Ordinance (GEO) no. 73/2023 on some budgetary measures; Government Decision (GD) no. 810/2023 for the approval of the methodological rules on the granting of transport facilities for pupils; Government Ordinance (GO) no. 41/2023 for the regulation of some fiscal-budgetary measures.

Moreover, in September, several legislative acts were amended, among which: Methodological rules on the use and completion of the payment order for the State Treasury (OPT) and the electronic multiple payment order (OPME), approved by OMFP no. 246/2005; Law no. 119/1996 on civil status documents; Law no. 227/2015 on the Tax Code; Law no. 286/2009 on the Criminal Code.

Not least, the Official Gazette of September also published the ECHR judgment of 13 December 2022 in the case of O and others v. Romania (Application No. 16.732/15)

APROBAREA METODOLOGIEI-CADRU DE ORGANIZARE A CONSILIILOR DE ADMINISTRAȚIE DIN UNITĂȚILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT PREUNIVERSITAR (OME NR. 6223/2023)

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Ordinul ministrului educației (OME) nr. 6223/2023 pentru aprobarea Metodologiei-cadru de organizare și	<i>În conformitate cu:</i> – art. 36 alin. (9), art. 40, 41, art. 115 alin. (2), art. 128, art. 248 alin. (1) și art. 250 alin. (1) lit. a) din Legea învățământului	<i>Se aprobă Metodologia-cadru de organizare și funcționare a consiliilor de administrație din unitățile de învățământ preuniversitar.</i>

funcționare a consiliilor de administrație din unitățile de învățământ preuniversitar (M. Of. nr. 814 din 11 septembrie 2023)	<i>preuniversitar nr. 198/2023;</i> În temeiul: <i>– art. 13 alin. (3) din H.G. nr. 369/2021 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației.</i>	
---	---	--

În M. Of. nr. 814 din data de 11 septembrie 2023 s-a publicat **Ordinul ministrului educației (OME) nr. 6223/2023 pentru aprobarea Metodologiei-cadru de organizare și funcționare a consiliilor de administrație din unitățile de învățământ preuniversitar.**

Vă prezentăm, în continuare, dispozițiile relevante din respectivul act normativ.

Art. 1

Se aprobă Metodologia-cadru de organizare și funcționare a consiliilor de administrație din unitățile de învățământ preuniversitar, prevăzută în anexa care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 2

La data intrării în vigoare a prezentului ordin se abrogă Ordinul ministrului educației nr. 5.154/2021 pentru aprobarea Metodologiei-cadru de organizare și funcționare a consiliilor de administrație din unitățile de învățământ preuniversitar, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 887 din 15 septembrie 2021.

Art. 3

Direcția generală management resurse umane și rețea școlară, Direcția generală învățământ preuniversitar, Direcția generală minorități și relația cu Parlamentul, inspectoratele școlare județene/Inspectoratul Școlar al Municipiului București și unitățile de învățământ preuniversitar duc la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

Anexă

METODOLOGIE-CADRU de organizare și funcționare a consiliilor de administrație din unitățile de învățământ preuniversitar

Structură

CAPITOLUL I: Dispoziții generale

CAPITOLUL II: Constituirea consiliului de administrație

CAPITOLUL III: Funcționarea consiliului de administrație

CAPITOLUL IV: Atribuțiile consiliului de administrație**CAPITOLUL V: Dispoziții finale****Art. 4**

(1) Structura consiliului de administrație din unitățile de învățământ preuniversitar de stat este următoarea:

a) în cazul în care consiliul de administrație este format din 7 membri: directorul, 2 cadre didactice, 2 reprezentanți ai părinților, primarul localității/sectorului municipiului București pe raza căreia/căruia se află unitatea de învățământ, denumit în continuare primar, sau un reprezentant al primarului, un reprezentant al consiliului local/consiliului local de sector al municipiului București, denumit în continuare reprezentant al consiliului local. Prevederile se aplică în mod corespunzător unităților de învățământ cu efective mai mici de 300 de beneficiari primari;

b) în cazul în care consiliul de administrație este format din 9 membri: directorul, 3 cadre didactice din cota cărora un loc poate fi alocat unui reprezentant al personalului didactic auxiliar, 2 reprezentanți ai părinților, primarul sau un reprezentant al primarului, 2 reprezentanți ai consiliului local. Prevederile se aplică în mod corespunzător unităților de învățământ cu efective între 301 și 400 de beneficiari primari;

c) în cazul în care consiliul de administrație este format din 11 membri: directorul, 4 cadre didactice din cota cărora un loc poate fi alocat unui reprezentant al personalului didactic auxiliar, 3 reprezentanți ai părinților, primarul sau un reprezentant al primarului, 2 reprezentanți ai consiliului local. Prevederile se aplică în mod corespunzător unităților de învățământ cu efective de peste 400 de beneficiari primari.

(2) Prin excepție de la prevederile alin. (1):

a) în unitățile de învățământ care organizează învățământ liceal tehnologic și postliceal, structura consiliilor de administrație se poate mări cu 2 membri desemnați de operatorii economici parteneri, asociații profesionale partenere, consorții partenere, la propunerea unităților de învățământ, cu aprobarea inspectoratelor școlare/direcțiilor de învățământ. În cazul în care sunt mai mulți operatori economici parteneri, asociații profesionale partenere și consorții partenere, aceștia/acestea își desemnează reprezentanții în consiliul de administrație al unității de învățământ sau pot forma un consiliu reprezentativ care să nominalizeze reprezentanții pe locurile care le sunt alocate.

În acest caz, cvorumul de ședință se mărește în mod corespunzător cu 1 membru, respectiv 2 membri, cu respectarea prevederilor anexei nr. 1 „Numărul minim necesar de membri și voturi, după caz, pentru cvorumul de ședință, respectiv pentru adoptarea hotărârilor consiliului de administrație”, care face parte integrantă din prezenta metodologie-cadru;

b) prevederile lit. a) se aplică și unităților de învățământ preuniversitar care organizează învățământ profesional;

c) în liceele tehnologice cu profil preponderent agricol și silvic, structura consiliilor de administrație prevăzută la alin. (1) se mărește în mod obligatoriu cu 2 membri, aceștia fiind desemnați de Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, respectiv de Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor, conform prevederilor art. 36 alin. (9) din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, cu modificările ulterioare. Cvorumul de ședință se mărește în mod corespunzător, cu respectarea prevederilor anexei nr. 1;

d) în unitățile de învățământ care organizează exclusiv învățământ tehnologic, structura consiliului de administrație, având numărul de membri prevăzut la art. 3 alin. (1), asigură reprezentarea în număr egal a membrilor din partea operatorilor economici, asociațiilor profesionale partenere, consorțiilor partenere, respectiv a membrilor din partea cadrelor didactice, alături de primar sau un reprezentant al acestuia, un reprezentant al consiliului local și un reprezentant al părinților, conform anexei nr. 2 „Structura consiliului de administrație al unităților de învățământ preuniversitar care organizează exclusiv învățământ tehnologic”, care face parte integrantă din prezenta metodologie-cadru. În cazul în care sunt mai mulți operatori economici parteneri, aceștia vor desemna reprezentanții în consiliul de administrație al unității de învățământ sau pot forma un consiliu reprezentativ care să desemneze reprezentanții pe locurile care le sunt alocate. Directorul unității de învățământ este membru de drept al consiliului de administrație din cota aferentă cadrelor didactice din unitatea de învățământ respectivă. Președintele consiliului școlar al elevilor participă obligatoriu, cu statut de observator, la toate ședințele consiliului de administrație, iar intervențiile acestuia se consemnează în procesul-verbal al ședinței;

e) în unitățile de învățământ vocațional teologic, structura consiliilor de administrație se mărește cu 2 membri, desemnați de cultul respectiv. În acest caz, cvorumul de ședință se mărește în mod corespunzător, cu respectarea prevederilor anexei nr. 1;

f) în unitățile de învățământ preuniversitar militar, de ordine publică și securitate națională, atribuțiile consiliului de administrație sunt îndeplinite de un consiliu de conducere constituit din maximum 15 membri, conform prevederilor art. 40 alin. (1) din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, cu modificările ulterioare. Consiliul de conducere din unitățile de învățământ liceal militar este constituit din: comandant, director, loctiitor, 4 cadre didactice, consilierul juridic, contabilul-șef, reprezentantul eșalonului superior, reprezentantul elevilor și 2 reprezentanți ai părinților. Consiliul de conducere din unitățile de învățământ postliceal militar, de apărare, ordine publică și securitate națională este constituit prin ordin al conducătorului fiecărui minister sau fiecărei instituții de apărare, ordine publică și securitate națională în subordinea căreia funcționează, în conformitate cu prevederile art. 41 din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, cu modificările ulterioare.

(3) În unitățile de învățământ special de stat, consiliul de administrație este organul deliberativ de conducere și este constituit din 9 membri, astfel: directorul, directorul adjunct, 2 cadre didactice din cota cărora un loc poate fi alocat unui reprezentant al personalului didactic auxiliar, președintele consiliului județean/Consiliului General al Municipiului București sau un reprezentant al acestuia, 2 reprezentanți ai consiliului județean/2 reprezentanți ai consiliului local al sectorului municipiului București pe raza căruia se află unitatea de învățământ, 2 reprezentanți ai părinților.

(4) În învățământul particular și confesional, în structura consiliului de administrație sunt incluși reprezentanți ai fondatorilor. În unitățile de învățământ particular și confesional, consiliul de administrație cuprinde cel puțin un reprezentant al cadrelor didactice, un reprezentant al părinților, iar pentru unitățile care școlarizează beneficiari primari la niveluri din învățământul obligatoriu, consiliul de administrație cuprinde și un reprezentant al consiliului local.

(5) În consiliile de administrație ale unităților de învățământ preuniversitar de nivel liceal/postliceal, cu excepția unităților de învățământ cu personalitate juridică care organizează exclusiv învățământ tehnologic, din cota rezervată părinților un loc este repartizat, cu drept de vot, unui reprezentant al elevilor care a împlinit vârsta de 18 ani.

(6) În consiliile de administrație ale unităților de învățământ care școlarizează doar nivel postliceal cota aferentă părinților revine reprezentanților elevilor.

(7) În unitățile de învățământ preuniversitar de stat în a căror organigramă există funcția de director adjunct, cu excepția unităților de învățământ special în care directorul adjunct este membru de drept al consiliului de administrație, directorul propune candidatura directorului adjunct/directorilor adjuncți consiliului profesoral cu ocazia alegerii cadrelor didactice membre ale consiliului de administrație. Directorul adjunct devine membru al consiliului de administrație doar dacă este ales de către consiliul profesoral.

(8) Începând cu anul școlar 2023-2024, până la sfârșitul fiecărui an școlar, consiliul de administrație care este constituit din mai mult de 7 membri hotărăște pentru anul școlar următor dacă este necesară repartizarea unui loc în consiliul de administrație pentru personalul didactic auxiliar, din cota rezervată cadrelor didactice, care este modalitatea de alegere a reprezentantului personalului didactic auxiliar membru al consiliului de administrație și aprobă procedura de alegere elaborată la nivelul unității de învățământ.

(9) În unitățile de învățământ în care funcționează grupe/clase în limbile minorităților naționale, în limita numărului de membri prevăzut de prezenta metodologie-cadru, aprobat și comunicat de către inspectoratul școlar/direcția de învățământ, în consiliul de administrație minoritatea respectivă este reprezentată și de cadre didactice, părinți și elevi aparținând minorității respective. În mod corespunzător se procedează și în unitățile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale în cadrul cărora funcționează și clase cu predare în limba română.

(10) Structura, organizarea și funcționarea consiliului de administrație al unităților care oferă activitate extrașcolară se stabilesc prin Regulamentul de organizare și funcționare al unităților de educație extrașcolară, aprobat prin ordin al ministrului educației, prevăzut la art. 29 alin. (13) din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, cu modificările ulterioare.

Art. 5

(1) La începutul fiecărui an școlar, dar nu mai târziu de data începerii cursurilor, consiliul de administrație în exercițiu hotărăște declanșarea procedurii de constituire a noului consiliu de administrație.

(2) În vederea constituirii noului consiliu de administrație, în acord cu prevederile art. 4, directorul unității de învățământ, care are responsabilitatea constituirii consiliului de administrație, în funcție de structura acestuia, derulează următoarea procedură:

a) solicită, în scris, după caz, consiliului reprezentativ al părinților, consiliului școlar al elevilor, consiliului local/consiliului local al sectorului municipiului București pe raza căruia se află unitatea de învățământ, primarului, consiliului județean, președintelui consiliului județean, președintelui Consiliului General al Municipiului București, operatorilor economici parteneri, asociațiilor profesionale partenere, consorțiilor partenere sau consiliului reprezentativ al acestora, Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale, respectiv Ministerului Mediului, Apelor și Pădurilor, desemnarea reprezentanților și, după caz, a supleanților prevăzuți la art. 6 alin. (1) lit. e) și f), în termen de 15 zile lucrătoare de la data solicitării. În cazul unităților de învățământ în care există și clase cu învățământ în limba maternă, iar în consiliul de administrație sunt/rămân cel puțin 2 locuri destinate părinților, directorul solicită consiliului reprezentativ al părinților ca unul dintre reprezentanți să fie părinte al unui elev care învață la clasele cu învățământ în limba maternă. În mod similar se procedează și în unitățile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale în cadrul cărora funcționează și clase cu predare în limba română;

b) convoacă în ședință consiliul profesoral al unității de învățământ preuniversitar, în vederea alegerii cadrelor didactice care vor face parte din consiliul de administrație;

c) aplică, după caz, procedura de alegere a reprezentantului personalului didactic auxiliar în consiliul de administrație, prevăzută la art. 4 alin. (8);

d) emite, după expirarea termenului de 15 zile prevăzut la lit. a), decizia de constituire a consiliului de administrație pentru anul școlar în curs. Decizia, emisă pe baza procesului-verbal al consiliului profesoral de alegere a cadrelor didactice ca membri ai consiliului de administrație, a procesului-verbal de alegere a reprezentantului personalului didactic auxiliar în consiliul de administrație, dacă este cazul, a adreselor de desemnare în consiliul de administrație a reprezentanților prevăzuți la lit. a) și, după caz, a supleanților prevăzuți la art. 6 alin. (1) lit. e) și f),

se comunică membrilor, supleanților, dacă aceștia există, și observatorilor și se publică la avizierul școlar, precum și pe website-ul unității de învățământ preuniversitar.

(3) În condițiile în care termenul de 15 zile prevăzut la alin. (2) lit. a) nu este respectat, până la primirea adresei de desemnare a noilor reprezentanți, în componența consiliului de administrație sunt incluși reprezentanții sau, după caz, supleanții, acolo unde sunt prevăzuți, din vechiul consiliu de administrație. Directorul reia săptămânal, până la soluționare, demersurile prevăzute la alin. (2) lit. a)-c).

(4) La data emiterii de către director a deciziei de constituire a noului consiliu de administrație se dizolvă de drept consiliul de administrație care a funcționat anterior.

(5) Componența consiliului de conducere al unităților de învățământ preuniversitar militar, de ordine publică și securitate națională, având structura prevăzută la art. 4 alin. (2) lit. f), se stabilește potrivit precizărilor cu specific militar, de ordine publică și securitate națională reglementate prin ordine, regulamente și instrucțiuni proprii.

(...)

Art. 16

Prevederile prezentei metodologii-cadru sunt general obligatorii și pot fi completate cu alte prevederi adaptate specificului unității de învățământ, în limitele prevăzute de actele normative în vigoare, și se includ în regulamentul de organizare și funcționare al unității de învățământ care se avizează de inspectoratul școlar/direcția de învățământ.

Art. 17

Consiliul de administrație al fiecărei unități de învățământ, constituit în anul școlar 2022-2023 în baza prevederilor Metodologiei-cadru de organizare și funcționare a consiliilor de administrație din unitățile de învățământ preuniversitar, aprobate prin Ordinul ministrului educației nr. 5.154/2021, își continuă activitatea și în anul școlar 2023-2024 până la emiterea deciziei de constituire a noului consiliu de administrație în baza prevederilor prezentei metodologii-cadru.

ANEXA nr. 1: NUMĂRUL MINIM necesar de membri și voturi, după caz, pentru cvorumul de ședință, respectiv pentru adoptarea hotărârilor consiliului de administrație

Numărul total de membri ai consiliului de administrație	Jumătate plus unu din numărul total de membri reprezintă: - condiție minimă de cvorum de	2/3 din numărul total de membri reprezintă: - numărul minim de voturi „pentru” necesar	1/3 din numărul total de membri reprezintă: numărul minim de voturi „pentru” necesar
---	---	--	--

	ședință conform art. 10 alin. (4) și (7) din metodologie; – numărul minim de voturi „pentru” necesar adoptării hotărârilor conform art. 8 alin. (2), art. 10 alin. (2), (6), (9) din metodologie	adoptării hotărârilor prevăzute la art. 7 alin. (7), art. 10 alin. (8) și art. 15 alin. (1) lit. z) și iii), din metodologie	adoptării hotărârii prevăzute la art. 11 alin. (1) din metodologie
7	4	5	3
9	5	6	3
11	6	8	4
13	7	9	5

ANEXA nr. 2: STRUCTURA consiliului de administrație al unităților de învățământ preuniversitar care organizează exclusiv învățământ tehnologic

Componentă și număr de membri		
7 membri	9 membri	11 membri
Director	Director	Director
1 cadru didactic	2 cadre didactice	3 cadre didactice
primarul sau 1 reprezentant al acestuia	primarul sau 1 reprezentant al acestuia	primarul sau 1 reprezentant al acestuia
1 reprezentant al consiliului local	1 reprezentant al consiliului local	1 reprezentant al consiliului local
1 reprezentant al părinților	1 reprezentant al părinților	1 reprezentant al părinților
2 reprezentanți ai operatorilor economici, asociațiilor profesionale partener, consorțiilor partener	3 reprezentanți ai operatorilor economici, asociațiilor profesionale partener, consorțiilor partener	4 reprezentanți ai operatorilor economici, asociațiilor profesionale partener, consorțiilor partener

ANEXA nr. 3: PROCEDURĂ privind alegerea reprezentantului elevilor în consiliul de administrație al unităților de învățământ preuniversitar și, după caz, a unui supleant

Structură

CAPITOLUL I: Dispoziții generale

CAPITOLUL II: Organizarea alegerii reprezentantului elevilor**CAPITOLUL III: Depunerea dosarelor****CAPITOLUL IV: Desfășurarea alegerilor****CAPITOLUL V: Comunicarea rezultatului alegerilor****CAPITOLUL VI: Dispoziții tranzitorii și finale****Art. 1**

Prezenta procedură reglementează alegerea reprezentantului elevilor, care a împlinit vârsta de 18 ani, în consiliul de administrație al unității de învățământ preuniversitar, denumit în continuare reprezentantul elevilor, și, după caz, a unui supleant.

Art. 2

(1) Reprezentantul elevilor este ales prin vot secret de către toți elevii unității de învățământ.

(2) Reprezentantul elevilor în consiliul de administrație al unității de învățământ preuniversitar are mandat de un an școlar, cu excepția situației prevăzute la art. 13 alin. (4).

Art. 3

(1) Procesul de alegere a reprezentantului elevilor se desfășoară la începutul anului școlar, conform prevederilor metodologiei-cadru de organizare și funcționare a consiliului de administrație din unitățile de învățământ preuniversitar.

(2) Directorul unității de învățământ transmite consiliului elevilor solicitarea de desemnare a reprezentantului elevilor în consiliul de administrație în prima zi de curs din anul școlar.

(3) Procesul de alegere a reprezentantului elevilor se desfășoară astfel încât să fie respectat termenul de desemnare a reprezentantului elevilor în consiliul de administrație prevăzut la art. 5 alin. (2) din metodologie

Art. 4

(1) Alegerile pentru reprezentantul elevilor sunt organizate de către consiliul școlar al elevilor din respectiva unitate de învățământ, denumit în continuare consiliul elevilor.

(2) Pentru organizarea alegerii reprezentantului elevilor, consiliul elevilor desemnează o comisie de organizare și desfășurare a alegerii reprezentantului elevilor în consiliul de administrație al unității de învățământ, denumită în continuare comisie.

(3) Comisia se compune dintr-un număr impar de persoane, după cum urmează:

a) președinte – de regulă, președintele consiliului elevilor;

b) secretar – de regulă, secretarul consiliului elevilor;

c) 1-3 membri – vicepreședinți sau responsabili ai departamentelor prevăzute în regulamentul propriu al consiliului elevilor.

(4) În cazul în care unul dintre elevii care ocupă funcțiile nominalizate la alin. (3) dorește să candideze pentru a fi ales ca reprezentant al elevilor, acesta va fi înlocuit în comisie de un alt elev, desemnat de consiliul elevilor.

Art. 5

(1) Comisia poate decide invitarea unor observatori care să participe la organizarea și desfășurarea alegerii reprezentatului elevilor.

(2) Consiliile județene ale elevilor/Consiliul Municipal al Elevilor din București, Consiliul Național al Elevilor sau organizații nonguvernamentale cu activitate relevantă în domeniul educației își pot desemna observatori în cadrul comisiei.

(3) Desemnarea observatorilor de către organizațiile menționate la alin. (2) se face prin transmiterea unei adrese către consiliul elevilor din unitatea de învățământ.

(4) Comisia are obligația de a invita observatorii desemnați la ședința de validare a dosarelor și la ședința de numărare a voturilor. Invitația se transmite cu cel puțin 24 de ore înainte de ședința respectivă.

Art. 6

(1) Comisia menționată la art. 4 răspunde de buna organizare și desfășurare a alegerii reprezentantului elevilor.

(2) Calendarul alegerilor și modalitatea de prezentare a candidaților prin întâlniri și dezbateri cu elevii școlii se stabilesc de consiliul elevilor, după consultarea și cu acordul conducerii unității de învățământ.

Art. 7

(1) Conducerile unităților de învățământ sprijină desfășurarea alegerii reprezentantului elevilor în consiliul de administrație, prin punerea la dispoziția comisiei a logisticii și a materialelor necesare.

(2) Directorul unității de învățământ desemnează un reprezentant al consiliului profesoral care sprijină comisia în buna organizare și desfășurare a alegerii reprezentantului elevilor.

APROBAREA METODOLOGIEI-CADRU DE ACORDARE A BURSELOR (OME NR. 6238/2023)

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Ordinul ministrului educației (OME) nr. 6238/2023 pentru aprobarea Metodologiei-cadru de acordare a burselor (M. Of. nr. 822 din 12 septembrie 2023)	<i>În conformitate cu:</i> – art. 108 alin. (1) din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023; <i>Având în vedere:</i> – Referatul de aprobare nr. 960 din 6.09.2023 al Unității pentru Finanțarea Învățământului Preuniversitar; <i>În temeiul:</i> – art. 13 alin. (3) din H.G. nr. 369/2021 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației.	<i>Se aprobă Metodologia-cadru de acordare a burselor.</i>

În M. Of. nr. 822 din data de 12 septembrie 2023 s-a publicat **Ordinul ministrului educației (OME) nr. 6238/2023 pentru aprobarea Metodologiei-cadru de acordare a burselor.**

Vă prezentăm, în continuare, dispozițiile relevante din respectivul act normativ.

Art. 1

Se aprobă Metodologia-cadru de acordare a burselor, prevăzută în anexa care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 2

Prevederile prezentului ordin intră în vigoare începând cu anul școlar 2023-2024.

Art. 3

Direcția generală învățământ preuniversitar, Direcția generală economică, inspectoratele școlare județene/al municipiului București și unitățile de învățământ preuniversitar duc la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

Art. 4

La data intrării în vigoare a prezentului ordin, orice dispoziții contrare se abrogă.

Anexă**METODOLOGIE-CADRU de acordare a burselor***Structură***CAPITOLUL I: Dispoziții generale****CAPITOLUL II: Acordarea burselor de excelență olimpică****CAPITOLUL III: Acordarea burselor de merit****CAPITOLUL IV: Acordarea burselor sociale****CAPITOLUL V: Acordarea burselor tehnologice****CAPITOLUL VI: Acordarea burselor pentru mamele minore****CAPITOLUL VII: Dispoziții finale****Art. 4**

(1) Bursele se asigură din bugetul Ministerului Educației. Cuantumul lunar al burselor pentru anul școlar 2023-2024 este stabilit de Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, cu modificările ulterioare. Începând cu anul școlar 2024-2025, cuantumul minim al burselor, cu excepția bursei de excelență olimpică I, va fi aprobat prin ordin al ministrului educației, la propunerea Consiliului Național pentru Finanțarea Învățământului Preuniversitar.

(2) Valoarea burselor poate fi suplimentată de către consiliile de administrație ale unităților de învățământ în funcție de:

- a) sumele alocate de autoritățile administrației publice locale;
- b) alte venituri obținute potrivit legii.

Art. 5

(1) Prin „familie” se înțelege soțul și soția cu copiii lor necăsătoriți, aflați în întreținere, cu vârsta de până la 18 ani sau de până la 26 de ani pentru cei care urmează o formă de învățământ – cursuri de zi, organizată potrivit legii, cu domiciliul ori reședința comună înscrisă în actele de identitate și care locuiesc împreună.

(2) Se asimilează termenului „familie” bărbatul și femeia necăsătoriți, cu copiii lor necăsătoriți și/sau ai fiecăruia dintre ei, având vârsta de până la 18 ani sau de

până la 26 de ani dacă urmează o formă de învățământ – cursuri de zi, organizată potrivit legii, care locuiesc împreună, dacă această situație se confirmă la verificarea în teren.

(3) Sintagma „familie monoparentală” desemnează familia formată din persoana singură și copilul/copiii aflat/aflați în întreținere, în vârstă de până la 18 ani sau de până la 26 de ani pentru cei care urmează o formă de învățământ – cursuri de zi, organizată potrivit legii, și care locuiesc și gospodăresc împreună.

(4) Prin „persoană singură din familia monoparentală” se înțelege persoana care se află în una dintre următoarele situații:

a) este necăsătorită;

b) este văduvă;

c) este divorțată;

d) al/a cărei soț/soție este declarat/declarată dispărut/dispărută prin hotărâre judecătorească;

e) al/a cărei soț/soție se află în una dintre situațiile prevăzute la art. 178 lit. c) sau d) din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările și completările ulterioare;

f) al/a cărei soț/soție este arestat/arestată preventiv pe o perioadă mai mare de 30 de zile sau execută o pedeapsă privativă de libertate și nu participă la întreținerea copiilor;

g) a fost numită tutore sau i s-au încredințat ori dat în plasament unul sau mai mulți copii și se află în una dintre situațiile prevăzute la lit. a)-e).

(5) Se asimilează termenului „familie” și persoana/persoanele care se ocupă de întreținerea copilului pe perioada absenței părinților sau tutorelui, conform art. 104 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și care locuiește/locuiesc împreună cu copiii aflați în întreținerea sa/lor.

(...)

Art. 10

(1) Bursa socială se acordă elevilor din învățământul preuniversitar de stat, înscriși la cursurile cu frecvență, inclusiv celor școlarizați la domiciliu sau care urmează cursurile în școala de spital, care se încadrează în cel puțin una dintre următoarele situații:

a) elevi proveniți din familii care realizează un venit mediu net lunar pe membru de familie, supus impozitului pe venit, pe ultimele 12 luni anterioare cererii, mai mic de 50% din salariul minim net pe economie; se va lua în calcul salariul minim net pe economie în vigoare la data depunerii cererii;

b) elevi minori, respectiv elevi în risc de excludere socială, neangajați pe piața muncii și înscriși în formele de învățământ cu frecvență redusă sau în programele educaționale de tip „A doua șansă”, a căror familie realizează un venit mediu net lunar pe membru de familie, supus impozitului pe venit, pe ultimele 12 luni

anterioare cererii, mai mic de 50% din salariul minim net pe economie; se va lua în calcul salariul minim net pe economie în vigoare la data depunerii cererii;

c) elevi cu unul sau ambii părinți decedați și elevi asupra cărora a fost instituită o măsură de protecție specială, respectiv plasamentul/plasamentul de urgență, fără a se lua în considerare nivelul venitului mediu pe membru de familie;

d) elevi care provin din familii monoparentale, fără a se lua în considerare nivelul venitului mediu pe membru de familie;

e) elevi care au deficiențe/afectări funcționale produse de boli, tulburări sau afecțiuni ale structurilor și funcțiilor organismului, încadrate conform criteriilor din anexa nr. 1 la Ordinul ministrului sănătății și al ministrului muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor vârstnice nr. 1.306/1.883/2016 pentru aprobarea criteriilor biopsihosociale de încadrare a copiilor cu dizabilități în grad de handicap și a modalităților de aplicare a acestora, cu modificările și completările ulterioare, și structurate tipologic conform aceluiași ordin, fără a se lua în considerare nivelul venitului mediu pe membru de familie;

f) elevi proveniți din familii care beneficiază de venit minim de incluziune conform Legii nr. 196/2016 privind venitul minim de incluziune, cu modificările și completările ulterioare, în baza deciziei de stabilire a dreptului la ajutor de incluziune al familiei elevului.

(...)

Art. 15

(1) Bursa pentru mamele minore reprezintă o formă de sprijin a mamelor minore în vederea susținerii participării la educație, a prevenirii abandonului și a neresușitei școlare.

(2) Cuantumul minim al bursei pentru mamele minore este 700 lei/lună.

(3) Bursa se acordă elevelor din învățământul preuniversitar de stat, reintegrate într-o unitate de învățământ, care frecventează cursurile de zi și au copil/copii propriu/proprie în întreținere.

(4) În sensul prezentei metodologii, termenul „reintegrare” se referă la reluarea cursurilor de către elevă după naștere, cu condiția menținerii statutului de minor.

(5) În vederea acordării bursei pentru mamele minore, părinții/reprezentanții legali depun la unitatea de învățământ următoarele documente:

a) cerere a părintelui/reprezentantului legal;

b) certificat de naștere pentru copilul/copiii aflat/aflați în întreținerea mamei minore.

(6) Bursa pentru mame minore se acordă în perioada cursurilor școlare, inclusiv în timpul pregătirii și susținerii evaluării naționale, a examenului național de bacalaureat, a examenului de certificare a calificării profesionale și în perioada pregătirii practice.

(7) Bursierele care acumulează 60 sau mai multe absențe nemotivate într-o lună nu primesc bursa pentru luna respectivă.

APROBAREA UNOR MĂSURI BUGETARE (O.U.G. NR. 73/2023)

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Sumar
Ordonanța de urgență a Guvernului (O.U.G.) nr. 73/2023 privind unele măsuri bugetare (M. Of. nr. 830 din 14 septembrie 2023)	<i>Se aprobă unele măsuri bugetare.</i>

În M. Of. nr. 830 din data de 14 septembrie 2023 s-a publicat **Ordonanța de urgență a Guvernului (O.U.G.) nr. 73/2023 privind unele măsuri bugetare**.

Redăm, în cele ce urmează, cele mai importante dispoziții din conținutul acestei Legi.

Articol unic

(1) Prin derogare de la prevederile art. 30 alin. (2) din Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice, cu modificările și completările ulterioare, în anul 2023, începând cu data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, din Fondul de rezervă bugetară la dispoziția Guvernului se pot aloca, pe bază de hotărâri ale Guvernului, sume pentru finanțarea cheltuielilor curente și de capital ale ordonatorilor principali de credite.

(2) Prin derogare de la prevederile art. 12 alin. (1) lit. a) și c) și de la prevederile art. 26 alin. (4) și (5) din Legea responsabilității fiscal-bugetare nr. 69/2010, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și de la prevederile art. 2 alin. (2), art. 3 alin. (5) și ale anexei nr. 1 din Legea nr. 360/2022 pentru aprobarea plafoanelor unor indicatori specificați în cadrul fiscal-bugetar pe anul 2023, cu fondurile suplimentate în bugetele ordonatorilor principali de credite ai bugetului de stat la titlul „Cheltuieli de personal”, potrivit alin. (1), se majorează plafonul nominal al cheltuielilor de personal al bugetului de stat, precum și plafonul nominal și cel exprimat ca procent în produsul intern brut al bugetului general consolidat, aprobate potrivit legii.

**NORMELE METODOLOGICE PRIVIND UTILIZAREA
ȘI COMPLETAREA ORDINULUI DE PLATĂ
PENTRU TREZORERIA STATULUI (OPT) ȘI A ORDINULUI
DE PLATĂ MULTIPLU ELECTRONIC (OPME) – MODIFICĂRI
(OMF NR. 2538/2023)**

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Normele metodologice privind utilizarea și completarea ordinului de plată pentru Trezoreria Statului (OPT) și a ordinului de plată multiplu electronic (OPME), aprobate prin OMFP nr. 246/2005 (M. Of. nr. 206 din 10 martie 2005; cu modif. și compl. ult.)	OMF nr. 2538/2023 pentru modificarea și completarea Normelor metodologice privind utilizarea și completarea ordinului de plată pentru Trezoreria Statului (OPT) și a ordinului de plată multiplu electronic (OPME), aprobate prin OMFP nr. 246/2005 (M. Of. nr. 830 din 14 septembrie 2023)	– modifică: art. 5 lit. j) pct. 1, 4 și 6, art. 5 lit. k) pct. 1, 6 și 9, art. 5 lit. l), art. 5 lit. p), – introduce: art. 6 ⁴ .

În M. Of. nr. 830 din 14 septembrie 2023 s-a publicat **OMF nr. 2538/2023 pentru modificarea și completarea Normelor metodologice privind utilizarea și completarea ordinului de plată pentru Trezoreria Statului (OPT) și a ordinului de plată multiplu electronic (OPME), aprobate prin OMFP nr. 246/2005.**

Redăm, în cele ce urmează, modificările și completările aduse respectivului act normativ.

Art. 5 lit. j) pct. 1, 4 și 6

Vechea reglementare

„1. pentru obligațiile bugetare achitate la bugetul de stat care se declară, inclusiv pentru cele prevăzute în anexa nr. 1 la Ordinul președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală nr. 531/2016, cu excepția celor prevăzute la pct. 5-7 de mai jos, se înscrie: «buget de stat», iar pentru obligațiile de plată la

bugetul asigurărilor sociale de stat și la bugetele fondurilor speciale care se declară, inclusiv cele prevăzute în anexa nr. 2 la Ordinul președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală nr. 531/2016, se înscrie «bugetele asigurărilor sociale și fondurilor speciale»;

(...)

4. pentru obligațiile de plată către instituții publice se înscrie denumirea instituției publice beneficiare;

(...)

6. pentru accize la uleiuri minerale plătite anticipat livrării, de către client în numele furnizorului, se înscrie denumirea agentului economic furnizor producător/procesator;”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 5 lit. j) pct. 1, 4 și 6 se modifică** și vor avea următorul conținut:

„1. pentru obligațiile fiscale/bugetare care se achită către bugetele componente ale bugetului general consolidat în conturile de venituri bugetare, în conturile unice sau în conturile de disponibil în care Agenția Națională de Administrare Fiscală încasează/recuperează obligații fiscale/bugetare, cu excepția celor prevăzute la pct. 5 și 6, se înscrie: «bugetul general consolidat». Prin sintagma «încasează/recuperează» se înțelege stingerea obligațiilor fiscale/bugetare prin plată voluntară, compensare, executare silită și prin alte modalități prevăzute expres de lege;

(...)

4. pentru obligațiile de plată către instituții publice, respectiv pentru plăți solicitate de instituții publice în conformitate cu prevederile legale în vigoare, altele decât cele de la pct. 1 și 2, se înscrie denumirea instituției publice beneficiare;

(...)

6. pentru accizele care se plătesc de către cumpărător în numele furnizorului, înainte de livrarea efectivă a produselor accizabile, se înscrie denumirea furnizorului înregistrat ca plătitor de accize;”

Art. 5 lit. k) pct. 1, 6 și 9

Vechea reglementare

„1. codul de identificare fiscală al contribuabilului, pentru obligațiile bugetare prevăzute la lit. j) pct. 1 sau pentru alte obligații bugetare pentru care prin acte normative în vigoare se prevede astfel;

(...)

6. codul de identificare fiscală al agentului economic furnizor producător/procesator, pentru accizele la uleiuri minerale, prevăzute la lit. j) pct. 6;

(...)

9. pentru plățile menționate la lit. j) pct. 9 se înscrie:

9.1. codul de identificare fiscală al beneficiarului sumei, în situația în care beneficiarul sumei este înregistrat fiscal în România;

9.2. codul de identificare fiscală al centralei instituției de credit din România la care beneficiarul sumei își are deschis contul sau codul de identificare fiscală atribuit Trezoreriei Statului (8609468), în situația în care beneficiarul sumei nu este înregistrat fiscal în România;”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 5 lit. k) pct. 1, 6 și 9 se modifică** și vor avea următorul conținut:

„1. codul de identificare fiscală al contribuabilului, pentru obligațiile fiscale/bugetare prevăzute la lit. j) pct. 1 sau pentru alte obligații fiscale/bugetare pentru care prin acte normative în vigoare se prevede astfel, cu excepția situației prevăzute la pct. 1¹; în cazul impozitului pe venitul din salarii datorat de sediile secundare se înscrie codul de identificare fiscală al sediului secundar;

(...)

6. codul de identificare fiscală al furnizorului înregistrat ca plătitor de accize, pentru accizele plătite de cumpărător în numele furnizorului, prevăzute la lit. j) pct. 6;

(...)

9. pentru plățile menționate la lit. j) pct. 9 se înscrie:

9.1. codul de identificare fiscală al beneficiarului sumei, persoană juridică, în situația în care beneficiarul sumei este înregistrat fiscal în România;

9.2. codul numeric personal, în situația plăților către conturi deschise la Trezoreria Statului;

9.3. codul de identificare fiscală al centralei instituției de credit din România la care beneficiarul sumei își are deschis contul sau codul de identificare fiscală atribuit Trezoreriei Statului (8609468), în situația în care beneficiarul sumei nu este înregistrat fiscal în România;

9.4. codul numeric personal sau codul de identificare fiscală al centralei instituției de credit din România la care beneficiarul sumei își are deschis contul potrivit deciziei plătitorului, în cazul în care plata se efectuează din conturi deschise la unitățile Trezoreriei Statului către persoane fizice în conturi bancare;”

Art. 5 lit. l)

Vechea reglementare

„l) în spațiul marcat „Cod IBAN beneficiar” se înscrie codul IBAN aferent contului de venituri ori de cheltuieli bugetare sau contului de disponibilități, după caz, în care se achită suma. La completarea codurilor IBAN se vor avea în vedere următoarele precizări:

– obligațiile de plată prevăzute la lit. j) pct. 1, 8.2.1, 8.2.2 și 10 se achită la unitățile Trezoreriei Statului în raza cărora își au sediul social/domiciliul sau domiciliul fiscal contribuabilii;

– obligațiile de plată prevăzute la lit. j) pct. 2, 3, 4, 5, 6 și 8.1 se achită la unitățile Trezoreriei Statului în raza cărora își au deschise conturile beneficiarii sumelor respective;

– plățile prevăzute la lit. j) pct. 9 se efectuează la unitățile Trezoreriei Statului sau la unitățile instituțiilor de credit la care își au deschise conturile beneficiarii sumelor;

– obligațiile de plată prevăzute la lit. j) pct. 7 se achită la unitățile Trezoreriei Statului în raza cărora își au sediul social/domiciliul sau domiciliul fiscal contribuabilii și, respectiv, la Direcția Trezorerie și Contabilitate Publică a Municipiului București sau la trezoreriile municipiilor reședință de județ, după caz, pentru marii contribuabili și sediile secundare ale acestora;”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 5 lit. l) se modifică** și va avea următorul conținut:

„l) în spațiul marcat «Cod IBAN beneficiar» se înscrie codul IBAN aferent contului de venituri/cheltuieli bugetare sau contului de disponibil, după caz, în care se achită suma, deschis la unitățile Trezoreriei Statului sau codul IBAN al contului beneficiarului sumei, deschis la instituția de credit;”

Art. 5 lit. p)

Vechea reglementare

„p) rubrica „Reprezentând” se completează după cum urmează:

– pentru obligațiile bugetare se înscrie denumirea completă a obligației bugetare achitate;

– pentru celelalte categorii de plăți se înscrie natura economică a plății (de exemplu: «transfer sold»), iar în cazul plăților către beneficiari care nu sunt înregistrați fiscal în România se pot înscrie și alte informații (de exemplu, codul de identificare fiscală al acestora din țara în care sunt înregistrați fiscal);

– pentru obligațiile bugetare achitate în contul unic, se înscrie «buget de stat», în cazul obligațiilor bugetare din anexa nr. 1 la Ordinul ministrului economiei și finanțelor nr. 1.294/2007, sau «bugetele asigurărilor sociale și fondurilor speciale», în cazul obligațiilor bugetare din anexa nr. 2 la același ordin, după caz.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 5 lit. p) se modifică** și va avea următorul conținut:

„p) rubrica «Reprezentând» se completează după cum urmează:

– pentru sumele reprezentând venituri bugetare se înscrie denumirea obligației bugetare achitate, iar în cazul celor prevăzute la lit. j) pct. 1 se înscrie «bugetul general consolidat», precum și orice alte informații pe care plătitorul le consideră relevante;

– în cazul celorlalte categorii de sume care se achită se înscrie natura economică a plății efectuate, iar în cazul plăților către beneficiari care nu sunt înregistrați fiscal în România se

pot înscrie și alte informații relevante (de exemplu, codul de identificare fiscală al acestora din țara în care sunt înregistrați fiscal);”

Art. 6⁴

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **după art. 6³ se introduce un nou articol, art. 6⁴**, cu următorul cuprins:

„Art. 6⁴

(1) În cazul obligațiilor de plată către instituțiile publice, respectiv pentru plăți solicitate de către instituții publice în conformitate cu prevederile legale în vigoare prevăzute la art. 5 lit. j) pct. 4, instituțiile publice au obligația de a informa contribuabilii referitor la codul IBAN aferent contului în care aceștia vor efectua plata sumelor datorate, precum și la codul de identificare fiscală prevăzut la art. 5 lit. k) pct. 4.

(2) Eventualele sume virate de către contribuabili în conturile corespunzătoare de venituri bugetare/disponibil deschise la unitățile Trezoreriei Statului codificate cu codul de identificare fiscală prevăzut la art. 5 lit. k) pct. 10 în loc de codul de identificare fiscală prevăzut la art. 5 lit. k) pct. 4 rămân înregistrate în contul în care au fost încasate, în măsura în care instituția publică nu solicită unității Trezoreriei Statului transferul acestora în același cont de venituri bugetare/disponibil în care suma a fost încasată, codificat cu codul de identificare fiscală al instituției publice respective. Solicitarea adresată în scris unității Trezoreriei Statului cuprinde informații cu privire la suma încasată, respectiv numărul și data documentului de plată, suma, datele de identificare ale plătitorului (nume și prenume/denumire, codul de identificare fiscală), contul beneficiar, și orice altă informație relevantă care să identifice unic o sumă încasată”.

APROBAREA NORMELOR METODOLOGICE PRIVIND ACORDAREA FACILITĂȚILOR DE TRANSPORT PENTRU ELEVI (H.G. NR. 810/2023)

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Hotărârea Guvernului (H.G.) nr. 810/2023 pentru aprobarea normelor metodologice privind acordarea facilităților de transport pentru elevi (M. Of. nr. 812 din 8 septembrie 2023)	În temeiul: – art. 108 din Constituția României, republicată; – art. 83 alin. (1) din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023.	Se aprobă normele metodologice privind acordarea facilităților de transport pentru elevi.

În M. Of. nr. 812 din data de 8 septembrie 2023 s-a publicat **Hotărârea Guvernului (H.G.) nr. 810/2023 pentru aprobarea normelor metodologice privind acordarea facilităților de transport pentru elevi.**

Redăm, în continuare, principalele prevederi ale hotărârii:

Art. 1

(1) Se aprobă Normele metodologice privind acordarea facilităților de transport intern feroviar, cu metroul și naval pentru elevi, prevăzute în anexa nr. 1 la prezenta hotărâre.

(2) Se aprobă Normele metodologice privind acordarea gratuității la transportul public local și metropolitan rutier, transportul public rutier județean și interjudețean pentru elevi, prevăzute în anexa nr. 2 la prezenta hotărâre.

Art. 2

La data intrării în vigoare a prezentei hotărâri se abrogă Hotărârea Guvernului nr. 42/2017 pentru aprobarea Normelor metodologice privind acordarea facilităților de transport intern feroviar și cu metroul pentru elevi și studenți, publicată

în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 91 din 1 februarie 2017, cu modificările și completările ulterioare.

Art. 3

Anexele nr. 1 și 2 fac parte integrantă din prezenta hotărâre.

Anexa nr. 1

NORME METODOLOGICE privind acordarea facilităților de transport intern feroviar, cu metroul și naval pentru elevi

Art. 1

În înțelesul prezentelor norme metodologice, expresiile de mai jos au următoarele semnificații:

a) an școlar – perioada anului calendaristic în care se desfășoară activitatea de învățământ preuniversitar a cărei durată este stabilită prin ordin al ministrului educației conform prevederilor art. 115 alin. (2) lit. r) din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, cu modificările ulterioare;

b) canale alternative – automate de vânzare titluri de călătorie, aplicații funcționale pe dispozitive fixe, pagini de vânzări online, aplicații funcționale pe dispozitive mobile sau alte aplicații informatice de vânzare a titlurilor de călătorie;

c) învățământ preuniversitar – sistemul național de învățământ preuniversitar constituit, conform cap. II al Legii nr. 198/2023, cu modificările ulterioare, din totalitatea unităților de învățământ de stat, particulare și confesionale, autorizate să funcționeze provizoriu/acreditate;

d) elevii din învățământul preuniversitar – elevii înscriși în unitățile de învățământ primar, gimnazial, liceal și postliceal;

e) titlu de călătorie – biletul de călătorie sau abonamentul în format fizic sau electronic, care se emite prin canalele de vânzare proprii ale operatorilor de transport, ale partenerilor acestora sau ale autorităților publice, conform reglementărilor proprii ale acestora avizate de Ministerul Transporturilor și Infrastructurii;

f) relație de călătorie – distanța parcursă pe calea ferată care este cuprinsă între stația de cale ferată de îmbarcare și stația de cale ferată de coborâre.

Art. 2

(1) Elevii prevăzuți la art. 83 alin. (1) din Legea nr. 198/2023, cu modificările ulterioare, beneficiază de gratuitate pentru transportul feroviar intern la toate categoriile de trenuri, clasa a II-a, pe tot parcursul anului școlar.

(2) Operatorii de transport feroviar de călători emit elevilor titluri de călătorie gratuite pentru toate categoriile de tren, clasa a II-a, pe orice relație de călătorie, pe perioada anului școlar, cu respectarea prevederilor Regulamentului (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE

(Regulamentul general privind protecția datelor), astfel: titluri de călătorie cu reducere 100% din tariful de transport la toate categoriile de trenuri clasa a II-a și 100% din tariful de rezervare pentru trenurile cu regim de rezervare.

(3) Pentru călătoria la vagon de dormit, vagon cușetă sau la clasa I, elevii plătesc integral următoarele diferențe tarifare: diferență de clasă, tarif de rezervare clasa I, supliment de pat/cușetă, după caz.

(4) Emiterea titlurilor de călătorie gratuite pentru elevi se realizează de la punctele de vânzare cu operator uman sau prin canale alternative.

(5) Emiterea titlurilor de călătorie de la punctele de vânzare cu operator uman se face în baza prezentării de către elev în format fizic, în original, a unuia dintre următoarele documente:

a) cardul național de elev valabil;

b) carnetul sau legitimația de elev emis/emisă de unitatea de învățământ de apartenență; carnetul/legitimația de elev conține minimum următoarele elemente: numele și prenumele elevului, CNP-ul elevului, numărul matricol, viza pentru anul școlar în curs;

c) adeverință emisă de unitatea de învățământ de apartenență; adeverința, din care rezultă calitatea de elev, se emite pentru anul școlar în curs, conform modelului prevăzut în anexa nr. 1a);

d) adeverință colectivă pentru elevi în cazul călătoriei grupurilor de elevi; adeverința este prevăzută cu semnătura conducătorului unității de învățământ și ștampila unității de învățământ, conform modelului prevăzut în anexa nr. 1b).

(6) Emiterea titlurilor de călătorie prin canale alternative după ce calitatea de elev a fost confirmată se realizează în unul din următoarele moduri:

a) online prin interogarea bazei de date pe care Ministerul Educației o transmite Autorității pentru Reformă Feroviară și care este pusă la dispoziția operatorilor de transport feroviar;

b) la casa de bilete a operatorului de transport prin prezentarea unuia dintre documentele prevăzute la alin. (5), ulterior elevul putând procura bilete online pe perioada întregului an școlar respectiv.

(7) Pentru achiziționarea de titluri de călătorie gratuite, elevii sau reprezentanții legali ai acestora poartă responsabilitatea documentelor prezentate, precum și a datelor declarate în sistemul de achiziționare online sau prin canale alternative.

(8) Pentru procurarea titlurilor de călătorie gratuite online, de la automatele de vânzare a titlurilor de călătorie sau prin canale alternative, confirmarea/validarea calității de elev se efectuează o singură dată pentru fiecare an școlar în parte.

(9) De la data începerii anului școlar și până la data de 30 septembrie inclusiv, elevii pot călători în baza carnetului/legitimației de elev sau a adeverinței vizate pentru anul școlar anterior.

(10) În cazul achiziționării mai multor titluri de călătorie în aceeași zi, pentru călătoria cu același tren sau pentru relații de călătorie diferite în același timp de

către aceeași persoană, contravaloarea călătoriilor suplimentare se va imputa elevului sau reprezentantului său legal.

(11) În cazul renunțării la călătorie, beneficiarul facilității la transport care deține titlul de călătorie este obligat să solicite restituirea acestuia în condițiile prevăzute de reglementările proprii ale operatorului de transport feroviar, în caz contrar călătoriile considerându-se efectuate.

Art. 3

(1) La verificarea legalității călătoriei în tren, elevii prezintă titlul de călătorie în format fizic, în original, cu excepția celor emise pe suport digital, și un document de identitate în format fizic, în original, prevăzut cu nume, prenume, CNP și fotografie, după caz: carte de identitate, pașaport, permis de ședere, permis de conducere, pentru elevii care au împlinit vârsta de 16 ani, sau certificatul de naștere în original/copie, pentru cei sub 14 ani. În locul documentului de identitate se acceptă și carnetul/legitimția de elev în original dacă acesta/aceasta conține fotografie și CNP.

(2) În cazul în care, în tren, elevii nu prezintă documentele prevăzute la alin. (1), aceștia sunt considerați ca fiind fără titluri de călătorie și sunt tratați conform legislației în vigoare și reglementărilor proprii ale operatorului de transport feroviar.

Art. 4

(1) Operatorii de transport feroviar întocmesc și transmit Autorității pentru Reformă Feroviară, lunar, deconturi pentru titlurile de călătorie emise în cursul lunii respective pentru elevi, conform anexei nr. 1c).

(2) Pentru operatorii de transport feroviar de călători organizați teritorial în sucursale, calculul cheltuielilor de transport se face pe baza decontului centralizator transmis conform modelului prevăzut în anexa nr. 1c), decont care are la bază deconturile transmise de către sucursalele regionale de transport feroviar de călători.

(3) Decontarea facilităților la transportul elevilor pe calea ferată prevăzute în prezentele norme metodologice se efectuează în condițiile legii din bugetul Ministerului Transporturilor și Infrastructurii, prin Autoritatea pentru Reformă Feroviară, în limita sumelor aprobate anual cu această destinație, de la capitolul „Asigurări și asistență socială”, către operatorii de transport feroviar, în baza deconturilor prezentate, conform anexei nr. 1c).

(4) Operatorii de transport feroviar răspund de păstrarea deconturilor și a documentelor primare în baza cărora s-au întocmit deconturile, conform legii.

(5) Colectarea și prelucrarea datelor necesare acordării facilităților pentru elevi la transportul intern feroviar se fac cu respectarea prevederilor Regulamentului (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu

caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE.

Art. 5

(1) Elevii din învățământul preuniversitar acreditat/autorizat, inclusiv cei înmatriculați în cadrul unităților de învățământ preuniversitar înscrise în Registrul special al unităților de învățământ preuniversitar care funcționează după un curriculum străin, beneficiază de gratuitate pentru transportul cu metroul, pe bază de abonament lunar, pe tot parcursul anului școlar.

(2) Abonamentele lunare gratuite pentru elevi se eliberează, prin casieriile din stațiile de metrou, pe suport card contactless reîncărcabil nominal, în baza confirmării/validării calității de elev.

(3) Eliberarea/Reîncărcarea abonamentului lunar gratuit pentru elevi prin casieriile din stațiile de metrou se face în baza carnetului de elev, vizat pentru anul școlar în curs, care va avea înscris pe prima filă codul numeric personal al elevului, sau a adeverinței emise de unitatea de învățământ pentru anul școlar în curs, în original, sau a cardului național de elev, precum și a cărții de identitate, în original, pentru elevii de peste 14 ani, sau a certificatului de naștere în copie, pe suport hârtie sau electronic, pentru elevii sub 14 ani. În cazul în care verificarea calității de elev se va putea realiza prin intermediul Sistemului informatic integrat al învățământului din România, elevii care au împlinit vârsta de 14 ani trebuie să prezinte cartea de identitate, iar elevii cu vârsta până în 14 ani trebuie să prezinte copia certificatului de naștere.

(4) Modelul adeverinței care se emite de unitatea de învățământ pentru gratuitate la transport este prevăzut în anexa nr. 1a).

(5) În primele 30 de zile de la începerea anului școlar se va accepta carnetul de elev vizat pentru anul școlar anterior sau adeverința emisă de unitatea de învățământ pentru anul școlar în curs, pentru eliberarea abonamentului lunar gratuit.

(6) Elevii pot opta pentru reîncărcarea abonamentului lunar gratuit pe cardurile contactless reîncărcabile nominale prin intermediul unui portal și/sau al aplicațiilor mobile, după implementarea acestor soluții de către operatorul de transport cu metroul.

(7) În cazul în care abonamentele lunare gratuite pentru elevi sunt reîncărcate pe cardul contactless reîncărcabil nominal prin intermediul unui portal și/sau al aplicațiilor mobile, verificarea calității de elev se va putea realiza prin intermediul Sistemului informatic integrat al învățământului din România, conform unui protocol încheiat potrivit legii și reglementărilor proprii ale operatorului de transport cu metroul, cu respectarea prevederilor Regulamentului (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE.

(8) În lipsa carnetului de elev/adeverinței din care să rezulte calitatea de elev/cardului național de elev sau a actualizării Sistemului informatic integrat al învățământului din România, după caz, nu se emit/reîncarcă pe cardurile contactless reîncărcabile nominale abonamentele lunare gratuite pentru călătoria cu metroul.

(9) Elevii prevăzuți la alin. (1) beneficiază lunar de un singur abonament lunar gratuit. În cazul pierderii/furtului titlului de călătorie, elevii pot solicita emiterea unui duplicat, conform reglementărilor proprii ale operatorului de transport cu metroul.

(10) Abonamentul lunar gratuit pentru elevi se va putea elibera și pentru perioade succesive de timp, pe card contactless reîncărcabil nominal. Valabilitatea abonamentelor lunare gratuite eliberate pentru perioade succesive de timp nu va putea depăși data de 30 septembrie a anului școlar următor.

Art. 6

(1) La verificarea legalității călătoriei cu metroul, elevii prezintă carnetul de elev vizat pentru anul în curs, adeverința emisă de unitatea de învățământ pentru anul școlar în curs sau cardul național de elev, după caz, precum și cartea de identitate sau copia certificatului de naștere.

(2) În cazul în care, la un control al documentelor de călătorie, elevii fie nu prezintă documentele prevăzute la alin. (1), fie prezintă documente nevizate pentru anul școlar în curs, aceștia sunt considerați ca fiind fără titlu de transport și sunt tratați conform legislației în vigoare și reglementărilor proprii ale operatorului de transport cu metroul.

Art. 7

(1) Operatorul de transport cu metroul va întocmi lunar decontul pentru titlurile de transport cu metroul pentru elevi, conform anexelor nr. 1c)-1e).

(2) Calculul cheltuielilor aferente facilităților acordate elevilor pentru transportul cu metroul se va face de către operatorul de transport cu metroul, pe baza tabelelor nominale întocmite, conform anexei nr. 1d).

(3) Operatorul de transport cu metroul transmite decontul lunar Ministerului Transporturilor și Infrastructurii până la data de 15 a lunii pentru titlurile de transport eliberate sau valabile, după caz, în luna precedentă.

(4) Decontarea facilităților la transportul cu metroul al elevilor se va efectua, în condițiile legii, din bugetul Ministerului Transporturilor și Infrastructurii, în limita sumelor aprobate anual cu această destinație, din capitolul „Asigurări și asistență socială”, în baza deconturilor prezentate, conform anexelor nr. 1d) și 1e).

(5) Operatorul de transport cu metroul răspunde de păstrarea deconturilor și a documentelor primare în baza cărora s-au întocmit deconturile, conform legii.

(6) Colectarea și prelucrarea datelor necesare acordării facilităților de transport cu metroul se fac cu respectarea prevederilor Regulamentului (UE) 2016/679 al

Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE.

Art. 8

(1) Elevii din învățământul preuniversitar acreditat/autorizat, inclusiv cei înmatriculați în cadrul unităților de învățământ preuniversitar înscrise în Registrul special al unităților de învățământ preuniversitar care funcționează după un curriculum străin, beneficiază de gratuitate, pe bază de titlu de călătorie, pe tot parcursul anului școlar, la bordul navelor operatorilor de transport care efectuează serviciu public de transport persoane pe căile navigabile interioare, în baza contractului încheiat, după caz, cu Ministerul Transporturilor și Infrastructurii, cu autoritatea administrației publice locale sau județene sau asociația de dezvoltare intracomunitară.

(2) Titlurile de călătorie gratuite pentru elevi se eliberează prin punctele de vânzare ale operatorilor de transport care efectuează serviciu public de transport persoane pe căile navigabile interioare.

(3) Emiterea titlului de călătorie gratuit pentru elevi prin punctele de vânzare ale operatorilor de transport care efectuează serviciu public de transport persoane pe căile navigabile interioare se face în baza carnetului de elev, vizat pentru anul școlar în curs, care va avea înscris pe prima filă codul numeric personal al elevului, sau a adeverinței emise de unitatea de învățământ pentru anul școlar în curs, în original, sau a cardului național de elev, precum și a cărții de identitate, în original, pentru elevii de peste 14 ani, sau a certificatului de naștere în copie, pe suport hârtie sau electronic, pentru elevii sub 14 ani. În cazul în care verificarea calității de elev se va putea realiza prin intermediul Sistemului informatic integrat al învățământului din România, elevii care au împlinit vârsta de 14 ani trebuie să prezinte cartea de identitate, iar elevii cu vârsta până în 14 ani trebuie să prezinte copia certificatului de naștere.

(4) Adeverința emisă de unitatea de învățământ pentru gratuitate la transport este prevăzută în anexa nr. 1a).

(5) În primele 30 de zile de la începerea anului școlar se va accepta carnetul de elev vizat pentru anul școlar anterior sau adeverința emisă de unitatea de învățământ pentru anul școlar în curs, pentru eliberarea titlului de călătorie gratuit.

(6) În lipsa carnetului de elev/adeverinței din care să rezulte calitatea de elev/cardului național de elev sau a actualizării Sistemului informatic integrat al învățământului din România, după caz, nu se emit/reîncarcă pe cardurile contactless reîncărcabile nominale titluri de călătorie lunare gratuite pentru călătoria pe căile navigabile interioare.

(7) Elevii prevăzuți la alin. (1) beneficiază de un singur titlu de călătorie gratuit, pentru intervalul de timp pentru care s-a emis titlul de călătorie inițial. În cazul pierderii/furtului titlului de călătorie, elevii pot solicita emiterea unui

duplicat, conform reglementărilor proprii ale operatorului de transport pe căile navigabile interioare.

(8) Titlul de călătorie gratuit pentru elevi se va putea elibera și pentru perioade succesive de timp, pe card contactless reîncărcabil nominal. Valabilitatea titlurilor de călătorie gratuite lunare eliberate pentru perioade succesive de timp nu va putea depăși data de 30 septembrie a anului școlar următor.

Art. 9

(1) Elevii primesc acces la bordul navelor operatorilor de transport care efectuează serviciu public de transport persoane pe căile navigabile interioare, pe baza titlului de călătorie în format fizic, în original, cu excepția celor emise pe suport digital, și a unuia dintre următoarele documente:

a) cardul național de elev valabil;

b) carnetul sau legitimația de elev emis/emisă de unitatea de învățământ de apartenență; carnetul/legitimația de elev conține minimum următoarele elemente: numele și prenumele elevului, CNP-ul elevului, numărul matricol, viza pentru anul școlar în curs;

c) adeverința emisă de unitatea de învățământ de apartenență.

(2) În cazul în care, la un control al documentelor de călătorie, elevii fie nu prezintă documentele prevăzute la alin. (1), fie prezintă documente nevizate pentru anul școlar în curs, aceștia sunt considerați ca fiind fără titlu de transport și sunt tratați conform legislației în vigoare și reglementărilor proprii ale operatorului de transport pe căile navigabile interioare.

Art. 10

(1) Operatorul de transport pe căile navigabile interioare va întocmi lunar decontul pentru titlurile de transport pentru elevi, conform anexelor nr. 1c) și 1d).

(2) Calculul cheltuielilor aferente facilităților acordate elevilor pentru transportul pe căile navigabile interioare se va face de către operatorul de transport, pe baza tabelelor nominale întocmite, conform anexei nr. 1d).

(3) Operatorul de transport va transmite decontul lunar Ministerului Transporturilor și Infrastructurii până la data de 15 a lunii pentru titlurile de transport eliberate sau valabile, după caz, în luna precedentă.

(4) Decontarea facilităților la transportul pe căile navigabile interioare al elevilor se va efectua, în condițiile legii, din bugetul Ministerului Transporturilor și Infrastructurii, în limita sumelor aprobate anual cu această destinație, din capitolul „Asigurări și asistență socială”, în baza deconturilor prezentate, conform anexei nr. 1e).

(5) Operatorul de transport răspunde de păstrarea deconturilor și a documentelor primare în baza cărora s-au întocmit deconturile, conform legii.

(6) Colectarea și prelucrarea datelor necesare acordării facilităților de transport intern feroviar se fac cu respectarea prevederilor Regulamentului (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția

persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE.

Art. 11

Cardurile naționale de elev, carnetele/legitimațiile de elev și adeverințele care atestă calitatea de elev sunt nominale și netransmisibile.

Art. 12

Unitățile de învățământ preuniversitar acreditat/autorizat, inclusiv unitățile de învățământ preuniversitar înscrise în Registrul special al unităților de învățământ preuniversitar care funcționează după un curriculum străin, au obligația să distribuie în timp util carnetele/legitimațiile de elev și adeverințele în format fizic, precum și obligația completării acestora cu datele de identificare ale elevilor, respectiv nume, prenume, cod numeric personal, și a vizării acestora la începutul fiecărui an școlar.

Art. 13

Viza de valabilitate constă în aplicarea ștampilei și semnăturii conducerii unității de învățământ pentru fiecare an școlar.

Art. 14

(1) Ministerul Educației și Autoritatea pentru Reformă Feroviară încheie un protocol pentru transmiterea datelor de identificare ale elevilor, pe care Autoritatea pentru Reformă Feroviară le va pune la dispoziția operatorilor de transport feroviar, operatorilor de transport cu metroul sau operatorilor de transport care efectuează serviciu public de transport persoane pe căile navigabile interioare, în baza contractului încheiat, după caz, cu Ministerul Transporturilor și Infrastructurii, cu autoritatea administrației publice locale sau județene sau asociația de dezvoltare intracomunitară.

(2) Datele sunt actualizate și transmise automat, pe cale electronică, de către Ministerul Educației către Autoritatea pentru Reformă Feroviară, conform prevederilor protocolului prevăzut la alin. (1), înainte de începerea fiecărui an școlar și ori de câte ori este necesar.

(3) Datele transmise conform prevederilor alin. (2) se consideră a fi valabile până la momentul transmiterii unei versiuni actualizate a datelor.

(4) În lipsa carnetului de elev/adeverinței din care să rezulte calitatea de elev/cardului național de elev sau a actualizării Sistemului informatic integrat al învățământului din România, după caz, nu se emit titluri de călătorie gratuite pentru călătoria cu operatorii de transport feroviar, operatorii de transport cu metroul și operatorii de transport care efectuează serviciu public de transport persoane pe căile navigabile interioare, în baza contractului încheiat, după caz, cu Ministerul Transporturilor și Infrastructurii, cu autoritatea administrației publice locale sau județene sau asociația de dezvoltare intracomunitară.

(5) Operatorii de transport feroviar, operatorii de transport cu metroul și operatorii de transport care efectuează serviciu public de transport persoane pe

căile navigabile interioare, în baza contractului încheiat, după caz, cu Ministerul Transporturilor și Infrastructurii, cu autoritatea administrației publice locale sau județene sau asociația de dezvoltare intracomunitară, au acces la rezultatul interogării bazei de date conform prevederilor protocolului prevăzut la alin. (1).

Art. 15

Ministerul Transporturilor și Infrastructurii emite proceduri de lucru valabile pentru operatorii de transport feroviar de călători, operatorii de transport cu metroul și operatorii de transport care efectuează serviciu public de transport persoane pe căile navigabile interioare, în baza contractului încheiat, după caz, cu Ministerul Transporturilor și Infrastructurii, cu autoritatea administrației publice locale sau județene sau asociația de dezvoltare intracomunitară.

Art. 16

Anexele nr. 1a)-1e) fac parte integrantă din prezentele norme metodologice.

Anexa nr. 2

NORME METODOLOGICE privind acordarea gratuității la transportul public rutier local și metropolitan rutier, transportul public rutier județean și interjudețean pentru elevi

Structură

CAPITOLUL I: Dispoziții generale

CAPITOLUL II: Asigurarea sumei forfetare pentru elevii care nu pot fi școlarizați în satul, comuna, orașul sau municipiul de domiciliu și nu beneficiază de existența serviciilor de transport public

CAPITOLUL III: Acordarea facilităților pentru transportul public local și metropolitan

LEGEA NR. 119/1996 CU PRIVIRE LA ACTELE DE STARE CIVILĂ – MODIFICĂRI (O.G. NR. 38/2023)

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă (rep. M. Of. nr. 339 din 18 mai 2012; cu modif. și compl. ult.)	O.G. nr. 38/2023 pentru modificarea și completarea Legii nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă (M. Of. nr. 790 din 1 septembrie 2023)	– modifică: art. 2 alin. (4), (5) și (7), art. 3 alin. (6) și (8), art. 70, – introduce: art. 2 alin. (4 ¹), art. 58 ¹ , art. 69 alin. (3 ¹).

În M. Of. nr. 790 din 1 septembrie 2023 s-a publicat **O.G. nr. 38/2023 pentru modificarea și completarea Legii nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă**.

Redăm, în cele ce urmează, modificările și completările aduse respectivului act normativ.

Art. 2 alin. (4), (5) și (7)

Vechea reglementare

„(4) Începând cu data de 24 septembrie 2023, exemplarul I al actelor de stare civilă se completează informatic și se păstrează în exemplarul I al registrelor de stare civilă pe suport hârtie, iar exemplarul II se întocmește numai în format electronic, atât de către ofițerii de stare civilă din țară, cât și de către cei de la misiunile diplomatice și oficiile consulare de carieră ale României.

(5) În caz de forță majoră care face imposibilă completarea în sistem informatic, actele de stare civilă exemplarul I se completează olograf, urmând ca după încetarea forței majore acestea să fie completate informatic.

(...)

(7) Direcția pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, denumită în continuare D.E.P.A.B.D., utilizează și valorifică datele din registrele informatice, gestionează și administrează, potrivit legii, Sistemul Informatic Integrat pentru Emiterea Actelor de Stare Civilă, denumit în continuare SIIEASC.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 2 alin. (4), (5) și (7) se modifică** și vor avea următorul conținut:

„(4) Începând cu data de 24 septembrie 2024, Registrul de stare civilă exemplarul I se completează informatic și se păstrează în Registrul de stare civilă exemplarul I pe suport hârtie, iar Registrul de stare civilă exemplarul II se întocmește numai în format electronic atât de către ofițerii de stare civilă din țară, cât și de către cei de la misiunile diplomatice și oficiile consulare de carieră ale României.

(5) În caz de forță majoră care face imposibilă completarea în sistem informatic sau în cazul unor limitări tehnice sesizate de către Direcția Generală pentru Evidența Persoanelor din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, denumită în continuare D.G.E.P., sau, după caz, de către Departamentul Consular din cadrul Ministerului Afacerilor Externe, actele de stare civilă exemplarul I se completează olograf, urmând ca după încetarea forței majore sau înlăturarea disfuncționalităților de ordin tehnic acestea să fie completate informatic și validate în Registrul de stare civilă exemplarul II.

(...)

(7) D.G.E.P. utilizează și valorifică datele din registrele informatice, gestionează și administrează, potrivit legii, Sistemul informatic integrat pentru emiterea actelor de stare civilă, denumit în continuare SIIASC.”

Art. 3 alin. (6) și (8)

Vechea reglementare

„(6) Prin excepție de la prevederile alin. (5), șefii misiunilor diplomatice și ai oficiilor consulare de carieră ale României pot delega sau retrage, după caz, exercitarea atribuțiilor de ofițer de stare civilă personalului angajat al Ministerului Afacerilor Externe trimis în misiune permanentă sau temporară pe funcții tehnico-administrative, care prestează activitate consulară, în situațiile în care diplomatul care îndeplinește funcții consulare sau funcționarul consular se află în imposibilitatea legală de a întocmi actul de stare civilă.

(...)

(8) Începând cu data prevăzută la art. 2 alin. (4), ofițerii de stare civilă din cadrul serviciilor publice comunitare județene de evidență a persoanelor/D.G.E.P.M.B. înscriu mențiuni în registrele de stare civilă ale serviciilor publice comunitare de evidență a persoanelor/primăriilor din cadrul fiecărui județ/municipiului București, cu respectarea competenței teritoriale, precum și a celorlalte dispoziții prevăzute în prezenta lege, pentru soluționarea unor situații deosebite, cu aprobarea șefului serviciului public comunitar județean de evidență a persoanelor/directorului D.G.E.P.M.B.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 3 alin. (6) și (8) se modifică** și vor avea următorul conținut:

„(6) Prin excepție de la prevederile alin. (5), șefii misiunilor diplomatice și ai oficiilor consulare de carieră ale României pot delega sau retrace, după caz, exercitarea atribuțiilor de ofițer de stare civilă personalului angajat al Ministerului Afacerilor Externe trimis în misiune permanentă sau temporară pe funcții de execuție specifice Ministerului Afacerilor Externe, care prestează activitate consulară, în situațiile în care diplomatul care îndeplinește funcții consulare sau funcționarul consular se află în imposibilitatea legală de a întocmi actul de stare civilă sau în situațiile în care volumul activității consulare impune o astfel de măsură.

(...)

(8) Începând cu data prevăzută la art. 2 alin. (4), ofițerii de stare civilă din cadrul serviciilor publice comunitare județene de evidență a persoanelor/D.G.E.P.M.B. întocmesc acte de stare civilă și înscriu mențiuni în registrele de stare civilă ale serviciilor publice comunitare de evidență a persoanelor/primăriilor din cadrul fiecărui județ/municipiului București, cu respectarea competenței teritoriale, precum și a celorlalte dispoziții prevăzute în prezenta lege, în următoarele cazuri:

a) pentru soluționarea punctuală a unor situații deosebite, cu aprobarea șefului serviciului public comunitar județean de evidență a persoanelor/directorului D.G.E.P.M.B.;

b) pentru asigurarea continuității activității de stare civilă la nivelul serviciilor publice comunitare locale de evidență a persoanelor și al primăriilor unităților administrativ-teritoriale unde nu sunt constituite servicii publice comunitare locale de evidență a persoanelor în vederea parcurgerii procedurilor de înregistrare a actelor și faptelor de stare civilă în sistem informatic.”

Art. 70

Vechea reglementare

„Art. 70

Comunicarea datelor înscrise în actele de stare civilă se poate face, în cazuri temeinic justificate, la cererea autorităților și instituțiilor publice, altele decât cele cu atribuții legale în materie, cu aprobarea primarului unității administrativ-teritoriale sau al sectoarelor municipiului București ori, după caz, a șefului serviciului public comunitar județean de evidență a persoanelor/directorului D.G.E.P.M.B. care are în păstrare actul, precum și a directorului D.E.P.A.B.D.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 70 se modifică** și va avea următorul conținut:

„Art. 70

Comunicarea datelor înscrise în actele de stare civilă se poate face, în cazuri temeinic justificate, pentru următoarele situații:

a) la cererea autorităților și instituțiilor publice, altele decât cele cu atribuții legale în materie, cu aprobarea primarului unității administrativ-teritoriale sau al sectoarelor municipiului București ori, după caz, a șefului serviciului public comunitar județean de evidență

a persoanelor/directorului D.G.E.P.M.B. care are în păstrare actul, precum și a directorului general al D.G.E.P.;

b) la cererea titularilor, a reprezentanților legali ai acestora, a persoanelor îndreptățite ori a altor persoane împuternicite prin procură specială, precum și a avocaților împuterniciți de către titulari, de către reprezentanții legali ai acestora sau de către persoanele îndreptățite, după caz, în baza împuternicirii avocațiale emise cu respectarea prevederilor Legii nr. 51/1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și Statutului profesiei de avocat, adoptat prin Hotărârea Consiliului Uniunii Naționale a Barourilor din România nr. 64/2011, cu modificările și completările ulterioare.”

Art. 2 alin. (4¹) și (4²)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **la art. 2, după alin. (4) se introduc** două noi alineate, **alin. (4¹) și (4²)**, cu următorul cuprins:

„(4¹) După data prevăzută la alin. (4), constituirea în format electronic a Registrului de stare civilă exemplarul II se realizează prin procesul de verificare și validare a actelor de stare civilă întocmite începând cu 1 ianuarie 1921 până la data prevăzută la alin. (4).

(4²) Verificarea și validarea actelor de stare civilă în format scris întocmite începând cu 1 ianuarie 1921 până la data prevăzută la alin. (4), precum și a celor prevăzute la alin. (5) reprezintă procesul de constituire a actelor electronice de stare civilă.”

Art. 58¹

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **după art. 58 se introduce** un nou articol, **art. 58¹**, cu următorul cuprins:

„Art. 58¹

Începând cu data prevăzută la art. 2 alin. (4), în cazul în care la întocmirea actelor de stare civilă și aplicarea mențiunilor sau în procesul de verificare și validare a actelor de stare civilă se constată că acestea conțin date eronate, îndreptarea acestora se face, din oficiu, prin aplicarea unor mențiuni, în baza unui referat semnat de șeful serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor/ofițerul de stare civilă, care cuprinde datele care urmează a se corecta.”

Art. 69 alin. (3¹)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **la art. 69, după alin. (3) se introduce** un nou alineat, **alin. (3¹)**, cu următorul cuprins:

„(3¹) La cererea scrisă a titularilor, a reprezentanților legali ai acestora, a persoanelor îndreptățite ori a altor persoane împuternicite prin procură specială, precum și a avocaților împuterniciți de către titulari, de către reprezentanții legali ai acestora sau de către

persoanele îndreptățite, după caz, în baza împuternicirii avocațiale emise cu respectarea prevederilor Legii nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și Statutului profesiei de avocat, adoptat prin Hotărârea Consiliului Uniunii Naționale a Barourilor din România nr. 64/2011, cu modificările și completările ulterioare, se pot elibera fotocopii ale înscrisurilor care au stat la baza întocmirii actelor de stare civilă, cu aprobarea primarului unității administrativ-teritoriale sau al sectoarelor municipiului București."

CODUL FISCAL - MODIFICĂRI (O.U.G. NR. 74/2023)

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M. Of. nr. 688 din 10 septembrie 2015, cu modif. și compl. ult.)	O.U.G. nr. 74/2023 pentru modificarea alineatului (4) al articolului 4 din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M. Of. nr. 850 din 20 septembrie 2023)	- modifică: art. 4 alin. (4).

În M. Of. nr. 850 din data de 20 septembrie 2023 s-a publicat **O.U.G. nr. 74/2023 pentru modificarea alineatului (4) al articolului 4 din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal**.

Redăm, în cele ce urmează, modificările și completările aduse respectivelor acte normative.

Art. 4 alin. (4)

Vechea reglementare

„(4) *Fac excepție de la prevederile alin. (1) și (2) modificările care decurg din angajamentele internaționale ale României*”.

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 4 alin. (4) se modifică** și va avea următorul cuprins:

„(4) *Fac excepție de la prevederile alin. (1) și (2) modificările care decurg din angajamentele internaționale ale României, precum și modificările și/sau completările prin care se introduc impozite, taxe sau contribuții obligatorii noi, se măsoară cele existente, se elimină sau se reduc facilități existente, exclusiv în situații extraordinare de procedură de deficit bugetar excesiv constatate potrivit tratatelor Uniunii Europene și regulamentelor subsidiare agreeate la nivel european*”.

HOTĂRÂREA CEDO DIN 13 DECEMBRIE 2022 ÎN CAUZA O. ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI (CEREREA NR. 16.732/15)

De Redacția Pro Lege

Hotărârea CEDO din 13 decembrie 2022 în Cauza O. și alții împotriva României (Cererea nr. 16.732/15)

În M. Of. nr. 871 din 28 septembrie 2023 s-a publicat **Hotărârea CEDO din 13 decembrie 2022 în Cauza O. și alții împotriva României (Cererea nr. 16.732/15)**.

Vă prezentăm, în continuare, dispozițiile respectivei hotărâri.

1. Cererea are ca obiect, în temeiul art. 6 din **Convenție** și al art. 1 din Protocolul nr. 1 la **Convenție**, respingerea, ca urmare a aplicării retroactive a unei modificări legislative introduse în cursul procedurii, a acțiunii civile introduse de reclamanți împotriva statului și a Municipiului București, prin care aceștia au solicitat să se constate că au devenit proprietari unui teren prin împlinirea termenului de prescripție achizitivă.

2. La 30 iunie 2010, prima reclamantă, doamna Tudora Oprea, și soțul său, Constantin Oprea, au formulat o acțiune civilă prin care au solicitat să se constate împlinirea termenului de prescripție achizitivă cu privire la un teren de 819 m² situat în București, compus din două parcele, dintre care una cu o suprafață de 253 m² pe care construiseră un imobil și pentru care plăteau impozit pe clădiri. Aceștia au explicat că au achiziționat acest ultim teren pe baza unui act sub semnătură privată, încheiat cu un terț în 1964, și că, din acel moment, au ocupat și cel de-al doilea teren, alăturat celui dintâi, pe care l-au curățat și au amenajat o grădină de legume. Aceștia au susținut că se aflau în posesia întregii suprafețe de teren în mod neîntrerupt, netulburat și sub nume de proprietar din anul 1964, întemeindu-și acțiunea pe dispoziții ale Codului civil în temeiul cărora prescripția achizitivă pentru bunuri imobile era de 30 de ani.

3. Printr-o sentință civilă din 6 noiembrie 2013, Judecătoria Sectorului 3 București a respins acțiunea reclamanților. Deși a constatat că din probele de la dosar reieșea că persoanele în cauză posedau terenul revendicat neîntrerupt, de cel puțin 40 de ani, instanța a reținut că fostul proprietar al terenului nu fusese identificat și a considerat că acesta decedase și nu avea moștenitori. Prin urmare, aceasta a aplicat art. 26 alin. (1) din Legea nr. 18/1991 – în versiunea sa rezultată ca

urmare a modificării aduse prin Legea nr. **158/2010**, care a intrat în vigoare la 22 iulie 2010 – în temeiul căruia terenurile situate în intravilanul localităților, rămase la dispoziția autorităților administrației publice locale, de la persoane care au decedat fără moștenitori, trec în proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale. În consecință, aceasta a considerat că, în temeiul acestor noi dispoziții, terenurile în cauză făceau parte din proprietatea publică a localităților și, prin urmare, nu puteau fi obiecte de proprietate privată, ci erau scoase afară din comerț și nu puteau fi dobândite prin prescripție achizitivă.

4. Prima reclamantă și soțul său au formulat recurs împotriva acestei sentințe civile. Aceștia au afirmat, printre altele, că modificarea legislativă care a condus la respingerea acțiunii lor intrase în vigoare la 22 iulie 2010, adică ulterior introducerii acțiunii lor la 30 iunie 2010, și au susținut, printre altele, că, în temeiul principiului constituțional al neretroactivității legii, această modificare legislativă nu era aplicabilă acțiunii lor în justiție. În această privință au invocat, de asemenea, art. 6 din **Convenție** și, în esență, art. 1 din Protocolul nr. 1 la **Convenție**.

5. Întrucât soțul primei reclamante a decedat în 2014, în cursul procedurii, cei patru copii ai cuplului, domnul George Oprea, doamnele Nuți Niculae și Daniela Oprea și domnul Gabriel Oprea, care sunt, de asemenea, ceilalți patru reclamanți care au introdus prezenta cerere, au continuat procedura în calitatea lor de moștenitori ai tatălui lor defunct. Prin decizia definitivă din 8 septembrie 2014, Tribunalul București a respins acest recurs, considerând că noile dispoziții ale Legii nr. **158/2010** erau aplicabile litigiilor în curs la data intrării în vigoare a acesteia.

6. Decizia tribunalului a fost motivată după cum urmează:

„Prima instanță a analizat probatoriul ce a fost administrat pe parcursul întregii judecăți, în raport de care a reținut în considerente că reclamanții posedă neîntrerupt, de peste 40 de ani, suprafețele de teren de 253 mp și respectiv de 565 mp ce au fost individualizate prin expertiza topo[grafică], și că pe terenul de 253 mp a fost edificată o construcție cu destinație de locuință și construcții anexă specificate în raportul întocmit de expertul tehnic.[...]

Prima instanță a apreciat în mod judicios în sensul că în speță sunt incidente prevederile art. 26 din Legea fondului funciar nr. **18/1991**, acest text având forma actuală ca urmare a modificării aduse prin Legea nr. **158/2010**, modificare existentă la momentul pronunțării hotărârii atacate și care la alin. 1 are următorul conținut:

«Terenurile situate în intravilanul localităților, rămase la dispoziția autorităților administrației publice locale, de la persoanele care au decedat și/sau nu au moștenitori, trec în proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale și în administrarea consiliilor locale respective, în baza certificatului de vacanță succesorală eliberat de notarul public.»”

„În continuare, la alineatul 2 al aceluiași articol se prevede că: «Schimbarea regimului juridic al terenurilor prevăzute la alin. (1) din proprietatea publică a

unităților administrativ-teritoriale respective în proprietatea privată a acestora, este interzisă și se sancționează cu nulitatea absolută».”

„[În raport] de aceste norme legale, corect s-a concluzionat în sentința recurată în sensul că nu se poate realiza dobândirea dreptului de proprietate prin uzuca-piune asupra celor două suprafețe de teren arătate în cererea de chemare în jude-cată introdusă de reclamânți.”

Motivarea Curții:

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 din Convenție

7. Constatând că respectivul capăt de cerere formulat de reclamânți în temeiul art. 6 nu este în mod vădit nefondat și că nu prezintă niciun alt motiv de inad-misibilitate în sensul art. 35 din **Convenție**, Curtea îl declarată admisibil.

8. Principiile generale referitoare la caracterul echitabil al procedurii au fost rezumate, printre altele, în Hotărârea Virgil Ionescu împotriva României (nr. 53.037/99, pct. 43-44, 28 iunie 2005). Principiile generale referitoare la aplicarea, în cursul procedurii, a unei legi retroactive au fost rezumate recent în Hotărârea Vegotex International S.A. împotriva Belgiei [(MC), nr. 49.812/09, pct. 92-94, 3 noiembrie 2022].

9. Art. 6 implică, printre altele, în sarcina „instanței” obligația de a efectua o examinare efectivă a motivelor, argumentelor și probelor propuse de părțile la o procedură (Dulaurans împotriva Franței, nr. 34.553/97, pct. 33, 21 martie 2000).

10. Curtea observă că, în speță, printr-o hotărâre definitivă din 8 septembrie 2014, Tribunalul București a confirmat respingerea cererii reclamanților, care se întemeia pe art. 26 din Legea fondului funciar nr. **18/1991**, astfel cum a fost modi-ficată prin Legea nr. **158/2010** din 12 iulie 2010 – și anume la o dată ulterioară datei formulării cererii introductive de instanță (supra, pct. 2-3). Trebuie să se constate că aplicarea imediată a acestei modificări legislative de către instanțele sesizate în speță a avut drept consecință privarea reclamanților de orice posibilitate de a obține câștig de cauză în acțiunea introdusă de aceștia în vederea constatării fap-tului că au dobândit un drept de proprietate asupra terenului în litigiu, prin împlinirea termenului de prescripție achizitivă (supra, pct. 6).

11. Cu toate acestea, Curtea consideră că nu este necesar să analizeze problema dacă dispoziția legislativă în cauză a adus atingere caracterului echitabil al procedurii desfășurate de reclamânți, influențând, în cursul procedurii, rezultatul litigiului dintre aceștia și stat și Municipiul București (Vegotex International S.A., citată anterior, pct. 95-123), deoarece, în orice caz, procedura inițiată de reclamânți nu a fost echitabilă pentru motivele expuse mai jos.

12. Guvernul a prezentat Curții, ca exemple de practică internă, hotărâri jude-cătorești pronunțate de instanțe aflate în circumscripția a diferite curți de apel, acoperind majoritatea hărții judiciare a țării. Or, Curtea constată că practica instan-țelor naționale astfel invocată nu susține în mod unanim aplicarea retroactivă, în cazul procedurii în curs, a art. 26 din Legea fondului funciar nr. **18/1991**, astfel cum

a fost modificată prin Legea nr. **158/2010** din 12 iulie 2010. Dimpotrivă, din jurisprudența furnizată în dosar reiese că numeroase instanțe au considerat că această dispoziție legislativă nu era aplicabilă acțiunilor în constatarea prescripției achizitive, care erau pendinte la data intrării sale în vigoare, cu atât mai mult atunci când termenul de 30 de ani, aplicabil în materie de prescripție achizitivă, s-a împlinit cu mult timp înainte de data intrării sale în vigoare, în iulie 2010.

13. În plus, Curtea observă că, în hotărârea sa definitivă, Tribunalul București nu a răspuns la principalul motiv invocat de reclamanti, întemeiat pe aplicarea retroactivă a unei modificări legislative survenite în cursul procedurii inițiate de aceștia (supra, pct. 4). De asemenea, tribunalul nu a explicat motivul pentru care dispoziția legislativă în litigiu, care prevedea în special că terenurile „rămase la dispoziția autorităților administrației publice locale [...] trec în proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale [...], în baza certificatului de vacanță succesorală eliberat de notarul public”, era aplicabilă litigiului inițiat de reclamanti. În special, hotărârea definitivă din 8 septembrie 2014 nu conține nicio precizare cu privire la impactul pe care l-au avut în speță condițiile impuse de dispoziția legislativă sus-menționată, inclusiv eliberarea în prealabil a unui certificat de vacanță succesorală (supra, pct. 6).

14. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că Tribunalul București nu a efectuat o examinare efectivă a motivelor, argumentelor și probelor prezentate de părțile la procedură (Dulaurans împotriva Franței, citată anterior, pct. 33, Virgil Ionescu, citată anterior, pct. 44-47).

15. Prin urmare, a fost încălcat art. 6 din **Convenție**.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție

16. Curtea constată că respectivul capăt de cerere formulat în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1 se confundă în mare măsură cu cel întemeiat pe art. 6. Având în vedere circumstanțele specifice ale prezentei cauze și raționamentul care a determinat-o să constate încălcarea acestei din urmă dispoziții, Curtea consideră că nu este necesar să examineze separat capătul de cerere întemeiat pe art. 1 din Protocolul nr. 1 [a se vedea Dimopoulos împotriva Turciei (nr. 37.766/05, pct. 45, 2 aprilie 2019)].

III. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

17. Reclamantii consideră, în principal, că redeschiderea procedurii ar fi cea mai adecvată măsură de reparație pentru prejudiciul material pe care pretind că l-au suferit.

18. Având în vedere natura încălcării constatate, Curtea apreciază că, în principiu, cel mai adecvat mijloc de reparare a acesteia ar fi redeschiderea procedurii (Dimopoulos, citată anterior, pct. 49). În această privință, subliniază că, în temeiul art. 509 alin. (1) pct. 10 din Codul de procedură civilă, o hotărâre a Curții în care s-a constatat o încălcare a unei dispoziții din **Convenție** constituie un motiv specific pentru redeschiderea procedurii.

19. Reclamanții solicită în solidar 5.000 de euro (EUR) cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral, precum și 6.691 de lei românești (RON) pentru cheltuielile de judecată pe care susțin că le-au efectuat în cadrul procedurii desfășurate în fața instanțelor interne și 5.100 EUR pentru a acoperi onorariile avocatului care i-a reprezentat în cadrul procedurii în fața Curții.

20. Guvernul consideră că o constatare a unei încălcări ar constitui, în sine, o reparație echitabilă suficientă pentru orice prejudiciu moral eventual suferit de reclamanți. În ceea ce privește cheltuielile de judecată corespunzătoare procedurii interne, acesta susține că o parte din pretențiile reclamanților, corespunzătoare sumei de 1.285 RON, trebuie să fie respinse ca neîntemeiate.

21. Curtea consideră că reclamanții au suferit un prejudiciu moral ca urmare a adoptării legii în litigiu. Pronunțându-se în echitate, aceasta le acordă în solidar 5.000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit.

22. Ținând seama de documentele de care dispune și de jurisprudența sa, precum și de documentele justificative furnizate de reclamanți, Curtea consideră că este rezonabil să le acorde în solidar suma de 6.500 EUR pentru cheltuielile de judecată efectuate în cadrul procedurii interne și în cadrul procedurii desfășurate în fața sa, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit pentru această sumă.

Hotărârea Curții:

1. declară cererea admisibilă;
2. hotărăște că a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție;
3. hotărăște că nu este necesar să examineze capătul de cerere formulat în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție;

4. hotărăște:

- a) că statul pârât trebuie să plătească reclamanților, în solidar, în termen de trei luni, următoarele sume, care trebuie convertite în moneda statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:

- (i) 5.000 EUR (cinci mii de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit (pentru această sumă), cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral;

- (ii) 6.500 EUR (șase mii cinci sute de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată de reclamant cu titlu de impozit pentru această sumă, cu titlu de cheltuieli de judecată;

- b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale.

CODUL PENAL – MODIFICĂRI (LEGEA NR. 258/2023)

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Legea nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009; cu modif. și compl. ult)	Legea nr. 258/2023 pentru modificarea art. 369 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 871 din 28 septembrie 2023)	– <i>modifică</i> : art. 369.

În M. Of. nr. 871 din 28 septembrie 2023 s-a publicat **Legea nr. 258/2023 pentru modificarea art. 369 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal**.

Redăm, în cele ce urmează, cele mai importante modificări și completări aduse respectivului act normativ.

Art. 369

Vechea reglementare

„Art. 369: *Incitarea la ură sau discriminare*

Incitarea publicului, prin orice mijloace, la ură sau discriminare împotriva unei categorii de persoane se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 369 se modifică** și va avea următorul conținut:

„Art. 369: *Incitarea la violență, ură sau discriminare*

Incitarea publicului, prin orice mijloace, la violență, ură sau discriminare împotriva unei categorii de persoane sau împotriva unei persoane pe motiv că face parte dintr-o anumită categorie de persoane definită pe criterii de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, gen, orientare sexuală, opinie ori apartenență politică, avere, origine socială, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.”

REGLEMENTAREA UNOR MĂSURI FISCAL-BUGETARE (O.G. NR. 41/2023)

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Ordonanța Guvernului (O.G.) nr. 41/2023 pentru reglementarea unor măsuri fiscal-bugetare (M. Of. nr. 791 din 1 septembrie 2023)	<i>În temeiul:</i> – art. 108 din Constituția României, republicată; – art. 1 pct. I.3 din Legea nr. 193/2023 privind abilitarea Guvernului de a emite ordonanțe.	Începând cu data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe și până la data de 31 decembrie 2023, unitățile administrativ-teritoriale pot garanta împrumuturile contractate de către operatorii de servicii de alimentare cu energie termică din subordine

În M. Of. nr. 791 din 1 septembrie 2023 s-a publicat **Ordonanța Guvernului (O.G.) nr. 41/2023 pentru reglementarea unor măsuri fiscal-bugetare.**

Redăm, în continuare, principalele prevederi ale hotărârii:

Articol unic

(1) Prin derogare de la prevederile art. 61 alin. (1) și ale art. 63 alin. (4) și (4)¹ din Legea nr. 273/2006 privind finanțele publice locale, cu modificările și completările ulterioare, începând cu data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe și până la data de 31 decembrie 2023, unitățile administrativ-teritoriale pot garanta împrumuturile contractate de către operatorii de servicii de alimentare cu energie termică din subordine care prestează serviciul public de producere a energiei termice în sistem centralizat pentru achiziția de combustibil necesar asigurării energiei termice în sezonul rece 2023-2024, cu respectarea legislației în domeniul ajutorului de stat.

(2) Prin derogare de la prevederile art. 61 alin. (1) și ale art. 63 alin. (4) și (4¹) din Legea nr. 273/2006 privind finanțele publice locale, cu modificările și completările ulterioare, precum și de la prevederile art. 3 alin. (2) din Legea nr. 360/2022 pentru aprobarea plafoanelor unor indicatori specificați în cadrul fiscal-bugetar pe anul 2023, începând cu data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe și până la data de 31 decembrie 2023, unitățile administrativ-teritoriale care au calitatea de operator de serviciu de alimentare cu energie termică pot contracta împrumuturi de la instituțiile de credit pentru achiziția de combustibil necesar asigurării energiei termice în sezonul rece 2023-2024.

V. JURISPRUDENȚĂ ÎCCJ

• ABSTRACT

With regard to the work of the High Court of Cassation and Justice (Panel on the appeal in the interest of the law), one acceptance decision was handed down concerning: Criminal Code.

RIL

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 13/2023 (M. OF. NR. 818/11.09.2023): ART. 41 ALIN. (3) DIN CODUL PENAL PRIVIND RECIDIVA INTERNAȚIONALĂ

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 13/2023 (M. Of. nr. 818 din 11 septembrie 2023)	Complet RIL	Art. 41 alin. (3) din Codul penal privind recidiva internațională	<i>Aplicarea art. 41 alin. (3) din Codul penal privind recidiva internațională, în situația existenței unei condamnări definitive dispuse de o instanță străină, se poate realiza numai în urma parcurgerii procedurii de recunoaștere a hotărârii străine de condamnare, exclusiv pe cale incidentală, prevăzută de art. 147 din Legea nr. 302/2004, republicată, cu</i>

			<i>modificările și completările ulterioare, iar nu pe baza mențiunilor existente în sistemul european al cazierului judiciar (comunicare prin ECRIS).</i>
--	--	--	---

În M. Of. nr. 818 din data de 11 septembrie 2023 s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 13/2023 privind aplicarea dispozițiilor art. 41 alin. (3) din Codul penal privind recidiva internațională, în situația existenței unei condamnări definitive dispuse de o instanță străină, se poate realiza numai în urma parcurgerii procedurii de recunoaștere a hotărârii străine de condamnare, exclusiv pe cale incidentală, prevăzută de art. 147 din Legea nr. 302/2004, republicată, cu modificările și completările ulterioare.**

Obiectul recursului în interesul legii

Codul penal

„Art. 41: Recidiva

(3) Pentru stabilirea stării de recidivă se ține seama și de hotărârea de condamnare pronunțată în străinătate, pentru o faptă prevăzută și de legea penală română, dacă hotărârea de condamnare a fost recunoscută potrivit legii”.

Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală

„Art. 147

Recunoașterea hotărârilor judecătorești străine, în vederea producerii de alte efecte decât cel al executării în regim de detenție a pedepsei, precum și a altor acte judiciare emise de autoritățile străine

(1) Recunoașterea, pe cale principală, a hotărârilor judecătorești străine, în vederea producerii de efecte juridice, altele decât executarea în regim de detenție a pedepsei, se face la sesizarea persoanei interesate sau a procurorului, în condițiile tratatului aplicabil între România și statul emitent, de către judecătoria în a cărei circumscripție aceasta domiciliază.

(2) Recunoașterea hotărârilor judecătorești străine, în vederea producerii de efecte juridice, altele decât executarea în regim de detenție a pedepsei, se face și pe cale incidentală, în cadrul unui proces penal în curs, de către procuror, în faza de urmărire penală, sau de către instanța de judecată pe rolul căreia se află cauza spre soluționare.

(3) Recunoașterea hotărârilor judecătorești străine, în vederea deducerii perioadei executate în detenție pe teritoriul altui stat, se face dacă pedeapsa a fost executată în întregime sau a fost considerată ca fiind executată în statul străin, iar aceste aspecte au fost confirmate de statul străin, urmând a fi dedusă perioada executată efectiv.

(4) În situațiile prevăzute la alin. (1) și (2), lipsa unui tratat nu împiedică recunoașterea hotărârii judecătorești străine, dacă aceasta se dovedește necesară soluționării

unei cauze penale sau poate contribui la îmbunătățirea situației inculpatului sau a persoanei condamnate ori la reintegrarea sa. Dispozițiile art. 137 alin. (1), art. 138, art. 141 și ale art. 142 alin. (2) se aplică în mod corespunzător.

(5) Actele judiciare care emană de la o autoritate judiciară străină competentă pot fi recunoscute de către procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală sau instanța de judecată, dacă aceasta se dovedește necesară soluționării unei cauze penale sau poate contribui la îmbunătățirea situației persoanei cercetate ori a persoanei condamnate sau la reintegrarea sa. Actului judiciar străin nu i se poate conferi, ca efect al recunoașterii, o forță probantă mai mare decât cea pe care o are în statul emitent”.

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 13/2023

Prin **Decizia nr. 13/2023**, ÎCCJ (Complet RIL) *a admis* recursul în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în consecință, a stabilit că: „**Aplicarea dispozițiilor art. 41 alin. (3) din Codul penal privind recidiva internațională, în situația existenței unei condamnări definitive dispuse de o instanță străină, se poate realiza numai în urma parcurgerii procedurii de recunoaștere a hotărârii străine de condamnare, exclusiv pe cale incidentală, prevăzută de art. 147 din Legea nr. 302/2004, republicată, cu modificările și completările ulterioare, iar nu pe baza mențiunilor existente în sistemul european al cazierului judiciar (comunicare prin ECRIS)**”.